

50th
Anniversary
of the
Ukrainian
Orthodox
Metropolia
in Canada
(1951 - 2001)

ВІРА Й КУЛЬТУРА

Faith and Culture

Ч.13

2001 - 2003

№.13

ISSN 0-921517-19-X

* * *

*This volume of “Віра ѹ Культура” has received funds
and assistance for publishing from the
Consistory of the Ukrainian Orthodox Church of Canada*

* * *

*Typesetting, layout and scanning by Mikhail Pavenski
(Ecclesia Publishing Corporation)*

Printed by Derksen Printers Ltd.

ВІРА Й КУЛЬТУРА

Видання

ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

Й СПІВРОБІТНИКІВ

Колегії Св. Андрея у Вінніпезі

FAITH AND CULTURE

Published by

THE FACULTY

AND ASSOCIATES

of St. Andrew's College in Winnipeg

ST. ANDREW'S COLLEGE IN WINNIPEG (UNIVERSITY OF MANITOBA)

29 Dysart Road

Winnipeg, Manitoba, Canada R3T 2M7

Telephone: (204) 474-8895 Fax: (204) 474-7624

email: st_andrews@umanitoba.ca

Редактор:

Д-р Роман Єринюк

Editor:

Dr. Roman Yereniuk

Думки й погляди висловлені в статтях і рецензіях, що публікуються в журналі *Віра й Культура*, являються поглядами їх авторів, а не конче Колегії Св. Андрея

*Ideas and opinions expressed in articles and reviews, appearing in **Faith and Culture**, are those of the authors and not necessarily those of St. Andrew's College*

Ч.13

2001 - 2003

№.13

Від Редакції	4
Минуле, сучасне і майбутнє УПЦ в Канаді: роздуми і міркування (Спроба історіософії питання) <i>Протопресвітер д-р Олег Кравченко</i>	5
Основання в Канаді Української Православної Митрополії <i>о. Тимофій Міненко</i>	16
The Genesis of the Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada <i>Fr. Tymofiy Minenko</i>	96
Видавництво УПЦК за роки 1951-2001 (Рефлексивний огляд з нагоди 50-річчя Митрополії) <i>Протопресвітер д-р Степан Ярмусь</i>	112
Деякі міркування про методологію праці та переклад Біблії Митрополита Ларіона (Огієнка) <i>о. Роман Божик</i>	125
Book Reviews – Рецензії (Досвід віри українця)	131
Chronicle of the Academic Activities and Events of the Faculty of Theology, St. Andrew's College in Winnipeg	138
Chronicle of Selected Academic Activities, Centre for Ukrainian Canadian Studies (CUCS), University of Manitoba .	142
Автори — Authors	146

Від редакції

Придержуючись встановленої практики,— тринадцяте число “*Віри й Культури*” присвячується одній події в історії Української Православної Церкви в Канаді, а саме—50-річчю встановлення її проголошення цієї Церкви Митрополією.

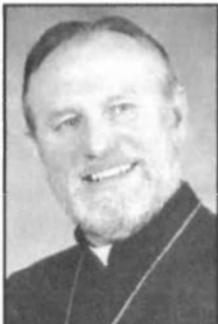
Особлива подія й знаменна дата. З уваги на це, священний Єпископат УПЦК—під проводом Первоієрарха Блаженнішого Митрополита Василія,—видав Архипастирське Послання, звернене до свого Духовенства і вірних та вчених, з благословенням підготовити з цієї нагоди спеціальний симпозіум й відбути його на форумі Колегії Св. Андрея в Вінніпезі. Симпозіум цей відбувся в суботу 24 листопада 2001 р. В п’ятницю 23 листопада він був попереджений окремою програмою для молоді з доповіддю свящ. Андрія Ярмуся, а завершений Богослуженням Архієрейським чином в неділю 25 листопада та дискусією “За круглим столом”.

Що слідує в цьому XIII номері “*Віри й Культури*”—це тексти 4-ох доповідей, виголошених в програмі симпозіуму вченими Колегії Св. Андрея. В суботу 24 листопада ввечері ювілейний бенкет відбувся в авдиторії Митрополичної Катедри Пресвятої Тройці з виступами Єпископа Юрія і свящ. А. Ярмуся—абсольвентами Колегії Св. Андрея.

Отже увазі Шановних читачів нашого органу пропонуємо повні тексти праць наших науковців-випусників та членів Богословського факультету Колегії Св. Андрея в Вінніпезі.

—Редактор “*Віри й Культури*” ч.13,
д-р Роман Єринюк

Минуле, сучасне і майбутнє УПЦ в Канаді: роздуми і міркування* *(Спроба історіософії питання)*

Протопресвітер
д-р Олег Кравченко

Минуло вже 85 років як на цій канадській землі зорганізовано церковне тіло, що прийняло називу Українська Греко-Православна Церква в Канаді. Ким це було зроблено? Не якимись спеціально приїжджими місіонерами, а простим робочим народом, що приїхав сюди шукати кращої долі. Він заселив широкі канадські прерії,—Манітобу, Саскачеван, Альберту,—корчуочи ліси, орячи цілину та сіючи на ній зерно, в тому числі і зерно віри, яку він привіз з собою.

Українська Православна Церква в Канаді постала якраз на цій простій, але щирій вірі наших батьків-пionерів: хліборобів по професії, аристократів по духу.

---

* Оригінально доповідь ця з'явилася в газеті ВІСНИК (Вінніпег, Канада) за 15 [ст. 13] і 31 [стт. 15-16] січня 2000р. під заголовком "УПЦ в Канаді: минуле, сучасне, і майбутнє..." Тут подається вона в дещо скороченому й поправленому виді.

■ I. ПОЧАТКИ

Народ наш почав емігрувати до Канади під кінець 19-го століття, тобто вже понад сто років тому. Більшість із наших поселенців—це були люди Галицької землі, і приїхали вони сюди як греко-католики. Крім них, прибули також і люди з Буковини, але в значно меншій кількості, і вони були православні.

У той час політика місцевої Римо-Католицької Церкви була спрямована на асиміляцію прибулих греко-католиків. Коли ж ідеться про православних буковинців, то їх обслуговувала Російська місія, яка через Аляску почала вже діяти на цьому терені.

Опинившись у такій невідрадній ситуації, свідоміша верства—як галичан, так і буковинців—вирішила шукати виходу в організації Церкви, що відповідала б як характеру, так і духовно-культурним потребам нашого народу.

І так,—посередині канадських прерій, в провінції Саскачеван,—літом 1918 року скликається Народний з'їзд, на якому й вирішено заснувати Українську Греко-Православну Церкву. Цікава річ: хоч учасники цього з'їзду й не були богословами, та проте вони були свідомими, що немає Церкви без єпископа. Тому створене на цьому з'їзді Українське Греко-Православне Братство Канади зразу ж вдається до місцевого єпископа, архиєпископа Олександра (*Немеловського*), який у той час стояв на чолі Російської Православної Місії.

Архиєпископ Олександр, з походження українець, спочатку погодився канонічно очолити Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, але згодом—під тиском і з чисто політичних причин—відмовився. Отже, Братству довелося шукати іншого єпископа, який би очолив Церкву. Таким єпископом став антіохійський митрополит Герман (*Шегеді*). Так, у перші роки свого існування. Українська Греко-Православна Церква в Канаді була канонічно під омофором Антіохійської Патріархії.

Ситуація міняється в половині 20-х років, коли до Америки з України прибуває архиєпископ Іоан (*Теодорович*). Довідавшись про побут у США єпископа-земляка Українська

Греко-Православна Церква звертається до нього з проханням, щоб очолив її, на що він погодився, а митрополит Герман—відступив. Але, поскільки архиєпископ Іоан не жив у Канаді, а тільки час-від-часу відвідував її, то його головування мало характер більше символічний, ніж реальний.

Фактично Церквою почала управляти місцева, канадська Консисторія, що складалася з пресвітерів і мирян, на чолі якої стояв о. Семен Савчук, що займав позицію Адміністратора, щось подібно до заступника єпископа. Так—через відсутність єпископа—в Канаді виробляється своєрідний спосіб правління, в якому провідну роль—з огляду на чисельну більшість—перебирають миряни. Це, в результаті, приводить до ряду конфліктів між “правлячим Єпископом” і—теж—“правлячою Консисторією”, що була під сильним впливом світського елементу. Через один з таких конфліктів і відмовляється згодом від Канади Владика Іоан (*Теодорович*).

З кінцем Другої світової війни та початком приїзду нової—вже третьої з черги—еміграції наших людей до Канади, Українська Греко-Православна Церква починає робити нові заходи, щоб отримати свого єпископа. До нас прибуває з Європи єпископ Мстислав (Скрипник), який стає першим “Архиєпископом Вінніпезу і всієї Канади”. Правда, через подібний конфлікт, про який уже була мова вище, він довго тут не залимується: через три роки переїжджає до Америки. Однак, навіть короткий його побут спричиняється не тільки до появлення церковного життя, але й до евентуальної нормалізації канонічного порядку. Його безкомпромісність у такому питанні, як ієпархічний устрій Церкви, підготовляє добрий ґрунт для праці наступника: Митрополита Іларіона (*Огієнка*).

■ II. ВСТАНОВЛЕННЯ МИТРОПОЛІЇ

З приходом Митрополита Іларіона (1951 р.), розпочинається нова ера в історії Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Наша Церква стає Митрополією в складі трьох єпархій: Середньої, з осідком у Вінніпезі, на чолі з самим Митрополитом Іларіоном (*Огієнком*); Східної, з осідком у

Торонто, на чолі з Архиєпископом Михаїлом (*Хорошим*) та згодом Західної, з осідком в Едмонтоні, на чолі з Єпископом Андреєм (*Метюком*).

Друга половина 50-х і перша половина 60-их років—вершина розвитку Української Греко-Православної Церкви в Канаді. В цей час Церква збагачується двома новими єпископами: Андреєм (*Метюком*—1959 р.), про якого йшла мова вище, та Борисом (*Яковкевичем*—1963 р.), що став Єпископом Саскатуну, Вікарієм Середньої Єпархії [у 70-их роках він стане єпископом Едмонтону].

Про Митрополита Іларіона слід сказати дещо більше, бо це була виняткова особа в нашій канадській історії. Бог післав його у слушний час, коли треба було продовжувати діло, розпочате Архиєпископом Мстиславом.

Давши свою згоду стати “*Митрополитом Вінніпезу і всієї Канади*”, Владика Іларіон почав ретельно і методично відвідувати кожний куток цієї розлогої країни. Скрізь і всюди він читав лекції, проповідував, навчав... Його, як він їх звав, “канонічні візитації” завжди були добре обдумані та послідовні. Кожна з таких візитацій мала свою специфічну ціль і свої завдання. Таким способом, за короткий час, він пізнав кожного священика і кожну парафію, їх потенціал і потреби.

Митрополит Іларіон, як ієрарх, особливу увагу присвятив канонічному порядку та літургічній практиці. Про це він говорив, писав, проповідував і навчав. Як науковець “старого покрою”, він відзначався універсальним зацікавленням та енциклопедичним знанням. Про це свідчать його твори на різні теми: мовознавчі, історичні, релігійні, культурологічні тощо. Як декан Богословської Академії (так він звав Богословський факультет Колегії Св. Андрея) та її професор, Владика Іларіон виховав ціле покоління належно підготовлених і ревних душпастирів—гідних наслідників священиків-пioneerів.

Блаженної пам'яті Митрополит Іларіон, як визначний учений, добрий учитель, невтомний публіцист, дбайливий ієрарх, став, справді, стовпом Православ'я в Канаді. Для нас, канадців, він—новий Петро Могила. Його авторитет, знання,

архипастирське піклування, канонічна дисципліна, літургічне впорядкування поставили нашу Церкву на високий рівень. Це була “золота доба” в історії УГПЦ в Канаді.

Через два десятки років ревної архиєрейської праці, бл.п. Митрополит Іларіон (*Огієнко*) спочив. Це сталося 29 березня 1972 року. Його відхід ми відчули як велику втрату. Місце Первоієрарха—тимчасово, на наступних три роки—зайняв, як Діючий Митрополит, Архиєпископ Торонто Михаїл (*Хороший*). На Соборі 1975 року на це становище обирається Архиєпископ Едмонтону Андрей (*Метюк*), учень і близький співробітник Іларіона (*Огієнка*).

Митрополит Андрей був Первоієрархом Української Греко-Православної Церкви в Канаді на протязі десяти років (1975-1985). Він підняв Церкву на ноги, бо після смерті Владики Іларіона відчувалася певна пустка, певний занепад. Митрополит Андрей був людиною лагідної вдачі, згідливою, пастирськи настроєною. За його часів було поставлено трьох нових єпископів: Миколая (*Дебрина*)—1975 року, який після смерті Владики Михаїла (1977 року) став Єпископом Торонто (правда ненадовго, бо 1981 року і сам спочив), Василія (*Федака*)—1978 року та Івана (*Стінку*)—1983 року.

По смерті Митрополита Андрея (*Метюка*) 1985 року Первоієрархом стає Василій (*Федак*). На Західну Єпархію після кончини Владики Бориса (*Яковкевича*) 1984 року призначено Єпископа Івана (*Стінку*). Щоб доповнити ієрархію, Митрополит Василій 1989-го року ставить нового єпископа: Юрія (*Каліщук*), який пізніше займе катедру в Торонто.

Так Церква знову отримує повноту ієрархії.

■ III. НА НОВОМУ ЕТАПІ

На долю Митрополита Василія припало відзначення славного ювілею тисячоліття Хрещення Русі-України (988-1988). З цієї нагоди виконано багато всіляких проектів, але найбільшим із них, безсумнівно, було канонічне оформлення Української Православної Церкви в Канаді [назва Церкви—без слова “Греко”—була змінена 1985 р. і офіційно затверджена 1990].

Здобути визнання УПЦ в Канаді Вселенською Церквою було мрією кожного з наших ієрархів, починаючи від Іоана (Теодоровича) і кінчаючи Андреєм (Метьюком). Це питання, зокрема, дуже боліло Митрополитові Іларіонові (Огієнку). На своїх лекціях Історії Української Церкви, Пастирського богослов'я та Церковного права він готував нас до цього моменту. Його постійний заклик до нас, майбутніх пастирів, був: “Сини мої! Плекайте в собі священичу совість і—канонічну свідомість”. “У Церкві,—він підкреслював,—справи повинні вирішуватися по-церковному, без партійних втручань чи політичного чавлення, на базі церковних канонів та віками освяченої Традиції”. У цьому ми виховувалися, але завершили цю, велику справу стало, однаке, з Божого Промислу, жеребом митрополита Василія.

Хоч канонічне впорядкування УПЦ в Канаді було, як вище згадано, справою довшого процесу церковного дозрівання, то все-таки ювілейні відзначення тисячоліття Християнства в Україні (1988 р.) дали той довгоочікуваний поштовх, який був потрібним, щоб завершити розпочате діло батьків. Протягом майже трьохрічної праці, обдумування та розважання, а також і всебічного обговорення самого питання на двох Соборах: Надзвичайному—1989 р. та Звичайному—1990 року, УПЦ в Канаді входить у лоно своєї історичної Церкви-Матері—Вселенської Царгородської Патріархії, а через неї у лоно Світового Православ'я. Таким чином, наша Церква, що в 1929 році внаслідок отримання державної Хартії здобула визнання як Церква **канадська**, тепер завдяки Патріаршій грамоті 1990 р. здобуває визнання, як Церква **канонічна**. Справді, здійснилася мрія поколінь!

Патріарша грамота стверджує, що УПЦ в Канаді, прийнявши духовну опіку “Святого Апостольського Вселенського Патріаршого Престолу...” “продовжує зберігати свою дотеперішню внутрішню організаційну структуру без жодних змін”, тобто надалі залишається самоуправною Митрополією, яка складається з трьох Єпархій, зі своїм специфічним устроєм (Статутом) та внутрішньою незалежністю, “як окреме церковне тіло, в окремій суверенній державі” (Постанова

XVIII Собору 1990р.), на що вказує **Хартія**, яка є актом Парламенту Канади. Кожен з наших єпископів і надалі “носить титул міста, в якому він живе, та єпархії, якою він керує”, а саме: “Архиєпископ Вінніпегу і Середньої єпархії”, “Єпископ Торонто і Східної Єпархії”, “Єпископ Едмонтону і Західної єпархії”. У Грамоті є також домовлення на ще трьох єпископів-помічників: “Саскатунського—вікарія Середньої єпархії”, “Монреальського—вікарія Східної єпархії”, та “Ванкуверського—вікарія Західної єпархії”. Архиєпископ Вінніпегу і Середньої єпархії є рівночасно і “Митрополитом всієї Канади”; тобто Предстоятелем чи Первоієпархом УПЦ в Канаді. Усі, —як єпископи, так і пресвітери та дияconi,— поминають лише **Митрополита**: тільки Митрополит, як Предстоятель Церкви, поминає Патріярха. Митрополит також **безпосередньо** спілкується з Патріярхом: він, іншими словами, не зобов’язаний робити цього через місцевого Екзарха. До Патріярха Митрополит звертається тільки у важливих канонічно-догматичних справах: усі інші, звичайно, полагоджуються на місці, згідно з Статутом. У Грамоті йде мова також: і про спосіб вибору нового єпископа чи Митрополита. Практично це, в першу чергу, порушують на Соборі єпископів, а тоді обговорюють на Консисторії і через неї передають на ухвалення Всеканадського Собору. Після такого ухвалення, ім’я кандидата чи кандидатів передають на затвердження Вселенського Патріяршого Престолу. Патріярху належить, також, привілей благословляти скликання Собору Церкви та затверджувати його постанови.

Сучасне канонічне становище УПЦ в Канаді нагадує нам стародавні віки,—перших 700 років існування Церкви на Русі-Україні,—коли Київська Митрополія була частиною Царгородської Вселенської Патріярхії, тобто до часу підпорядкування її Москві.

■ IV. ВХОДЯЧИ У ХХІ-ше СТОЛІТТЯ

“Живо справді велике, та робітників мало...” [Мт. 9:37]. Як бути далі?... Майбутнього, на жаль, ніхто не знає. Наша будучина—в руках Божих: буде так, як Бог дастъ! Але,

очевидно, багато залежить і від нас самих,—від нашої синергії чи співпраці з волею Божою. Перед нами багато викликів, на які з Богою помічю ми мусимо відповісти, бо від цього залежить дальший хід нашого буття.

Плануючи свою майбутність, слід пам'ятати, що життя не стоїть на місці: події розвиваються, обставини міняються... Отже, в першу чергу треба бути **готовим до змін**. Далі, треба також не забувати, що **кожне покоління вирішує справи по-своєму**. Наше завдання повинно полягати не в тому, щоб усе наперед вирішити для майбутніх поколінь, а в тому, щоб **належно підготовити їх до таких рішень**: щоб вони **самі** розумно і розважно могли вирішувати ті проблеми, що стоятимуть перед ними.

Що стосується нас тепер, то ми вже стоїмо перед рядом завдань, які потребують негайної уваги. Одним із них—це **релігійне виховання** членства. Нашим вірним бракує знання про Церкву та її науку. Це особливо відчувається в непорозуміннях, які то тут, то там трапляються по парафіях та в критиці чи полеміці, що час-від-часу спалахує серед людей. Коли йдеться про критику чи полеміку, то слід підкреслити, що такі речі лише тоді мають вартість, коли вони опираються на знанні предмету. Щоб критикувати чи сперечатися, треба бути **обізнаним з Церквою**: її історією, її богослов'ям, її канонічним устроєм тощо. Отже, входячи в нове століття, ми мусимо в першу чергу звернути увагу на **церковне виховання** і то не лише дітей, а й дорослих—особливо дорослих. **Євангелізація** суспільства і **катехизація** членства—це пріорітет номер один. Без них ріст Церкви неможливий.

Друга пекуча потреба, що паралельно до вищезгаданого стоїть перед нами—це **перебудова і скріплення** парафій, оскільки від неї залежить розбудова всієї Церкви. Цим питанням, яке включає також і заснування та розвиток нових парафій в нових містах чи околицях, ніхто, на жаль, серйозно не займається. А **парафія**—це ж основна клітина Тіла, яке ми звемо Церква. Не скріпивши цієї клітини, годі думати про здоров'я і розвиток решти організму. Церква, іншими словами, буде такою міцною, як її парафії. Тому ми мусимо

звернути увагу як на оновлення й усучаснення давно існуючих парафій, так і започаткування та творення нових. Ми не повинні боятися випробовувати нових ґрунтів, ані лякатися нових методів праці. Здорове, активне парафіяльне життя—запорука росту й майбутності Церкви. Для цього, очевидно, потрібно ширшої візії і творчого планування. Не можна все зводити, як то часто буває, лише до минулого та до “зберігання”. Так, треба зберегти те, що є, але тільки на ньому майбутності не збудуєш. Майбутність вимагає постійної і свідомої дії. Треба затримати тих, що є, але й притягнути тих, що відійшли та, зокрема, приєднати тих, що шукають, що бажають стати членами Церкви. Таким чином, **упорядкування й активізація вже існуючих парафій та утворення й плекання нових**—це наступний, необхідний крок у розвитку Церкви.

Третя, важлива справа—**поповнення кадрів**. Скрізь і в кожній ділянці відчувається потреба на нові, свіжі сили з новими, свіжими думками і підходами. Входячи в третє тисячоліття, Церква мусить серйозно застановитися над відновленням своїх кадрів. Нам так треба нових, освічених, богословсько належно піготованих та в православному дусі і в українській традиції вихованих єпископів, священиків, та мирян. З ходом часу ця потреба ще збільшиться. Уже, сьогодні, кожна парафія пошукує за **канадським, двомовним, молодим, освіченим пастирем**. Звідки їх брати?... Для підготовки належних кадрів, треба відповідних кандидатів. Чиє то діло шукати, заохочувати та підбадьоровути таких людей? Чи то не є справа кожного з нас?!... Чи то не є діло кожної парафії, кожного члена Церкви?!... То чому ж ми кладемо ввесь тягар на Колегію і Консисторію?!... Чи не повинна це бути наша спільна турбота, наша спільна відповідальність?... Доки кожна парафія і кожен член не усвідомлять собі цієї істини, цієї відповідальності, доти ми будемо постійно переживати різні кризи. Колись Іван Франко висловив це в такий спосіб: “*Кожен думай, що на тобі міліонів стан стоїть, /Що за долю міліонів мусиш дати ти отвіт*”. Іменно “ти”, а не “хтось”. Тут нема що звертати вини на когось. Правда, щоб

захотити кандидатів, треба, щоб були відповідні умови праці. Чи такі умови існують у вашій парафії?...

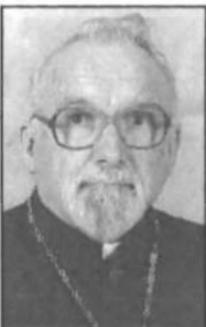
Четвертий виклик, що стоїть перед нами—це нова, чесна й об'єктивна **переоцінка нашого церковно-громадського життя в Канаді**. А це значить переоцінка наших припущень та понять про себе, про свою ідентичність, роль і місце в Канаді. Ми вже поверх сто років у цьому, Богом береженому краю, що став для нас новою Батьківчиною. Отже, п'яте вже покоління громадян Канади. Іншими словами, ми не тимчасові поселенці й не почуваємо себе “діаспорою”, а таки **канадцями**. Тому, цілком закономірно, що наше прив'язання до Старого краю не є таким емоційним, як у попередніх поколінь. І тут нема нічого дивного, це нормально. Це не значить, що ми не любимо “своє”, чи не шануємо “батьків”, або не цікавимося долею краю наших предків, чи не маємо бажання щось доброго зробити, чи чимось помогти людям в Україні. У багатьох з нас ці зацікавлення та бажання є і їх слід розвивати. Але для четвертого, чи п'ятого покоління українських канадців, то не є вже “Рідний край”, як то було для їхніх дідусів та бабусь. Зрештою, і сама Україна не є тією “казковою країною” з “садком вишневим коло хати”, про яку ми чули від своїх батьків та мріяли... Сьогодні Україна—вже не “казка”, а дійсність, часто гірка дійсність. Це модерна держава з усіма питомими її економічними, етнічними, мовними, культурними, соціальними, релігійними та іншими проблемами. І цих проблем ніхто в цій новій державі Україні не вирішить, якщо вона не вирішить їх сама. І наших канадських проблем теж ніхто нам не вирішить, якщо ми не вирішимо їх самі і по-своєму. Тут, у Канаді, наша спадщина,—а це значить і наша ідентичність,—тісно пов'язані з нашою вірою і Церквою, нашим обрядом і звичаями. І, якщо йдеться про нашу майбутність, то вона мислима лише в рамках вірності нашій традиційній Церкві і православній вірі. На це нам слід зробити ставку, на цьому ми повинні зосередитися, входячи в нове століття (не на політиці).

І останнє, п'яте, на що треба звернути більше уваги—це наші **стосунки з Україною**. Хоч ми й канадці, то все-таки ми

канадці українського роду, і тому ми повинні шукати способів спілкування з нашими братами й сестрами в Україні, з якими ми пов'язані і кровно, і культурно, і релігійно. Але це треба робити не вмішуючись у їхні внутрішні справи та не порушуючи норм церковного порядку. Ця засада, очевидно, у рівній мірі відноситься й до їхніх стосунків з нами.

Ось, у стислому викладі, декілька думок та міркувань про **минуле, сучасне та перспективи на майбутнє УПЦ в Канаді**. На закінчення можна було б хіба добавити словами Святого Письма: “турбуючись і журячись про многе”, не забуваймо про “**єдине на потребу**” [Лк. 10:41-42]. Інакше кажучи, піклуючись про Церкву Господа, ніколи не забуваймо про Господа Церкви, бо наша сила не в минулому чи сучасному або майбутньому, а в—Христі Ісусі.

Основання в Канаді Української Православної Митрополії*

о. Тимофій Міненко

Українська Православна Митрополія в Канаді існує вже 50 років. Тепер вона перебуває під омофором Вселенського Патріяршого Престолу на зasadі широкої автономії. Українська Греко-Православна Церква в Канаді організована в 1918 р. В 1929 р. отримала державного чартера. На основі нього існує в цій країні, як Канадська Православна Церква. Надзвичайний Собор Української Греко-Православної Церкви в 1951 р. проголосив основування Української Православної Митрополії. Ідея створення Митрополії пройшла свою еволюцію в короткому періоді—впродовж одного року. Цей процес був дуже складний. Його успішне завершення треба завдячувати тодішній Консисторії на чолі з Адміністратором о. Семеном Савчуком та українськими владиками, котрі після Надзвичайного

---

* Доповідь виголошена на Симпозіумі, 24 листопада 2001 р., в Колегії Св. Андрея.

Собору очолили Канадську Церкву.¹

Це був переломний період в історії Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Церква була основана мирянами. Впочатку її устрій був народоправний—народ мав великий вплив на керування Церквою. Від 1935 р. наступила церковна смута—боротьба за впливи в управлінні Церквою. Смуту закінчив Десятий Собор в 1950 р. короткотривалою перемогою мирян. Приїзд нової української еміграції після Другої світової війни підсилив Канадську Церкву, рівночасно вніс напруження в церковне життя, особливо в Східній Канаді. Серед цієї еміграції була чисельна українська інтелігенція—письменники, професори університетів, лікарі, правники, військовики різних рангів, учителі, священики та інші.

Нова еміграція вплинула на зміну настроїв в Церкві. Наступило протистояння не лише між новоприбулими й давніше прибулими емігрантами,² але також між прихильниками народоправного й єпархічного устрою Церкви. В питанні церковного управління було поділення як серед нової, так і давніше прибулою еміграцією, а також серед народовців—основниками Церкви. Десятий Собор показав, що Церква поділена на половину. Тоді головним питанням було, хто має керувати Церквою—народ із священиками, котрі оснували її, чи прибулі єпископи?

Десятий Собор, приймаючи резигнацію архиєп. Мстислава (Скрипника) заявив, що тимчасово “вважає своїм духовним покровителем” Митрополита УАПЦ на еміграції Полікарпа (Сікорського)³. Собор доручив духовенству поминати

---

1 Лист о. С. Савчука до митр. Полікарпа від 25 вересня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “Оскільки ця ціль буде осягнута, та оскільки ті засади приєднання не стануть лише на папері:—це вже тепер ні від мене, ні від Канадської Церкви не залежить, а радше від Вл. Іларіона та інших українських Владик.”

2 Доповідь Архиєпископа Мстислава на 10-му Соборі УГПЦ в Саскатуні. // Церква і Нарід. 1950. -Ч.9-10 -С.3-6; -Ч.11-12. -С.6-9. Впродовж двох років з Європи прибули до Канади 22 священики. Тоді нові емігранти вплисалися на богословські студії в Колегії Св. Андрія і це мало вплив пізніше.

3 Резолюції схвалені на Десятім Соборі УГПЦ 18-21 червня 1950. // Вістник. 1950. -Ч.13. -С.5.

митр. Полікарпа за богослужбеннями. Собор схвалив новий Статут та вибрав Консисторію в складі 12 осіб, очолену тимчасовим Адміністратором о. С. Савчуком⁴. Собор також доручив Консисторії негайно зробити заходи в справі запрошення нового єпископа для Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Консисторії доручено в першій мірі шукати єпископа з єпархії УАПЦ на еміграції, котрі ще перебували в Європі. Тоді ще не було думки запрошувати більше єпископів та творити Митрополію. В ході підшукання Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді це прийшло пізніше.

о. Семен В. Савчук (1980)

■ ПІД ТИМЧАСОВОЮ ОПІКОЮ МИТРОПОЛИТА УАПЦ ПОЛІКАРПА

На першому засіданні нововибраної Консисторії 28 червня 1950 р. рішено написати листа до митр. Полікарпа, інформуючи його, що сталося на соборі. На засіданні також підкреслювалось, “що Канадська Церква сама має обрати собі нового єпископа.”⁵ Консисторія вислала листа до митр. Полікарпа наступного дня. В листі не було прохання про прийняття її в юрисдикцію УАПЦ на еміграції. Там лише повідомлялось його, що сталося на Десятому Соборі з добавкою

4 О. Семен Савчук народився 14 лютого 1895 р. в с. Волківці, Борщівського повіту в Галичині. До Канади прибув разом з батьками в 1899 р. Середню школу закінчив в Йорктоні, а Normal School в Саскатуні. Пізніше закінчив Саскачеванський університет з ступенем ВА. В 1920 р. закінчив Пастирський курс. Рукоположений в сан священика 14 березня 1920 р. Від 1922 р. до 1947 р. був Адміністратором Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Від 1952 до 1955 був Принципалом Колегії Св. Андрея. 1955-1963 рр. Головою Президії Консисторії. Помер 28 жовтня 1983 р. у Вінніпезі.

5 Протокол засідання Консисторії УГПЦ, 28 червня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

схвалені соборні резолюції. В листі було сказано: “Доводячи повищу ухвалу Собору до Вашого ласкавого відома, ми оцим уклінно просимо Ваше Високопреосвященство погодитись на неї.”⁶

Отже, Канадська Церква не увійшла в юрисдикцію владики Полікарпа, як Митрополита УАПЦ на еміграції. Вона вважала його своїм тимчасовим «духовним покровителем». Вона тимчасово зголосилась під його омофор. Зберігаючи свою самоуправу, Консисторія в листі додала: “Для додаткового пояснення зазначаємо, що до часу заміщення катедри Правлячого Єпископа, справами Української Греко-Православної Церкви в Канаді завідує згідно з її Чартером і Статутом,

Адміністратор з Консисторією, яка нині складається з 12 членів.”⁷ Таким чином, митр. Полікарп не мав ніяких адміністративних єпископських прав в Канаді. Також, в першому листі до нього, Консисторія не просила рекомендувати кандидатів на становище Правлячого Єпископа для Канади. Після засідання Консисторії, о. С. Савчук безпосередньо звернувся до архиєп. Михаїла (*Хорошого*) із запитанням чи він не бажав би переїхати до Канади.⁸

Митрополит Полікарп
(Сікорський)

Митрополит Полікарп дав

6 Лист Консисторії до митр. Полікарпа від 29 червня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії.

7 Ibidem. В Статуті, котрий був схвалений 10-им Собором про Адміністратора сказано: “28. В часі не заміщення катедри Правлячого Єпископа... його заступає за рішенням Консисторії, духовна особа Адміністратор, що виконує всі обов’язки, які належать до Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді, опріч тих, яких Адміністратор, коли він не є в єпископськім сані, не може виконувати, згідно з канонами Православної Церкви.”

8 Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 30 червня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії, архиєп. Михаїл. п.1.

свою згоду 15 липня 1950 р. бути «духовним покровителем» Канадської Церкви. Відповідаючи він писав: “Я згідно з бажанням Собору Канадської Церкви, який відбувся 18-21 червня б.р., що вважає мене своїм духовним покровителем, погоджується Архипастирськи опікуватися Канадською Церквою до вибору Собором Правлячого Єпископа на місце Архиєпископа Мстислава. В обсягу цієї моєї опіки я даватиму Консисторії поради й вказівки, коли буде потреба по церковно-каноничних й інших питаннях і коли того будуть вимагати обставини.”⁹ Не можна переочити, що Митрополит відповідаючи на листа*, звертається до Консисторії, оминув становище Адміністратора, котре встановив Десятий Собор Канадської Церкви. В листі Консисторії це було особливо наголошене, покликаючись на Статут УГПЦ в Канаді. Митр. Полікарп повідомляв, що на бажання Консисторії він прибуде до Канади з канонічною візитацією на час коли відбудеться собор. Попередньо архиєп. Мстислав висилав йому фінансову допомогу, тепер Митрополит запитує: “чи не могла б Консисторія підтримати мене фінансово, з коштів, які маються в розпорядженні Консисторії?”¹⁰

Малозначне запрошення митр. Полікарпа стати «духовним покровителем» Канадської Церкви та його швидка відповідь вказує, що кожна сторона мала свою для того причину.

---

* Митр. Полікарп не звернув уваги на становище Адміністратора в Канадській Церкві не тому, що він не визнавав такого становища в Православній Церкві, але мав інші плани. Становище Адміністратора йому було відоме. В грудні 1941 р. митр. Діонісій призначив його Адміністратором Православної Церкви в Україні під німецькою окупацією. Тоді ж митр. Діонісій призначив головою Собору Єпископів в Україні архиєп. Олександра (Іноземцева). Однак, архиєп. Полікарп із становища Адміністратора вважав себе керуючим Православною Церквою в Україні.

9 Лист митр. Полікарпа від 15 липня 1950 р. ч.715. // Архів УПЦК, фонд Консисторії; Консисторія УГПЦ до Всечесного Духовенства. Урядові повідомлення й розпорядження 19 липня 1950 р. (Таку дату подано в обіжнику. На засіданні Консисторії 21 липня було рішено написати обіжник до священиків. Обіжник був пізнішої дати.). Також повідомлення у «Вістника», 1950.-Ч.14-15.-С.1.

10 Консисторія на своєму засіданні 21 липня 1950 р. рішила висилати митр. Полікарпові по сто доларів місячно «як допомогу».

Метою рішення Десятого Собору було—не допустити до розколу в Церкві. Багато священиків і парафій хотіли залишитися в юрисдикції архиєп. Мстислава. На заході в Едмонтоні, а на сході в Торонто й інших містах бажали бути в його юрисдикції.¹¹ Східня Канада могла поділитися на три частини—одна залишилася б при Консисторії, інші під опікою архиєп. Мстислава і митр. Іларіона.¹² Для швидкої й згідливої відповіді митр. Полікарпа склалось кілька обставин. Він добре знов, про церковні відносини в Канаді. Знов про всі клопоти архиєп. Мстислава з Консисторією. Вже з початку 1950 р. знов, що його служба вже там закінчена і що Канадська Церква шукатиме нового для себе єпископа.¹³ Він не був байдужим до того, що серед церковних діячів і духовенства в Канаді були прихильники митр. Іларіона (*Огієнка*). Перед Десятим Собором підносилося питання, щоб запросити митр. Іларіона на місце уступаючого архиєп. Мстислава. Після собору ця думка поширювалась серед церковних діячів.¹⁴ В той час він творив нову Митрополію. Запізнена відповідь могла спричинитись, що Канадська Церква могла опинитися в юрисдикції митр. Іларіона. Митр. Полікарп не міг не завважити невиразність резолюції Десятого Собору та відсутність в листі Консисторії прохання про номінування нового кандидата на Вінніпезьку катедру. Була небезпека, що ця Церква може вийти з орбіти його впливу. Запрошення собору прибути до Канади з канонічною візитацією парафій було підбадьорючим. Мабуть, це були причини

11 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 27 лютого 1951, // Архів УПЦК фонд митр. Іларіона. Він писав: “Якби о. др Савчук був не поставив пропозиції, щоби рятувати справу через митр. Полікарпа, то Східня частина нашої Церкви була би відорвалася і Церква була би сьогодні розбита... На Соборі ухвалено йти до [митр.] Полікарпа по наслідників чи наслідника по Мстиславові”.

12 Післанець від о. В. Олійника 5 серпня 1951 р. повідомив митр. Іларіона, що управа парафії Св. Івана в Ошаві, Онт. 30 липня 1951 р. рішила перейти в його юрисдикцію. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Щоденник.

13 Лист митр. Полікарпа до о. С. Савчука від 24 січня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

14 Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 9 вересня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

його швидкої відповіді на листа Консисторії.

Митр. Полікарп і весь Єпископат УАПЦ на еміграції вірили, що вони є репрезентантами Української Церкви поза межами України. В 1946 р. Собор Єпископів УАПЦ повідомляв про це «Окружним Інформаційним Посланням» всіх голів Православних Церков. Там говорилось про “духовну опіку над православними емігрантами-українцями, благаючи Господа Милосердного про збереження всіх нас на чужині й про дочекання можливої хвилі щасливого повернення всіх в Україну” та просив “подати їй братерську у Христі руку молитовного єднання”¹⁵ Жодна з Православних Церков на звернення Єпископату УАПЦ не дала відповіді і в молитовне єднання не увійшла. Одинокий відповідь Першоєпарх Російської Зарубіжної Православної Церкви, котрий, з політичних мотивів заперечив претензії Українського Єпископату. Собор Єпископів УАПЦ на еміграції вважав, що Українські Православні Церкви в Канаді і США мають увійти в склад УАПЦ на еміграції. Таким чином, 12 травня 1947 р. в Мюнхені Собор Єпископів УАПЦ на еміграції обговорював справу приєднання архиєп. Івана (*Теодоровича*) в юрисдикцію УАПЦ.¹⁶ Вони думали, що разом з ним Церкви в його юрисдикції в Канаді й США, стануть єпархіями УАПЦ. Архиєп. Іван відмовився увійти в склад УАПЦ на еміграції. Пізніше, митр. Полікарп й інші єпископи думали, що коли владики УАПЦ стануть у проводі Церков в різних країнах, тоді це практично стане початком церковної єдності під омофором Митрополита УАПЦ на еміграції. Секретар Св. Синоду УАПЦ на еміграції, єп. Платон (*Артем'юк*) тоді писав до о. С. Савчука:

15 Братерське у Христі Окружне Інформаційне Послання від 17 березня 1946 // Архів УППСТ, фонд архиєп. Ігоря. Також в Архіві УПЦК, фонд о. С. Савчука. 16 Лист І. Власовського до архиєп. Паладія 14 лютого 1947р. // Архів УППСТ фонд, архиєп. Паладія. п. 30. Він писав: “Архиєп. Теодорович, одержавши постанову про «включення» його до Ієрапхії УАПЦ шляхом архієрейшої хіротонії, прислав листа в якому обурений цією постановою...”

16 Лист І. Власовського до архиєп. Паладія 14 лютого 1947р. // Архів УППСТ фонд, архиєп. Паладія. п. 30. Він писав: “Архиєп. Теодорович, одержавши постанову про «включення» його до Ієрапхії УАПЦ шляхом архієрейшої хіротонії, прислав листа в якому обурений цією постановою...”

“Поєднання і Вам в Америці й Канаді, і нам нещасним скитальцям обов’язково потрібне: воно зміцнить позицію УАПЦеркви й тісно згуртує нас усіх на чужині для праці на користь Церкві й Україні.”¹⁷ Першим кроком до осягнення цієї мети було призначення архиєп. Мстислава до Канади. Вибір його на катедру Архиєпископа Вінніпегу і всієї Канади уважалося першим кроком підпорядкування Канадської Церкви Митрополитові УАПЦ на еміграції.¹⁸ Це, мабуть, було однією з причин непорозумінь архиєп. Мстислава з Консисторією та канадськими церковними діячами. На це не звернув уваги митр. Полікарп і після відходу архиєп. Мстислава з катедри Канадської Церкви. На привітання Консисторії з нагоди його 75-ліття він писав: “Я вірю, що Канадська Духовна Консисторія допоможе мені в цьому і невпинною своєю працею спричиниться до добра і слави Канадської Грецько-Православної Церкви, а тим самим і всіх Українських Православних Церков, які є поза межами Батьківщини і повинні об’єднатися і уявляти з себе одну монолітню Автокефальну

---

17 Лист єп. Платона до о. С. Савчука від 1 серпня 1947 // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

18 Memorandum of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. Меморандум є без дати, підпису й адресата. Написаний після того, як архиєп. Мстислава вибрано на Вінніпезьку катедру. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Там написано: “24. In the endeavours to unite all the Orthodox Churches throughout the world, the first positive result and reply was received from the Ukrainian Orthodox clergy in Canada with the request to appoint a Bishop for the Ukrainian Orthodox Church in Canada...” “25. The Extraordinary Sobor [Надзвичайний Собор УГПЦ, 12-13 листопада 1947 р.] resolved that the spiritual leadership and the symbol of the church unity for all Ukrainians in exile should be vested into the hand of the Metropolitan, assisted by Metropolitan Council composed of representatives from all organised Ukrainian Orthodox Churches...” “28. The first Ukrainian Orthodox Church conference in exile which was held in December 1947 in Regensburg, reacted on these responses vividly. The conference sincerely welcomes the decision of the Sobor of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada in connection with the union of the Ukrainian Orthodox Churches as a new symptoms of the desires of the Orthodox Ukrainians to form one Ukrainian Autocephalic Orthodox Church throughout the world.” Також про це писав о. В. Вишневський, що виїзд архиєп. Мстислава до Канади та вибір його Правлячим Єпископом УГПЦ є першим кроком до “об’єднання церковних осередків в єдину Українську Автокефальну Православну Церкву.” // «Св. Українська Автокефальна Православна Церква». Громада. Париж. 1949. -Ч.7-8. -С.8.

Православну Церкву.”¹⁹

Інакше на цю справу дивилися церковні діячі в Канаді та о. С. Савчук, як іх речник, а Консисторія, як керуючий орган Церкви. Церкву в Канаді організували й розбудували миряни очолені народовцями, котрі залишили Уніатську Церкву. Вони не погоджувалися з єпархічним устроєм тієї Церкви. В основу церковного управління вони положили народоправний устрій де народ вирішував і керував всіма організаційними справами Церкви. Цей устрій починався в церковних громадах і завершувався на соборах. В 1929 р. ця Церква здобула державний чартер, як канадська церковна установа. Консисторія вважала УГПЦ в Канаді самостійною і ні від кого незалежною (автокефальною) Церквою. Вона намагалась цей статус затримати навіть тоді, коли рішила просити єпископа УАПЦ на еміграції. Канадська Церква хотіла бути—лише в молитовному єднанні з УАПЦ на еміграції, а не підлеглою її Митрополитові. Це треба мати на увазі в дослідах про конфлікт архиєп. Мстислава з Консисторією, а також про хід подій в оснуванні Української Православної Митрополії в Канаді та здобуття свого єпископату.

Отримавши від митр. Полікарпа згоду на «духовне по-крівительство», Консисторія не спішилася із запрошенням єпископа до Канади. В справі кандидата на нового єпископа, Консисторія на своєму засіданні 21 липня 1950 р. рішила, що “буде над тим іще застановлятися. Мусить однак вперед дістати відомості котрі єпископи вільні і можуть виїхати до Канади. Також мусимо мати більше інформації про них.”²⁰ Архиєп. Михаїл тоді ще не відповів на запит о. С. Савчука.

Питання настроїв в Церкві після резигнації архиєп. Мстислава було важливішою справою для Консисторії. Тоді Церква стояла перед дилемою—продовжувати народоправний характер церковного управління чи переходити на єпархічне керування. Цебто, бути так як було до часу прибуття

---

19 Лист митр. Полікарпа до Консисторії від 19 липня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

20 Протокол засідання Консисторії УГПЦ. 21 липня 1958. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

архиєп. Мстислава, чи підпорядкуватися єпископському правлінню.²¹ Для обстеження цього питання Консисторія звернулася до священиків із запитанням чи буде корисним скликати окружні з'їзди з участю духовенства, світських представників від громад та інших заінтересованих осіб. Такі з'їзди скликалися в перших десятиліттях організації Церкви. Вони були дуже корисними в розбудові Церкви.²² В Статуті було сказано: “Ухвалами таких конференцій та з'їздів Консисторія може користуватись, як директивами.”²³ На засіданні Консисторії 21 липня 1950 р. було рішено такі окружні з'їзди організувати, починаючи з Альберти. Перші з'їзди вже відбувалися при кінці серпня. В Альберті було скликано п'ять окремих з'їздів. Вони починалися соборними богослужіннями, а після них обідами, звітами від громад та промовами «на церковно-релігійні теми», дискусіями та «ухвали в загальних і місцевих церковних справах».²⁴ На окружніх з'їздах представники громад інформували про свої місцеві справи. Члени Консисторії говорили про загальні церковні справи, котрі були тогочасною турботою. На них обговорювалася справа вибору єпископа. В Смокі Лейк в Альберті о. Е. Грицина на запитання відповів: “Дехто побоюється, що нема єпископа, але коли є Церква, то єпископ буде—може навіть до нового року.”²⁵ В жовтні 1950 р. Консисторія рішила відбути конференції у Саскачевані й Манітобі. Саскатунська громада в співпраці з Консисторією 21 і 22 жовтня 1950

21 «Вістник» 15 серпня 1950. -Ч.16. -С-5 пояснював так: “в нашій Церкві в Канаді є устрій соборноправний, де народ в Соборі бере участь, а не єпископальний, де лише самі єпископи вирішують справи, без участі вірних. Єпископальний лад не дозволяє вірним Церквою інтересуватися, по-лишаючи для них лише обов'язки—ходити до церкви і сповідати те, що наказує катехизис. Ім не дозволяється про церковні справи думати і самостійно висловлюватися. За них мають думати єпископи.”

22 Протокол засідання Консисторії УПЦ. 5 липня 1950; Обіжник Консисторії УГПЦ до Всечесного Духовенства. 6 липня 1950. //Архів УГПЦ, фонд Консисторії. Протоколи.

23 Статут УГПЦ. Вінніпег. 1946. -С.14.

24 Протокол засідання Консисторії УГПЦ. 21 липня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи; Окружні церковні з'їзди. // Вістник. 1950. -Ч.14-15.

25 Окружний церковний з'їзд в Смокі Лейк. // Вістник. 1950. -Ч.18.С-7.

р. організувала дводенну Місію. На Саскатунську Місію о. С. Савчук звернув особливу увагу. На неї він запросив суддю Я. Арсенича з доповіддю на тему: «Соборноправне і єпископське правління Церкви» та закликав деяких священиків до участі.²⁶ Суддя Я. Арсенич виголосив доповідь на ту тему на інформативних зборах в Едмонтоні відразу після Десятого Собору.

На пленарному засіданні в жовтні 1950 р. Консисторія вважала, що окружні з'їзди і конференції духовенства мають важливе значення, а тому ухвалила їх скликати та зобов'язала всіх священиків брати в них участь. Таким чином, окрім Окружних з'їздів відбувалися конференції духовенства. Перша така конференція відбулася ще 12-13 вересня 1950 р. в Едмонтоні. На ній о. С. Савчук інформував про заходи запрошення нового єпископа до Канади. Конференція, обговоривши тогочасний стан Церкви в Канаді, ухвалила: “твірдо стояти на засадах УГПЦ в Канаді та рішеннях її Десятого Собору і провадити інтенсивну працю для глибшого усвідомлення вірних про рішення згаданого Собору”²⁷. Конференція духовенства в Кенорі відбулася 29-30 листопада 1950 р. Вона одобрила “акцію Консисторії відносно старань за новим єпископом, зглядно створенням власного єпископату для Канади, доручає всьому українському православному загалові, тісно з нею співпрацювати.”²⁸ Такі Конференції духовенства відбулися 12-13 грудня 1950 р. у Вінніпезі і 30-31 січня 1951 р. в Торонті. Провідні церковні діячі, а головно о. С. Савчук і о. Є. Грицина їздили на захід і схід з доповідями та щоб дослідити про настрої в парафіях, особливо в головних містах. В доповідях вони пояснювали головні засади Канадської Церкви, інформували про події в церковному житті

26 Лист о. С. Савчука до отців К. Желішкевича, М. Фика, М. Боднарчука, Л. Дячини, і В. Апонюка від 25 вересня 1950. //Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “саскатунська громада запрошує також і Вас. Консисторія вважає, що згадана Місія принесе поважну користь для нашої Церкви й тому просить Вас взяти в ній участь, як також заохотити своїх вірних, щоб на Місію поїхали.”

27 Ухвали конференції духовенства в Альберті. // **Вістник.** 1950. -Ч.21. -С.5.

28 Консисторія УГПЦ. Резолюції [Конференції духовенства]. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона. Кор. 30.

та чому скликаються такі з'їзди.²⁹ На всіх з'їздах і конференціях широко обговорювались питання запрошення Правлячого Єпископа для Канадської Церкви, чи створення Єпіскопату з трьох єпископів. Це зоріентувало Адміністратора о. С. Савчука і Консисторію в якому напрямку готуватись до Надзвичайного Собору.

Під час, коли для Консисторії було необхідно справою обстеження настроїв в парафіях, митр. Полікарпа непокоїло питання, чому Канадська Церква відкладає запрошення нового єпископа? Тоді виїзд біженців з ДП-таборів в Німеччині до різних країн добігав до кінця. Допомога IPO (International Refugee Organization) закінчувалась для біженців в Німеччині. Тому виїзд єпископів з Німеччини був актуальною справою.³⁰ Не чекаючи листа від Консисторії, 15 липня митр. Полікарп подав свою пропозицію в справі заміщення Вінницької катедри. Він писав: “Прошу Консисторію подати мені імена трьох єпископів з єпархії Української Автокефальної Православної Церкви, яко кандидата на становище Правлячого Єпископа Канадської Греко-Православної Церкви. Одному з кандидатів я дам своє благословення бути Правлячим Єпископом...”³¹ У відповідь, о. С. Савчук написав листа 22 липня в которому прохав подати імена єпископів, котрі могли б бути кандидатами. Він просив подати особисті дані кожного: вік, місце народження, рік висвяти в священство і хіротонії в єпископство, місце служження перед виїздом на еміграцію та інші інформації.³² Цим разом до вибору нового єпископа Консисторія поставилась дуже уважно. Всі ці інформації були потрібні для обговорення на пленарному засіданні Консисторії, котре плянувалося на кінець жовтня.

На запит о. С. Савчука архиєп. Михаїл відповів 12 липня.

---

29 Окружний з'їзд. // *Вістник*. 1950. -Ч.22. -С.7.

30 Лист митр. Полікарпа до Консисторії від 24 січня 1950 р. // Архів УПЦК фонд о. С. Савчука.

31 Лист митр. Полікарпа до о. С. Савчука від 15 липня 1950. ч. 715 // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

32 Лист Консисторії до митр. Полікарпа від 22 липня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

Він погодився прибути до Канади і бути кандидатом на Правлячого Єпископа, якщо на те буде згода митр. Полікарпа. Митрополича канцелярія 23 серпня подала імена чотирьох єпископів: Січеславський Архиєпископ Генадій (*Шиприкевич*), Рівенський Єпископ Платон (*Артем'юк*), Новомиргородський Єпископ Володимир (*Малець*) і Дубенський Єпископ Вячеслав (*Лісицький*) з інформаціями про кожного.³³ На списку не було імені архиєп. Михаїла. Це заскочило о. С. Савчука, бо могло виникнути затруднення із запрошенням архиєп. Михаїла до Канади. Також, це могло свідчити, що архиєп. Михаїл не належав до послушних єпископів митр. Полікарпа. Тоді ж, Владика Полікарп пропонував Консисторії створити Єпископат УПЦ. Він писав: “Для повноти духовного життя Української Греко-Канадійської Церкви і для її самостійності і незалежності слід було б, щоб Канадійська Церква мала у себе не менше, як трьох єпископів. З них один був би по положенню старшим, решта—два єпископи були б або самостійними, а тоді Канадійську Церкву треба було б розділити на 3 єпархії, з трьома окремими правлячими єпископами і при них Консисторіями, або два єпископи були б вікаріями, які виконували б ту духовну працю, яку возложив би на них старший єпископ. Тоді Канадійській Церкві не треба було б шукати собі єпископа всякий раз, як по тій чи іншій причині вона залишилася б без єпископа.”³⁴ В зasadі, пропозиція митр. Полікарпа була прийнята, головно серед духовенства. Тоді ще не було певності, чи пленум Консисторії, а пізніше собор погодиться створити Єпископат Канадської Церкви. Також було невідомим, чи митр. Полікарп погодиться відпустити архиєп. Михаїла з Бельгії. Ще не було певності які нуртують настрої в парафіях в Альберті, Саскачевані і в Східній Канаді. В початку вересня о. С. Савчук

---

33 Лист Канцелярії Митрополита УАПЦ до Консисторії від 23 серпня 1950 р. ч. 823. // Архів УПЦК, фонд Консисторії.

34 Лист митр. Полікарпа до Консисторії від 23 серпня 1950 р. ч. 723 // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Лист написаний іншою машинкою і відмінним правописом, ніж всі листи митр. Полікарпа. Також дата вписана рукою, як це практикувалося в Україні.

писав до архиєп. Михаїла: “Тепер ми хочемо перше дістати Правлячого Єпископа, а його помічників—скоршє чи пізніше потім, однак у виборі Правлячий Єпископ мусить мати голос.”³⁵ Ще не було певності, чи Канадська Церква готова на такий великий крок.

Консисторія повідомила духовенство у вересні 1950 р., що вона поробила початкові заходи в справі підшукання кандидата на становище Правлячого Єпископа. Не зважаючи на упередження народовців до єпархічного устрою Церкви, Консисторія поставила свою пропозицію для перевірки можливості створення Єпископату УГПЦ, застерігаючись, що цю важливу справу для Церкви мав рішити собор. Перед тим її обговорить пленарне засідання Консисторії, що плянувалося на кінець жовтня. “На цім засіданні Консисторія розглянє всі пропозиції та можливості й вирішить, які кроки мають бути пророблені даліше, щоб Церква наша якнайскорше отримала не лише Правлячого Єпископа, але може також власну ієпархію, щонайменше з трьох єпископів.”³⁶ Ставлячи цю пропозицію для обговорення, о. С. Савчук хотів перевірити, яку підтримку вона матиме також від нової еміграції, головно новоприбулого духовенства.

■ ЗАПРОШЕННЯ ЄПИСКОПІВ УАПЦ

На пленарному засіданні Консисторії, 24-25 жовтня 1950 р.³⁷ справа запрошення єпископів була широко обговорена. В поглядах по цьому питанні не було однодумності. Члени

---

35 Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 9 вересня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії, архиєп. Михайл. п. 1.

36 Консисторія УГПЦ до Всечесного Духовенства. Обіжник. 18 вересня 1950 р. -С.2.

37 Протокол засідання Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді, 24-25 жовтня 1950. // Архів УПЦК. фонд Консисторії. Протоколи. В протокольній книзі є дві версії цього засідання. Перша версія є детальна—подається дискусія про кандидатів на єпископів. Також подана 6-та точка програми засідання інформації про церковні події в США. Ця версія не є підписана і не подано хто її записав. Друга версія коротша з поданням обговорених справ (без 6-ої точки) та рішення. Ця копія підписана всіма членами Консисторії.

поділилися—одні вважали, що справу запрошення єпископа треба відкласти, а інші настоювали про потребу єпископського очолення вже тепер. Члени із Східної Канади домагались, щоб створити Єпископат у складі трьох владик. Це питання було важливе для Східної Канади. Там скупчилася нова еміграція. Розбіжність думок на пленарному засіданні Консисторії окреслив член з Торонта так: “Я їхав з думкою, щоб створити в нас Митрополію, але в такому стані, як є, ми можемо взяти тільки одного єпископа”.³⁸ Засідання Консисторії мусіло прийти до якогось позитивного рішення. Справа придбання не лише Правлячого Єпископа, але Єпископату УГПЦ набрала широкого розголосу. Вона порушувалась і обговорювалась духовенством і мирянами на Окружних з’їздах і конференціях та кілька разів була подана в обіжниках Консисторії. Адміністратор о. С. Савчук зробив заходи у Митрополита УАПЦ Полікарпа, а також пов’язався з архиєп. Михаїлом. Від обох владик отримано згоду. Також митр. Іларіон (Огієнко) відвідав Консисторію з таким же наміром. Про внесення його кандидатури на соборі провадилась агітація вже тоді по Канаді. Щоб уникнути вагання на засіданні та прийти до якогось рішення, о. С. Савчук запропонував “виготовити декларацію для єпископа-кандидата, яку він мав би підписати. Цю декларацію мали б підписати всі присутні на засіданні члени Консисторії”.³⁹ Така декларація, підписана єпископом-кандидатом, дала б певність членам Консисторії, що владика не могтиме змінити те що підписав.⁴⁰ Також підпис членів Консисторії, запевнить, що дотримуватимуться того, що підписали.

---

38 Протокол засідання Консисторії УГПЦ (перша версія) 24-25 жовтня 1950. //Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.5.

39 Ibidem. -С.6.

40 Лист о. С. Савчука до о. В. Левицького від 23 листопада 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Про підпис умови з єпископами він писав так: “Що ж до вибору кандидатів, то з цим мусимо спуститися на ласку Божу. ...Але ми рішилися на одно: не принимати жадного з них, аж поки не підпишуть відповідної угоди, бо на самих словних заявах ми вже аж надто завелися. Можливо, що й це нас не заасекурє проти невдачі, але повторяю, що більше можемо зробити.”

Внаслідок узгіднення одноголосно було прийнято рішення: “Консисторія в засаді погоджується на створення власної єпархії Української Греко-Православної Церкви в Канаді з трьох єпископів з тим, щоби двох єпископів запросити з-поміж теперішніх єпархій УАПЦ в Європі на еміграції, а третього кандидата підшукати в Канаді.”⁴¹ Тоді рішено звернутися до митр. Полікарпа відпустити архиєп. Михаїла для служби в Канаді на становищі Правлячого Єпископа. Передумовою запрошення було поставлено “вповні погодитися на основні засади Української Греко-Православної Церкви в Канаді, а зокрема на засаду автокефалії, тобто повної самостійності і незалежності від будь-яких інших церковних центрів та впливів в Канаді й поза Канадою,—і засаду соборноправности так, як ці засади є виложені в перших п'ятьох уступах (параграфах) Статута...”⁴² Рішення пленарного засідання з умовою підписаною всіма членами Консисторії вислано 26 жовтня до митр. Полікарпа, а копію до архиєп. Михаїла. До Торонта мав прибути еп. Платон (*Артем'юк*). Консисторія рішила запропонувати йому становище на одного з вікарних єпископів. Про рішення пленарного засідання Консисторія повідомила духовенство. В обіжнику було згадано, що було намічено двох кандидатів «нової єпархії» без подання імен, бо не було певності, чи митр. Полікарп на рішення Консисторії погодиться. В обіжнику знову повідомлялось, що “остаточне рішення в справі створення власної єпархії, як рівно ж вибір єпископів вирішить найближчий собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді.”⁴³

Архиєп. Михаїл дав свою згоду 5 листопада 1950 р. Він писав: “Витяг з протоколу засідання Консисторії уважно прочитав. Все зважив і, поклавшись на милосердя Боже, згожуюсь і приймаю Ваше предложення бути кандидатом на Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви

---

41 Протокол засідання Консисторії УГПЦ. (Друга версія) 24-25 жовтня 1950, // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.9

42 *Ibidem.*

43 Консисторія УГПЦ до Всесесного Духовенства. Обіжник. 1 листопада 1950.

в Канаді.”⁴⁴ Митр. Полікарп своє рішення відкладав. Він повідомив Консисторію 17 листопада “я все зроблю, що буде в моїй силі, щоб помогти Канадійській Церкві в справі створення її власної єпархії, бо Церква без власного єпископату, з одним єпископом на чолі, не є автокефальною. Відповідь свою на листа Консисторії від 26 жовтня я дам трохи пізніше, бо я мушу мати деякі відомості для остаточного вирішення цієї справи.”⁴⁵ Відповідь не була такою, которую сподівалася Консисторія. Митр. Полікарп не був рішений задовольнити прохання Канадської Церкви, його заскочило тверде рішення Консисторії про повну самостійність і незалежність УГПЦ в Канаді «від будь-яких інших церковних центрів та впливів в Канаді й поза Канадою». Цим було ясно сказано

про своє становище непідлегlosti Митрополитові УАПЦ на еміграції.

Консисторія, отримавши згоду від архиєп. Михаїла, 8 грудня 1950 р. подала прохання до канадського еміграційного уряду про дозвіл йому в'їзду по Канади.⁴⁶ Щойно 18 грудня митр. Полікарп написав до Консисторії, що він благословляє “Архієпископові Української Автокефальної Православної Церкви Михаїлу і Єпископу Платону Артем'юку виїхати до Канади для єпископського служення в Українській Греко-Православній

Архиєпископ Михаїл
(Хороший) 1948

44 Лист архиєп. Михаїла до Консисторії від 5 листопада 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії, архиєп. Михаїл. п.1.

45 Консисторія УГПЦ до Всечесних Отців Духовних. Обіжник, 22 листопада 1950. Подано уривок з листа митр. Попікарпа, котого Консисторія отримала 21 листопада. Про отриману згоду архиєп. Михаїла в обіжнику ще не подавалось.

46 Лист і прохання Консисторії до R. N. Munro, District Superintendent of Immigration від 8 грудня 1950. //Архів УПЦК. фонд Консисторії. архиєп. Михаїл. п. 1.

Церкві в Канаді.”⁴⁷ Також він написав листи до архиєп. Михаїла і єп. Платона, котрим благословив виїхати на службу до Канади, але відпусткних грамот з своєї юрисдикції їм не видав.⁴⁸

Остаточну згоду архиєп. Михаїл дав 12 січня 1951 р. кандидатувати на Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді. У листі він знову підкреслив, що робить це ознайомившись із ухвалою Консисторії в жовтні 1950 р. та рішенням Десятого Собору і ним прийнятым Статутом. Консисторія на засіданні 15 лютого радо прийняла “до відома згоду Високопреосвященішого Архиєпископа Михаїла кандидатувати на Правлячого Єпископа УГПЦ в Канаді, згідно з постановою Консисторії з 24-25 жовтня 1950 року, яку ту згоду він подав у листі з 12 січня 1951.”⁴⁹

В половині лютого 1951 р., до Торонта прибув єп. Платон, його спровадили дочки. Про його приїзд до Канади було відомо раніше. Консисторія на жовтневому пленарному засіданні рішила йому запропонувати становище вікарного єпископа. Безпосередніх контактів з ним Консисторія не мала. Тому не знали, яке становище він зайде до пропозиції стати вікарним єпископом в Канаді.⁵⁰ Перед його приїздом, Консисторія дала вказівку для духовенства парафії Св. Володимира в Торонті зустріти єп. Платона “як духовного достойника Української Автокефальної Православної Церкви та виявити йому повну гостинність і пошану, згідно його саном.

---

47 Лист митр. Попікарпа до Консисторії від 18 грудня 1950 р. ч.1218. //Архів УПЦК. фонд Консисторії.

48 Лист митр. Попікарпа до архиєп. Михаїла від 18 грудня 1950 р. ч.1218 (На обох листах митр. Полікарпа рукою написане те же саме число) // Ювілейна Книга на пошану Високопреосвященнішого Архиєпископа Михаїла. Торонто, 1965. -С.70. Він писав “Благословляю Вам виїхати до Канади для Єпископського служження в Українській Греко-Православній Церкві в Канаді, коли Собор цієї Церкви, згідно з своїм звичаєм, згодиться, щоб Ви були Правлячим Єпископом Канадської Церкви.”

49 Лист архиєп. Михаїла до Консисторії від 12 січня 1951.//Архів УПЦК, фонд Консисторії. архиєп. Михайл. п. 1; Протокол засідання Консисторії УГПЦ. 15 лютого 1950. // Архів УПЦК. фонд Консисторії. Протоколи.

50 Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 16 лютого 1951. // Архів УПЦК. фонд о. С. Савчука.

Поза це Консисторія вважає, що поки вона не нав'яже з ним контакту та поки не отримає його згоди бути кандидатом на одного з єпархів нашої Церкви, він не схоче і не повинен звершати Служб Божих у наших церквах чи взагалі сповняти, будь яких єпископських функцій.”⁵¹ Це зарядження було зроблене, щоб уникнути непотрібних інтерпретацій серед розбурханого церковного життя в Східній Канаді внаслідок резигнації архиєп. Мстислава. Канадська Церква вважала єп. Платона гостем. Також Консисторія повідомила духовенство: “Поки з ним [єп. Платоном] не уложимо умов щодо його кандидатури на вікарного єпископа для нашої Церкви і прийняття його Собором, просимо священиків стриматися з запросинами на візитації або інші торжества.”⁵²

19 лютого єп. Платон повідомив Консисторію про свій приїзд до Торонта. Він тоді довідався від членів Консисторії про намічення його на вікарного єпископа. В листі до Консисторії він запитав про становище вікарного єпископа в Канадській Церкві. Існуючий Статут УГПЦ не мав опису становища вікарних єпископів. Після наради Консисторія дала відповідь, що на думку членів “становище вікарного єпископа в УГПЦ та інші з тим зв’язані питання будуть докладно обговорені та вирішенні після приїзду Високопреосвященого архієп. Михаїла, кандидата на Правлячого Єпископа нашої Церкви.”⁵³ Тоді ще не було рішення про створення Єпископату.

Адміністратор о. О. Савчук відвідав єп. Платона 17 квітня в Торонті. Під час зустрічі вони обговорили ряд питань церковно-адміністративного характеру. Адміністратор поінформував владику про сучасний стан церковного життя, та що Канадська Церква мріє про створення свого Єпископату. Через Єпископат має намір нав’язати молитовні контакти з іншими Православними Церквами, але уникатиме підпорядкування

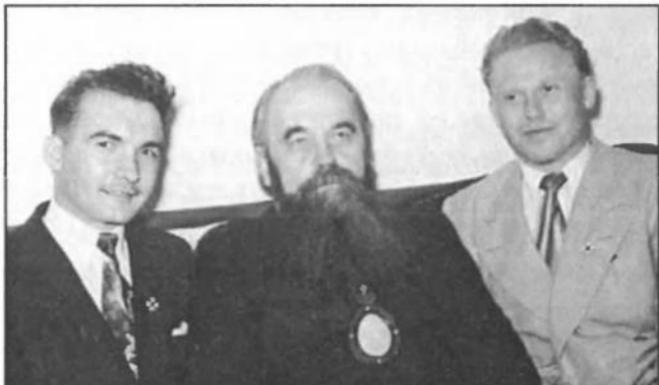
---

51 Лист Консисторії до о. П. Самця від 14 лютого 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. о. П. Самець, п. 1.

52 Консисторія УГПЦ в Канаді до Всечесного Духовенства. 2 березня 1951.

53 Протокол засідання Консисторії УГПЦ. 5 квітня 1951. // Архів УПЦК. фонд Консисторії. Протоколи. -С.15.

іншій Церкві в будь-якій пропонованій формі і характері. Таким чином, Канадська Церква запрошуєчи до себе єпископів УАПЦ на еміграції не має наміру увійти в юрисдикцію Митрополита УАПЦ. Про структуру управління після створення Єпископату УГПЦ, домінуючу думкою "членів Консисторії було—зберегти цілість Церкви і не ділити її на окремі єпархії. Це буде переходовим етапом з уваги на обмежені фінансові засоби Церкви. Також і владика Платон висловив свої погляди, як єпископ, котрий прибув до Канади не на постійне перебування. "Я вважаю, що ми, прибулі до Вас єпископи УАПЦ, є тут тимчасово, як би гості й дуже радо допоможемо Вам у розбудові життя вашої Церкви, але вважаємо, що добре було б, щоб на випадок нашого повернення додому Ваша Церква мала своїх корінних єпископів..."⁵⁴ Також для єп. Платона неясним було співкерівництво єпископів, якщо Церква не буде поділена на єпархії. Зустріч з єп. Платоном мала великий вплив на дальший хід переговорів Консисторії з єпископами. Адміністратор о. С. Савчук мріючи про створення Єпископату УГПЦ, не мав на увазі

Єпископ Платон (Артем'юк) зі студентами.
Торонто, 2 липня 1951 р. Зліва направо: Т. Міненко,
єп. Платон, Н. Столлярчук.

54 Лист єп. Платона до архиєп. Ніканора від 25 квітня 1951. // Архів УПЦ США, фонд єп. Платона, с.88, 1и. Владика Платон по точках переповів про зустріч та розмову з о. С. Савчуком.

запрошувати єпископів на тимчасове служення, але бажав, щоб єпископи прибули на постійне очолення Церкви в Канаді.

Архиєп. Михаїл прибув 20 травня 1951 р. до Вінніпегу. Ще в квітні Консисторія заплянувала скликати пленарне засідання після його приїзду та “відбути з ним і єп. Платоном спільні наради, на яких буде обговорена справа скликання Надзвичайного Собору для вибору єпископів.”⁵⁵

Пленарне засідання Консисторії відбулося 12-13 червня 1951 р. з участю обох владик. Тоді було зроблено поправку до рішення попереднього пленарного засідання в жовтні в справі створення Єпископату Канадської Церкви. Нове рішення було одноголосним — “Консисторія вважає, що наспів час створити власну єпархію.”⁵⁶ (*підкреслення ТМ*). Поправка на одноголосне рішення свідчить, що після жовтневого пленарного засідання відбулися зміни в наставленні провідних людей про церковне управління.⁵⁷ Також це показувало, що ідея оснування Української Православної Мигрополії визрівала. Однак, на цьому засіданні виникла інша проблема. Прибулі владики не були такими, яких сподівались церковні діячі в Канаді. Вони не добавали стремління Консисторії зберегти церковну незалежність і самостійність в Канаді. Також, обом владикам було тяжко прийняти церковно-богослужбову практику в Канаді. Вона була відмінною від їм відомої практики й звичаїв на східніх українських землях. Члени Консисторії мусіли застановитись на якій зasadі творити Єпископат

---

55 Консисторія УГПЦ до громад, місій і парафій. **Обіжник**, 12 квітня 1951.

56 Протокол засідання Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді. 12-13 червня 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. В книзі протоколів є дві версії цього засідання. В першій версії детально подана дискусія-запити і відповіді на них. Вона є на 8-ох сторінках з доданням фінансового звіту на двох сторінках. Друга версія є коротшою. В книзі є вписана на стор. 16-20. В обох версіях подано 7 питань до єпископів. Владика Платон в листі до архиєп. Ніканора начисляє 12.

57 Внесок на поправку рішення в справі створення Єпископату УГПЦ зробили миряни Ю. Стечишин і І. Сирник, це свідчить, що середовище до котрого вони належали змінило свою попередню думку.

Канадської Церкви. Єп. Платон погоджувався бути кандидатом на єпископа УГПЦ із застереженням, що він дальше буде в юрисдикції митр. Полікарпа, єпископом УАПЦ на еміграції. Він це висловив при першій зустрічі з Адміністратором о. С. Савчуком, а також в листі від 21 квітня 1951 р. Навколо застереження владики велася широка дискусія. Один член Консисторії підсумував її—“коли владика Платон твердо стойть при своїм застереженні, то він не може бути нашим кандидатом, бо єпископ не може бути єпископом двох Церков.”⁵⁸ Члени Консисторії вважали Канадську Церкву самостійною (автокефальною) рівною з УАПЦ на еміграції, з котрою хочуть бути лише в молитовному єднанні. Владики бачили в ній частину Української Церкви емігрантів в Канаді, а УАПЦ—це спадкоємець традицій Київської Митрополії. Вкінці, владика Платон сказав: “Він, як секретар Священного Синоду не може вийти зі складу Собору Єпископів УАПЦ. На його думку, що він, як будучий вікарний єпископ, який буде виконувати тільки підрядне завдання, може лишитися і надалі в складі Собору Єпископів УАПЦ на еміграції в Європі. Його завданням є помогти Канадській Церкві, але він мріє про поворот на Рідні Землі, коли б там змінилося, і в чому, на його думку, йому вихід зі складу Собору Єпископів УАПЦ міг би перешкодити.”⁵⁹ Після цієї заяви єп. Платона переговори могли закінчитися непередбаченими наслідками. Дальша дискусія вела до того, що справу створення Єпископату УГПЦ в Канаді треба б відкласти, як це пропонувалось на жовтневому пленумі Консисторії.

Переговори з обома владиками не були такими, котрих сподівалися члени Консисторії, коли зміняли рішення в справі створення Єпископату УГПЦ в Канаді. Тепер вони стали перед дилемою—з чим скликати собор. На Окружних з’їздах і конференціях в обговоренні різних питань церковного життя в Канаді велику увагу було звернуто на придбання

---

58 Протокол засідання Консисторії УГПЦ, (Перша версія) 12-13 червня 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

59 Ibidem.

свого єпископату. У відповідь на різні думки її пропозиції у цій справі тоді обіцялося, що все це вирішить Надзвичайний Собор. Тепер відкладати собор буде вже неможливим. На пропозицію адвоката Юліяна Стечишина рішено змінити формат переговорів з владиками.

Устійнено сім питань для поновних переговорів на вечірній сесії. Вони обмежились обговоренню головних зasad—Визнання благодатності рукоположення священиків УГПЦ. Канонічність Канадської Церкви та її самостійність. Відношення єпископів УГПЦ до Митрополита УАПЦ на еміграції та інших українських юрисдикцій в майбутньому. Із створенням Єпископату УГПЦ на соборі плянувались зміни Статуту, а з тим, чи владики будуть згідні з тим Статутом, котрий буде схвалений. Найскладнішим питанням було як для членів Консисторії, так і для єпископів—богослужбова й церковна практика, котра увійшла в церковне життя в Канаді. Вечірня сесія вповноті була присвячена обговоренню цих питань. В більшості вони були розв'язані позитивно. Архиєп. Михаїл заявив, що благодатність і канонічність Канадської Церкви та її духовенства вирішенні з призначенням архиєп. Мстислава до Канади. Він потвердив: “Канада є окремою державою і Канад[ійська] Церква має повне право бути Церквою самостійною.”⁶⁰ Владика також погодився вийти із складу Собору Єпископів УАПЦ на еміграції, якщо Надзвичайний Собор вибере його як є запляновано. Про титули єпископів, єп. Платон вважав, що вони будуть такі, як собор вирішить надати. Однак, він пропонував, щоб архиєп. Михаїл, ставши Правлячим Єпископом Канадської Церкви, мав би поминати на богослуженнях ім'я митр. Полікарпа. Він дальше заявив, що “зрезигнувати з члена Собору Єпископів УАПЦ на еміграції це мені не можливо. Я можу вірно служити Канадській Церкві, а коли не можна так, то прошу зняти мою кандидатуру.”⁶¹

---

60 Протокол засідання Консисторії УГПЦ. 12-13 червня 1951. (Друга версія). //Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.17.

61 Ibidem.

Наступного дня, на ранішній сесії засідання, Адміністратор прочитав листа еп. Платона, в котрому владика дав свою згоду без застережень бути кандидатом на єпископа УГПЦ в Канаді.⁶² Через неясність становища еп. Платона, Консисторія не ухвалила конкретних пропозицій для представлення на соборі відносно створення свого Єпископату. Пленарне засідання закінчилось без формальних номінацій єпископів. Собор був призначений на 8 і 9 серпня 1951 р. Консисторія відкликала запрошення митр. Полікарпа прибути до Канади з канонічною візитацією та на собор.

Такий був початок складного процесу творення Єпископату Канадської Церкви та оснування Української Православної Митрополії. На червневому пленарному засіданні Консисторії ясно виринуло два напрямки в створенні Єпископату УГПЦ в Канаді. Адміністратор о. С. Савчук і члени Консисторії сильно стояли на становищі, що створивши Єпископат, Канадська Церква дальше залишається самостійною й ні від кого незалежною Церквою. Прибулі єпископи вважали, що УГПЦ в Канаді через прийняття єпископів, пов'язується з УАПЦ на еміграції. З становища еп. Платона стало ясним, що митр. Полікарп поблагословив своїм єпископам на службу в Канадській Церкві, але не дав відпускних грамот для переходу до неї. Архиєп. Михаїл прибув на запрошення Консисторії для очолення Церкви. Він вважав, що його запрошення було на тій самій зasadі, що був запрошений архиєп. Мстислав. Він погодився на умови поставлені Консисторією в жовтні 1950 р., але не бачив різниці між автокефалією УАПЦ на еміграції й автокефалією Канадської Церкви, бо вважав її частиною Української Церкви. Це було причиною, що він на засіданні брав малу участь в обговоренні створення Єпископату УГПЦ.

Різний був висновок з червневих пленарних зборів Консисторії з участю обох владик. В обіжнику до духовенства

---

62 В архіві цієї заяви еп. Платона не вдалося знайти. Однака владика збирався іхати на собор. Він писав до архиєп. Ніканора "почуваю себе тут самотнім, але на собор таки поїду, як Господь допоможе й побачу, що там буде ..." // Архів УІЩ США, фонд еп. Платона. с88. 1и.

Консисторія подала, що вони відбулися з “пошаною і бажанням поробити належні зарядження для скликання Надзвичайного Собору нашої Церкви в цілі прийняття єпископів. Були вияснені важні питання, а також уплянування поправки до Статуту Церкви ввиду нових обставин і нового етапу в її житті, через прийняття нових єпископів і започаткуванням нашої Єпархії в Канаді.”⁶³ Єп. Платон розумів збори Консисторії інакше. У листі до архиєп. Ніканора (*Абрамовича*) писав: “Було одне питання, що викликало багато розмов. Чи ми на випадок обрання на Ц[ерковному] Соборі залишаємося в складі Собору Єп[ископів] УАПЦ на еміграції, чи переходимо цілковито до УГПЦ? Владика Михаїл сказав, що коли Ц[ерковний] Собор Канад[ійської] Церкви його вибере, то він виходить зі складу Собору Єп[ископів] УАПЦ й юрисдикції її Митрополита. Я відповів, що спеціально на працю в УГПЦеркві в Канаді не їхав. Їхав до дітей, а при цій нагоді можу допомогти в розбудові життя Канад[ійської] Церкви; зі складу Собору Єпископів УАПЦ, в якому працював 5 р[оків] і з під юрисдикції Митрополита Полікарпа, якому присягав, виходити не думаю. Коли буду потрібним для праці, в Європі, то мушу туди: повернутись і роблю застереження, щоб не чинено було мені перешкод у повищому випадку. Довго говорили й думали, а врешті залишили питання відкритим, зазначивши, що не чинено буде мені жодних перешкод.”⁶⁴ На закінчення інформації додав, що—він переїхався—серед канадських церковних діячів, котрі творили Канадську Церкву в 1918 р. немає довір’я до єпископів УАПЦ на еміграції. Погодження архиєп. Михаїла зреќтися членства в Соборі Єпископів і юрисдикції митр. Полікарпа і перейти до УГПЦ в Канаді, вважалося переступом зasad церковної єдності. Це не було згідне з принциповою засадою Єпископату УАПЦ на еміграції. Коментуючи рішення владики Михаїла, архиєп. Ніканор писав: “Єднання усіх українських

---

63 Консисторія УГПЦ до Всесесного Духовенства. 21 червня 1951.

64 Лист єп. Платона до архиєп. Ніканора від 26 червня 1951 р. ч. 3780.
// Архів УПЦ США, фонд єп. Платона. с88. 1и.

єпископів у однім Св[ященнім] Соборі Єпископів—це перший ступінь до ідейного і організаційного поєднання усіх складових частин Українського Церковного Організму. Жаль, що... цієї простої річі не розуміють.”⁶⁵ Більшість єпископів УАПЦ на еміграції, виїздили приватно, не мали ніяких доручень і вказівок Проводу УАПЦ, а тому рішали свої справи, як вимагали місцеві обставини.

Адміністратор о. С. Савчук з Консисторією стали перед дилемою—продовжувати розпочаті заходи, чи шукати іншого виходу. Тоді велася широка агітація, головно в Саскачевані й Східній Канаді; щоб запросити митр. Іларіона на Правлячого Єпископа Канадської Церкви.

■ ПЕРЕГОВОРИ З МИТРОПОЛИТОМ ІЛАРІОНОМ

Митр. Іларіон (*Огієнко*) пробував знайти шлях до порозуміння з Консисторією УГПЦ після резигнації архиєп. Мстислава. Тоді відновив свої приватні переговори з церковними діячами в Канаді. Велике значення в нав'язані контактів мало довголітнє листування з суддею Михайлом Стечищеним.⁶⁶

Митр. Іларіон пробував особисто порозумітись з о. С. Савчуком. Два рази висилав до нього о. Г. Метюка. Обидва рази він не мав успіху. Також з цією метою митр. Іларіон створив “Комітет оборони Української Православної Церкви”, котрий пропагував кандидатуру митр. Іларіона на очолення УГПЦ в Канаді. Комітет очолили Іван Кирилюк і Федір Рекрут. Вони з доручення⁶⁷ владики Іларіона також два рази

65 Лист архиєп. Ніканора до еп. Платона від 5 липня 1951 р. ч. 3792 // Архів УПЦ США, фонд еп. Платона. с88. 1и.

66 Михайло Стечишин—учитель, адвокат, суддя, громадський діяч, публіцист, прозаїк. Народився 1 березня 1888р. в Галичині. Прибув до Канади в 1905 р. Закінчив Учительський семінар в Брендоні в Манітобі в 1910 р., а студії права в Саскачеванському університеті в 1919 р. Був адвокатом в Йорктоні. В 1949 р. призначений суддею в Саскачевані. Основоположник і правний дорадник УГПЦ в Канаді. Помер 13 березня 1964 р. в Саскатуні. Похований у Вінніпезі.

67 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 25 жовтня 1950. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин писав: “Делегація не поможе Вам. Треба такі справи рішати і переговорювати особисто.”

Митрополит Іларіон (Огієнко),
1945 р.

відвідали о. С. Савчука з пропозицією зустрічі з Митрополитом. Справу зустрічі було обговорено на засіданні Консисторії 17 жовтня 1950 р. Рішено запросити митр. Іларіона на розмови в Консисторії з умовою—“щоб не порушувати ніяких справ з Митрополитом з нашого боку, а тільки вислухати, що він має сказати. Головно, не входити з ним в розмову відносно справи єпископа чи єпископату на Канаду.”⁶⁸ Така зустріч відбулася 18 жовтня 1950 р. Митрополит Іларіон прибув до Консисторії з о. Г.

Метюком. Розмови відбулися з Адміністратором о. С. Савчуком і о. Є. Грициною без конкретних домовлень.⁶⁹ Причиною обережності було становище митр. Іларіона у відношенні до Єпископату УАПЦ на еміграції і до соборноправного церковного устрою. Соборноправність Канадської Церкви пов’язувалась з її організацією мирянами без участі священиків. Консисторія вважала, що між Канадською Церквою і митр. Іларіоном в цих питаннях є великі розбіжності.⁷⁰

Акція до переговорів «Комітет оборони» продовжував дальше. В листопаді 1950 р. видав звернення. В ньому робилося

68 Протокол засідання Консисторії УГПЦ, 17 жовтня 1950. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

69 Лист митр Іларіона до адвоката Ю. Стечишина. 24 січня 1951 р. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

70 Лист о. С. Савчука до о. В. Левицького від 23 листопада 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “на жаль між ним і нами ще дальше «пропасть велика». Звузити, а ще більше засипати її зовсім, так, щоби нам можна зйтися—це не від нас залежить, а від нього.”

заклик: “Ми стоїмо на тому, щоб у Канаді створилася Українська Православна Митрополія з двох чи трьох Архиєреїв, а на чолі її виставляємо кандидата найзаслуженнішої в нас особи, людину праці й обов’язку, Митрополита Іларіона.”⁷¹ Поширювались поголоски про переговори УГПЦ з митр. Іларіоном. Консисторія тоді вже почала заходи запрошення владик до Канади з Єпископату УАПЦ на еміграції. Цього рішення тримався о. С. Савчук і уникав переговорів чи домовлень з владикою Іларіоном.⁷² Він не мав наміру в той час просити його бути кандидатом на єпископа УГПЦ. У «Віснику» за грудень 1950 р. було вміщене урядове повідомлення Консисторії, що ніяких переговорів з владикою Іларіоном не провадиться.⁷³ Це потвердив й митр. Іларіон.⁷⁴

---

71 Комітет оборони Української Православної Церкви. Листопад 1950 у Вінніпегу. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука і фонд митр. Іларіона. У збірці митр. Іларіона копія з чотирма оригінальними підписами. У фонди о. С. Савчука копія з трохи зміненим змістом з двома підписами. Цю копію митр. Іларіон 5 грудня 1950 р., як зазначив на своїй копії, вислав до: о. С. Савчука, о. Є. Грицини, о. В. Слюзара, о. П. Самця, Ю. Стечишина, Т. Гуменюка, П. Лазаровича, І. Сирника та І. Соломона, 6 грудня 1950 р. вислав до: М. Стечишина, о. В. Левицького, Я. Арсенича і о. Д. Профети.

72 Лист о. Є. Грицини до о. П. Самця. 7 листопада 1950. //Архів УПЦК, фонд Консисторії. о. П. Самець п.2.

73 **Обіжник.** Консисторія УГПЦ до Всечесних Отців Духовних. 22 листопада 1950 р. Поголоски заперечувано: “Ніхто з наших відповідальних чинників у Вінніпегу, і ніколи не вів з митрополитом Огієнком переговорів.” Поголоски вносили хвилювання та заколот і ускладнювали процес створення Єпископату УГПЦ в Канаді. В грудні 1950р. Консисторія опублікувала «Урядове повідомлення», в якому голосилося: “Консисторія оцим стверджує, що вона сама, ні хто інший з наших відповідальних чинників у Вінніпегу, ніколи не вів з митрополитом Іларіоном розмов чи переговорів в справі єпископів для Української Греко-Православної Церкви в Канаді... Консисторія дальше стверджує, що вона ніколи нікого не уповноважнювала,—ні зі своїх членів, ні з поза них,—вести будь які розмови чи переговори в наших церковних справах з митрополитом Іларіоном усно чи писемно, і тим самим вона не може брати й не бере за посторонніх людей жадної відповідальності.” // Вістник. 1950. -Ч.24. -С.1.

74 Лист митр. Іларіона до о. Є. Грицини. 1 грудня 1950 р. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “повідомляв Вас, що кілька осіб дійсно вели з мною переговори в тій справі, про яку пишете, і називали подані імена. Але стверджую, що офіційно в цій справі ніхто з членів Консисторії зо мною не говорив.”

На пленарному засіданні Консисторії в жовтні 1950 р. о. С. Савчук подав інформації про делегації від митр. Іларіона, а також про зустріч з ним в Консисторії, але ніяких домовлень з ним не було. Пропонуючи для прийняття кандидатів з Єпископату УАПЦ на еміграції, о. С. Савчук сказав, що також маємо “тихого кандидата митр. Іларіона.” При тому була коротка дискусія про можливість кандидатури владики Іларіона, за которую висловились о. Є. Грицина, о. П. Самець та А. Орищак із Східної Канади.

При кінці жовтня 1950 р. митр. Іларіон був в Торонті, а при тому рішив зустрітися з о. П. Самцем, членом Консисторії.⁷⁵ Про це о. П. Самець пише своє пояснення до Консисторії. Повернувшись з пленарного засідання Консисторії до Торонта, він знайшов в себе картку від митр. Іларіона. З ним відбулася зустріч 27 жовтня в домі о. П. Самця. Митр. Іларіон прибув в товаристві торонтських церковних діячів Т. Гуменюка, А. Орищака—члена Консисторії та П. Охітви. На початку зустрічі о. П. Самець попередив, що сходини носять приватний характер, а розмови нікого нічим не зобов’язують.⁷⁶ Зустріч, хоч була приватною, але розмови були навколо стану Українських Православних Церков та їх об’єднання, зокрема в Канаді. Найбільше говорив владика Іларіон. Він пропагував свою розв’язку існуючого стану. Також, тоді він зустрічався з архиєп. Мстиславом в Торонті.

Суддя Михайло Стечишин був прихильником митр. Іларіона. Ще перед прийняттям резигнації архиєп. Мстислава,

75 В справі єпископа для Укр. Гр.-Правосл. Церкви в Канаді. // Церква і Нарід. 1950. -Ч.9-10.-С.36; Доповідь Митрополита Іларіона. // Слово Істини. 1951. -Ч.5. -К.30.

76 Лист о. П. Самця до о. Є. Грицини. 9 листопада 1950 р. // Архів УПЦК, фонд Консисторія, о. П. Самець п.2. У щоденнику митр. Іларіона записано, що 27 жовтня 1950 р. “О год. 4 попол. прибув до мене п. Д. М. Гункевич і запросив мене до о. Самця в якого будуть ще деякі особи.” Домовились, що за ним приїдуть вечором. “О год. 9 вечора за мною приїхав о. Самець і п. адвокат Гуменюк. Перемови йшли до 12.30 годин. Були ще адвокат Орищак і зубний лікар Вахно. Просили мене стати їхнім Митрополитом. Казали, що Консисторія ухвалила запросити єпископів Михаїла та Платона.” Цього о. Самець в своїй інформації на вимогу о. Є. Грицини не підав. Не хотів, щоб це знову його довголітній приятель о. С. Савчук.

він пропагував на його місце запросити владику Іларіона.⁷⁷ Першого листа* до митр. Іларіона в цій справі, М. Стечишин написав ще 16 квітня 1950 р. Тоді він писав: “Ви одинока людина, що може нашу Церкву врятувати.” При кінці травня він просив митрополита: “Старайтесь пристосуватись до тутешніх обставин. Цей собор, коли відкине [архиєп.] Мстислава, ще може прийняти Вас. Ви могли б справу врятувати, коли приймете наш Статут, коли Ви піддасятеся волі народу, що нашу Церкву збудував (підкреслення Т. М.). Коли ж Ви поставите свій канонічний принцип вище, вище життя, вище народу, вище справи Церкви, то втопимось—і народ і Церква.”⁷⁸ На приватне звернення митр. Іларіон дав грунтовну відповідь 2 червня 1950 р. Він зробив заяву, що: “1. Чартера і Статута Греко-Православної Церкви в Канаді я шаную й приймаю, і ніколи проти нього я не виступав і не збираюсь виступати... 2. Я давній ідеолог широкої соборноправності,⁷⁹ широкої участі вірних в церковному управлінні,

---

77 Лист Мих. Стечишина до о. С. Савчука від 31 травня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “Коли Іларіону ходить про добро нашої Церкви, то він повинен приступити до нашої організації через др. Савчука, прийняти наш Статут, Чартер і постанови, підписати угоду, що буде шанувати народоправіє в нашему розумінню, поклонитися нашій Церкві.”

* В цитуванні листів судді Михайла Стечишина будуть робитися деякі правописні поправки.

78 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 30 травня 1950, // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин підкresлив “Я не пишу цього листа на припорушення нашої організації. Це є мій лист особистий. Змісту його не знає, ані Консисторія, ані о. Савчук, ані Мартиновський, ані Гаврилюк. Це приватний лист до Вас, старого особисто незнаного приятеля.”

79 М. Стечишин у листі до митр. Іларіона від 25 листопада 1950 р. писав: “Наша соборноправність, то не соборноправність самих єпископів, ані єпископів зо священством. Наша соборноправність більша. Вона включає більшість світських делегатів і ті рішають. Церкви не належать до Консисторії, але до громад. Не єпископ самовільно зміняє і переносить священиків, але на домагання і за згодою громади, парафії. Коли б Консисторія захотіла змінити нам, на Винярд, священика, без згоди громади то громада має рекурс до суду і може повторитися те саме, що сталося з катедрою [Св. Покрови у Вінниці], а рішення Найвищого суду вже є готове, правосильне. Одним словом, у нас інша ситуація, чим та, що була в Європі.”

таким був, таким позостаюся, таким і буду далі... З. Канада має свої особливості, і все достойне пошани я шанував і шаную, твердо пам'ятаючи, що «буква вбиває, а дух животворить» (2 Кор. 3:6). Голосно заявляю, що я охоче віддам усі свої сили й усе своє знання, щоб наша Церква і в Канаді правдиво зростала Богові на хвалу, а народові українському на користь.”⁸⁰ Митр. Іларіон зробивши таку заяву вважав, що Канадська Церква мусить на це відповідно зареагувати. З тією надією запросив М. Стечишина до себе ще перед собором. Закінчуючи листа, підкреслив—“без Вашої енергійної особистої інтервенції тут нічого не вийде.”⁸¹

Заходи М. Стечишина перед Десятим Собором, під час та після нього не знайшли підтримки між учасниками.⁸² Одначе, М. Стечишин не припинив акції за кандидатуру митр. Іларіона на єпископа Канадської Церкви. Він переконував о. С. Савчука, що одиноким виходом є просити митр. Іларіона. Під час зустрічі з ним у Вінніпезі, владика обіцяв, що він зробить все.⁸³

Окрім М. Стечишина, були й інші особи серед духовенства і мирян, котрі підтримували акцію, щоб митр. Іларіон очолив Канадську Церкву. Серед них вирізняється о. Володимир Левицький з США, котрий листувався в тій справі з о. С. Савчуком і митр. Іларіоном. Після пленарного засідання Консисторії в жовтні 1950 р. о. С. Савчук, відповідаючи о. В. Левицькому на питання про кандидатуру митр. Іларіона, писав: “Ми рішили спровадити двох єпископів з Європи, а

---

80 Мулик-Луцик Юрій. Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді. 1992. -Т.6 (приготований до друку). -С.468-468; Лист митр. Іларіона до М. Стечишина від 2 червня 1950.//Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

81 Ibidem.

82 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 22 вересня 1950. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Він писав “Ваше положення є незавидне. Ви поставили себе у нього своїми теоріями щодо канонічності... Пропоную Вам зробити зарядження—злізти з високого митрополичого білого коня і поговорити з о. др. Савчуком. Це треба зробити перед 14-тим жовтнем.”

83 Лист М. Стечишина до о. С. Савчука. 6 липня 1950. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

кандидата на третього підшукати в Канаді. Цим кандидатом не мусить бути тільки священик, ним може бути також і владика, єпископ—отже як бачите, лишаємо двері отворені...”⁸⁴ Відразу о. В. Левицький повідомив про це митр. Іларіона. Він писав, що Канадська Церква не має мети поминути його, але, навпаки, відкриває двері. “Судьба Ваша, Церкви й її славного майбутнього лежить всеціло у Ваших тепер руках... Треба занехати давні твердження про все те, що може бути боляче канадійцям! Зрештою, вони не є ніякі відступники, виклятці, а, навпаки, створили величну сторінку в історії нашої Церкви... Тепер мене ніхто більше не переконає, що канадійці не йдуть на всі можливі уступки. Годі вимагати від них неможливого! Це ж народня Церква, народом створена і удержанувана... Я Вас, Дорогий Митрополите, прохаю дуже широко сердечно, зробіть усе можливе, а воно є можливе, й дайте щиру підтримку до засипання пропасті між Вами й канадійцями, серед яких живете й для них чайже вже два роки працюєте.”⁸⁵ Така вістка заохотила митр. Іларіона поставити свої засади для переговорів з канадськими церковними діячами. При кінці листопада було написане звернення «Комітету оборони Української Православної Церкви» та вислане до осіб, котрим вінуважав треба знати його вимоги.

Суддя Михайло Стечишин

84 Лист о. С. Савчука до о. В. Левицького від 23 листопада 1950. // Архів УПЦК. фонд о. С. Савчука.

85 Лист о. В. Левицького до митр. Іларіона від 27 листопада 1950. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона.

Звернення комітету зробило для переговорів більше шкоди чим користі.⁸⁶ Змістом звернення було—Канадська Церква ще досі належно й цілковито не впорядкована. Її треба впорядкувати. Необхідно закінчити організацію Церкви в Канаді, закінчити так, щоб була для неї користь. Фатальною помилкою було запрошення архиєп. Мстислава. Тому комітет радить: “Не сміємо вибирати людину маловідому, бо вона знову заведе нашу Церкву у сліпий кут, а в найкращому разі не дасть їй належного розвою. Це мусить бути людина відома всій Україні. Високоосвічена, щоб Церкві справді світила. Такою випробуваною людиною є один кандидат Митрополит Іларіон, як український учений і державний муж, як широкий соборноправник, який не тільки проповідує на словах, але й на ділі впроваджує широкі основи соборноправності.”⁸⁷ Для багатьох, навіть прихильників владики Іларіона, це було пропагування культу особи та пониження тих, хто керує Канадською Церквою і далеким від демократичного устрою, в якому ця Церква була організована.

Після пленарного засідання Консисторії в жовтні 1950 р. М. Стечишин висловлює нову думку:—щоб Канадська Церква, здобула свій Єпископат очолений митр. Іларіоном включаючи єпископів УАПЦ на еміграції. Передумовою цього він

---

86 Лист о. В. Левицького до митр. Іларіона від 1 березня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Він писав “Ставлення доконаних фактів там, де треба було тонких дипломатичних ходів, балачок, домовлення (а то створення нещасного комітету під головуванням п. Рекрута)—знищило цілу справу!” Ще сильніше висловився у листах М. Стечишин до митр. Іларіона від 2 січня 1951 р., він писав: “Комітет оборони наробив лиха. Не треба було розсылати тої летючки. Маю листи від приятелів, що вже зі мною годилися, і вони твердять одноголосно, що зло, що ця летючка появилася.” У листі від 3 січня він писав: “Знаю, що це Ваш комітет і що це помилка Ваша.” В листі від 9 січня він писав: “Перестаньте висилати делегатів. Ті делегати потім хай перестануть формувати «Комітет оборони», брошурки. Ці брошурки нарobili багато лиха... Комітет оборони не має права нікого обороняти, бо його члени не є членами Церкви. Ніхто не має права обороняти моїого дому, коли я є його власником.” // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

87 Комітет оборони Української Православної Церкви. Листопад 1950. // Архів УПЦК. фонд о. С. Савчука, також фонд митр. Іларіона.

ставить, що митр. Іларіон мусить признати те, чого ми не можемо змінити. Коли він цього не зробить—історія його, а не Церкву осудить.”⁸⁸ На засіданні Консисторії було рішено запросити двох єпископів зі складу УАПЦ на еміграції. Цієї постанови церковний провід не міг змінити. Член Консисторії, адвокат Ю. Стечишин, обговорюючи питання переговорів і порозуміння, звернувся до митр. Іларіона з питанням: “Чи між Вами і митр. Полікарпом є якісь зasadничі різниці, що їх не можна усунути і чи єпископи з Церкви митр. Полікарпа мали б які причини не єднатися з Вами і навпаки?”⁸⁹ Зasadничих різниць владика не подав, лише звернув на політичні обставини в Польщі та польської церковної політики на Волині, внаслідок якої митр. Полікарп був рукоположений.⁹⁰

В січні 1951 р. М. Стечишин написав листа та знову відвідав владику. З цією акцією о. С. Савчук не погоджувався та просив М. Стечишина її припинити.⁹¹ Консисторія в той час провадила переписку з митр. Полікарпом та архиєп. Михаїлом про створення свого єпископату. Вже тоді Консисторія поробила старання в канадському еміграційному уряді про приїзд архиєп. Михаїла до Канади.⁹² Також єп. Платон проходив еміграційні формальності виїзду до Канади.

Замість того, щоб припинити пропагування кандидатури митр. Іларіона, М. Стечишин запросив його до себе до Винярд на переговори.⁹³ Тоді вже знов, що тяжко його переконати, щоб змінив своє наставлення до Канадської Церкви, але

88 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 28 листопада 1950. В листі від 17 лютого 1951 сумнівається, щоб митр. Іларіон став Правлячим Єпископом, а архиєп. Михаїл і єп. Платон стали його вікаріями. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона.

89 Лист Ю. Стечишина до митр. Іларіона від 15 січня 1951. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона.

90 Лист митр. Іларіона до Ю. Стечишина від 24 січня 1951. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона.

91 Завваги до Вашого листа до Іларіона від 9 січня 1951. Напис на копії «СВС». // Архів УПЦК. фонд о. С. Савчука.

92 22 січня 1951 р. еміграційний уряд повідомив Консисторію, що дозвіл вже виданий для архиєп. Михаїла на в'їзд до Канади.

93 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона. Без дати отриманий 10 березня 1951. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона. М. Стечишин. п. 2.

хотів ще раз пробувати вплинути на Митрополита. На цю зустріч він запрошуав також о. С. Савчука “щоби Ви були присутні, переговорити з ним, заки сказати йому «прощайте!»”⁹⁴ Запрошення М. Стечишина владика Іларіон прийняв та перебував в його домі від 14 до 17 березня 1950 р.⁹⁵ Тоді з Митрополитом зустрічалися й інші церковні діячі. Із Саскатуну на розмови приїхав Іван Стратійчук, котрий мав з владикою окрему зустріч і переговори. Митр. Іларіон тоді погоджувався очолити Канадську Церкву та створити єпархію УГПЦ.⁹⁶ Проти цієї акції о. С. Савчук виступив з протестом та від неї відмежувався.⁹⁷

В Саскатуні 22-24 березня 1951 р. відбулася нарада церковних діячів в справі переговорів з митр. Іларіоном. Туди був запрошений проф. Леонід Білецький,⁹⁸ котрий був близьким приятелем владики. Про розмови з Митрополитом у Вінніпєг інформував І. Стратійчук. Саскатунська група прийняла

94 Мулик-Луцик Ю. Ор. cit.-T.6. -С.491-492. Лист М. Стечишина до о. С. Савчука від 8 березня 1950 р. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

95 Цінна бібліотека в Канаді. // Слово Істини. 1951. -Ч.6. -К.31. В архіві УПЦК, у фонд митр. Іларіона знаходиться опис побуту «Митроп. Іларіон у Вінніпєг» на 3 сторінках машинопису.

96 Лист Мих. Стечишина до о. С. Савчука від 19 березня 1951 р. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Лист надрукований на 10 стор. в чотирьох копіях для ознайомлення ширшого кола діячів. Він писав, що митр. Іларіон “сказав, що він бажав би створити православну єпархію для нашої Церкви: що він висвятить і о. Кудрика на єпископа, як на це згода Собору: що він не буде мішатися в адміністрацію Церкви, але лишить все Консисторії, або хіба буде зворот до нього за його опінією: що він старий і хоче спокійно ще кілька літ попрацювати для Церкви.” Це саме він писав до о. П. Мельниччука 13 квітня 1951. Копія // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона, М. Стечишин п. 1.

97 Лист о. С. Савчука до М. Стечишина від 9 квітня 1951.//Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “Я все одно мушу проти цього запротестувати і просити Вас не втягати моєї особи у Ваші різні пляни, міркування, комбінації,—як Ви це до тепер робили у своїх ніби то довірочних листах до різних осіб.”

98 Леонід Білецький—літературознавець, професор мови й літератури. Народився 18 травня 1882 р. на Київщині в Україні. Закінчив Київський університет. Професор Кам'янець-Подільського університету. Ректор Високого Педагогічного університету в Празі. Прибув до Канади в 1948 р. Президент УВАН в Канаді 1948-1952. Помер 5 лютого 1955 р. у Вінніпезі.

становище, що переговори мусить провадити Адміністратор о. С. Савчук.⁹⁹ Нарада доручила Л. Білецькому переговорити порушені справи з о. С. Савчуком у Вінніпезі. Їх зустріч відбулася 26 березня в Консисторії. Л. Білецький передав 11 устійнених точок в Саскатуні для переговорів з митр. Іларіоном. В змісті їх було створення Української Православної Митрополії в Канаді. Найвищим її органом управління має бути Собор Церкви. На становище Митрополита УГПЦ пропонувалося владику Іларіона, котрий мав би погодитись на запрошення ще двох єпископів та запевняв повну з ними співпрацю. Розбудувати богословське навчання Колегії Св. Андрія. Також, щоб запевнялася співпраця між митр. Іларіоном та о. С. Савчуком, котрий має стати настоятелем митрополичної катедри. Умова з владикою Іларіоном мала бути устійнена по точках та обопільно підписана.

Адміністратор о. С. Савчук погодився із точками, котрі запропонувала Саскатунська група. Він попросив Л. Білецького представити точки та обговорити їх з митр. Іларіоном. При тому він зазначив, що передумовою дальших переговорів з Митрополитом—щоб він поєднався з митр. Полікарпом. Канадська Церква не могтиме з ним вести переговорів без цього поєднання. Вона немає наміру припиняти зв'язків з митр. Полікарпом та зривати з ним домовлення. Своїм завданням о. С. Савчук ставив “Маємо об'єднувати, а не розбивати”.¹⁰⁰

Наступного дня, 27 березня Л. Білецький зустрівся з митр. Іларіоном та подав Саскатунські точки для його узгляднення. 28 березня Л. Білецький вислав до о. С. Савчука пункти погоджень митр. Іларіона.¹⁰¹ В пунктах Митрополит в принципі погоджувався на створення Української Православної

---

99 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 13 квітня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин п.3.

100 Запис розмови о. С. Савчука з Л. Білецьким 26 березня 1951 р. та запис Л. Білецького Саскатунських точок. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука; Мулик-Луцик Ю. Ор. cit -T. 6. -С.493.

101 “Довірочні і зовсім приватно висловлені пункти, на яких митропол. Іларіон міг би бути Митрополитом Гр.-Правосл. Церкви в Канаді.” Поштовий штамп 28 березня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука; Мулик-Луцик Ю. Ор. cit.-T.6. -С.488-489.

Митрополії в Канаді з однією Консисторією, на чолі котрої буде о. С. Савчук, як співробітник Митрополита і настоятель Митрополичної Катедри. Територію Митрополії поділiti на дві єпархії—західну очолить Митрополит, а східну очолить єпископ-вікарій. Владика Іларіон бажає очолити Богословський відділ Колегії Св. Андрія і розбудувати його. Канадську Церкву поставить “на строго канонічні основи, як Автокефальну Церкву в молитовнім поєднанні з Вселенською Церквою.” Проти молитовного поєднання з митр. Полікарпом не має застереження, але звертатись до нього не буде. Просить Консисторію виявити ініціативу в тому напрямку. До часу наявності стосунків з митр. Полікарпом, просить стримати приїзд архиєп. Михаїла до Канади. Зробив застереження до канонічності його архієрейства. Єп. Платон прибув до Канади приватно. Ще не прийнятий до Канадської Церкви і від того треба стриматись і не рахувати його для Східної Канади. На думку владики Іларіона для Канади потрібно два єпископи. Ці свої думки він висловив приватно і буде чекати на ініціативу в переговорах офіційних представників Церкви.

Пunkти, котрі пропонував митр. Іларіон для переговорів, є доказом його дальншого протистояння з УАПЦ. Відмовлявся від того, щоб він робив якісь кроки до поєднання з митр. Полікарпом. Пробував усунути з переговорів двох єпископів УАПЦ. Архиєп. Михаїла, якого Канадська Церква офіційно запросила на Правлячого Єпископа. Другого єпископа Платона, котрий вже був в Канаді також хотів оминути. Для о. С. Савчука стало ясним, що митр. Іларіон “дуже хотів би стати на чолі” Канадської Церкви, але на своїх умовах—“радше взяти нашу Церкву під себе”¹⁰² Мав намір створити єпархію для УГПЦ, про яку говорив в домі М. Стечишиного, але без участі єпископів УАПЦ. В своїх дослідах Ю. Мулик-Луцик робить притуплення, що митр. Іларіон міг запросити архиєп. Паладія (Видибіду-Руденка) для рукоположення нових єпископів.¹⁰³

---

102 Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 2 квітня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

103 Мулик-Луцик Ю. Ор.cit.-T.6. -С.490.

Однаке в листуванні цих владик тими роками немає ніякої згадки про цей плян. Митрополит Іларіон мав намір відсунути єпископів УАПЦ від прийняття Канадською Церквою. М. Стечишин заперечив цей намір. Він писав: “[архиєп.] Михаїл і [єп.] Платон напевно будуть прийнятті, бо це ухвала собору. Але можливо, що внесемо Вас на Митрополита над ними і [чи] вони піддадуться Вам, а відійдуть від [митр.] Полікарпа?”¹⁰⁴ Про це рішатиме Надзвичайний Собор.

Адміністратор о. С. Савчук не прийняв запропоновані точки митр. Іларіона. Він не бачив в них реального полагодження потреб Канадської Церкви. На тому зупинилися переговори з владикою Іларіоном. Він продовжував переписку з архиєп. Михаїлом дальше. Канадська Церква готовилась до собору маючи дві кандидатури з Єпископату УАПЦ на еміграції.

Акція М. Стечишина за кандидатуру митр. Іларіона також почала втрачати актуальність. В березні М. Стечишин написав листа до о. Савчука, в якому повідомляв, що його “переписка з Митропол [итом] Іларіоном скінчилася. Юліян [його брат] був у нього три годині. Він дальше держиться свого листа, написаного до Вас з Лозанни, що ми не канонічні, що треба буде деяких священиків пересвятити.”¹⁰⁵ Поява статті в березневому числі 1951 р. «Слова Істини» під заголовком «Причини непорядків в Українській Церкві» заскочила всіх народовців. Найбільше був вражений М. Стечишин. Він написав до Владики Іларіона листа, в якому висловив своє невдоволення та жаль і заявив, що він зупиняє всю акцію, яку почав майже рік тому.¹⁰⁶ Він вже тратив надію, що переконає

---

104 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 4 квітня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона, М. Стечишин п.2.

105 Лист М. Стечишина до о. С. Савчука від 8 березня 1951 р. // Мулик-Луцик Ю. Ор. cit. -Т.6. -С.491.

106 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 20 квітня 1951 р. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “Це все заганяє мене в такий кут, що я не зможу вже дальше відозватися до нікого з моїх найближчих співпрацівників. На Ваше бажання, я перестану писати про канони, але й рівночасно перестану всю працю, яку я майже рік робив.” Це саме повторив в листі 9 червня: “розмови про канони і канонічність наробили шкоди. Увесь мій змаг, та змаг Саскатуну, та змаг др. Білецького, опинилися в негативі проти Вас.”

митр. Іларіона прийняти Канадську Церкву такою, як вона є. Примиритися й прийняти народоправний устрій, на котрому вона основана.

Настирливість і впертість М. Стечишина і цим разом перемогла його розчарування. В початку травня 1951 р, він написав листа до о. С. Савчука настоюючи, що переговори між ним і митр. Іларіоном є конечні для добра Канадської Церкви.¹⁰⁷ Того самого дня М. Стечишин написав листа до І. Сирника. Він вважав помилкою о. С. Савчука, котрий плянує пропонувати соборові для прийняття двох владик з УАПЦ. Він настоював, що необхідно прийняти кандидатуру митр. Іларіона. Він робив припущення, що Митрополит не буде мішатися в адміністрацію. Консисторія буде діяти, як і попередньо. Становище інших єпископів буде таким, як собор ухвалить.¹⁰⁸ Це своє припущення в червня 1951 р. він написав до митр. Іларіона.¹⁰⁹ З такою пропозицією владика Іларіон не міг погодитись, але приймав до відома, бо це був одинокий шлях до очолення Канадської Церкви.

Підготовка до собору велася в напруженні. Всі знали що наступить зміна, але ніхто не був певний якою та зміна буде. Це був переломний період в історії Канадської Церкви. Приїзд еміграції після Другої світової війни вніс новий поштовх, котрий особливо відчувся в парафіях Східньої Канади. Наступило протистояння між народоправним і єпархічним устроєм в Церкві. Десятий Собор показав, що Церква не є такою як вона була перед тим. Для о. С. Савчука було дуже важливим зберегти єдність, і він шукав дорогу на якій

---

107 Лист М. Стечишина до о. С. Савчука від 2 травня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: "Добре, що Іларіон держиться канонів. Але признає наш чартер і наши канони. Між Вами а ним переговори конечні до великого діла. Дайте Іларіонові нагоду." Копію цього листа о. С. Савчук вислав для відома: Я. Арсенича, Ю. Стечишина, П. Лазаровича і Т. Гуменюка.

108 Лист М. Стечишина до І. Сирника від 2 травня 1951. Копія // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

109 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від червня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. п. 3. Він писав: "Іларіон не буде мішатися у адміністративні справи Церкви, хіба коли до нього Консисторія звернеться.

можна знайти компроміс. «Духовне покровительство» митр. Полікарпа давало тимчасову розв'язку. За рік між соборами викристалізувався напрямок церковного устрою в УГПЦ. Початкове рішення про здобуття Правлячого Єпископа для Церкви розвинулося в створення свого Єпископату. В пропозиції митр. Полікарпа про створення свого єпископату о. Є. Савчук побачив запевнення самостійності Канадської Церкви.

Акція Михайла Стечишина підсилила бажання митр. Іларіона очолити Канадську Церкву. Він не погоджувався з народоправним устроєм, котрий був основою цієї Церкви. За три роки свого побуту в Канаді мав в своїй юрисдикції лише дві парафії. Спроба створити Канадсько-Американську Митрополію закінчилася повною невдачею. Він побачив, що треба шукати компромісу між строгим канонічним устроєм Православної Церкви та соборноправністю. Він порозумівся з провідними народовцями, але з Адміністратором о. С. Савчуком йому було трудно зустрітися. Розуміння соборноправности архиеп. Мстислава не збігалося з соборноправністю, практикованою в Канадській Церкві. З соборноправністю митр. Іларіона о. С. Савчук бачив більше розбіжностей. Не піддавався він і тискові Саскатунської групи. Хоч і прийняв їх пропозиції, але поставив свою умову, котру він не припускав, що Митрополит може прийняти.

Митр. Іларіон дальше тримався становища, котре пропагував в своєму журналі «Слово Істини»—неканонічними є УАПЦ і Українські Церкви в Канаді і США. Він вважав, що митр. Полікарп канонічно був позбавлений сану Московською Церквою. Під час німецької окупації України, владика Іларіон мав претензії бути спочатку Адміністратором Української Церкви, а пізніше Київським Митрополитом. Призначення архиеп. Полікарпа в 1941 р. Адміністратором в Україні вважав неканонічним актом Варшавського Митрополита Діонісія. На його думку, це було неканонічне втручання митр. Діонісія в церковні справи іншої Церкви. Тому висвяти єпископів в Пінську чи Києві були неканонічними. Це було причиною, що він прийняв призначення на катедру з титулом Київського Архиєпископа від Автономної Церкви в Україні.

На пленарному засіданні Консисторії в червні 1951 р. на котрому обговорювалися кандидати на єпископів УГПЦ не було згадано про кандидатуру митр. Іларіона. Тоді ще о. С. Савчук і Консисторія не прийшли до рішення, щоб ставити його кандидатуру. Після засідання, у «Віснику» була поміщенна стаття проти митр. Іларіона, котрий робить наступ на Канадську Церкву. Висновком в статті було сказано: “Піддайтеся всі митр. Іларіонові” і тоді все буде канонічне.¹¹⁰ Це дало поштовх для митр. Іларіона при кінці червня написати листа до адв. Юліяна Стечишина, котрий був членом Консисторії та Саскатунської групи. Він повідомляв, що Л. Білецькому доручив написати два пункти. В першому пункті стверджив, що він не має ніякого застереження до о. С. Савчука і згідний зі всім, що передав Л. Білецький. В другому пункті він стверджив про свою готовність на переговори та поставив умови. — “Щодо решти поставлених питань, то я їх обговорювати з приватними особами не буду, нехай про них говорить за мною Консисторія, і будемо спільно шукати позитивної розв’язки їх.”¹¹¹ Такий крок митр. Іларіона відкрив шлях до створення Єпископату Канадської Церкви.

■ СТВОРЕННЯ ЄПИСКОПАТУ УГПЦ В КАНАДІ

Справа Єпископату УГПЦеркви в Канаді була обговорена на пленарному засіданні Консисторії 12-13 червня 1951 р. Ніякого рішення про кандидатів не було схвалено. Ще 15 лютого 1951 р. Консисторія прийняла кандидатуру архиєп. Михаїла на Правлячого Єпископа, але червневе засідання того не підтвердило. Переговори з обома владиками не дали бажаних наслідків. Консисторія стала перед дилемою, з чим іти на собор. Тому, вона нічого не повідомила про кандидатів в обіжнику до духовенства 21 червня. Було згадано лише про наради Консисторії разом з владиками та що «вияснені

110 Коли брати на здоровий розсудок. // Вістник. 15 червня 1951. -Ч.12. -С.4.

111 Лист митр. Іларіона до Ю. Стечишина від 25 червня 1951. Копія. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М.Стечишин. п.2.

важні питання». ¹¹²

Під час зустрічей о. С. Савчука з архиєп. Михаїлом виявилися між ними різниці в поглядах на церковне життя в Канаді. Владика почувався емігрантом, котрий прибув, як він писав в листі, “послужити на спасіння нашим братам на чужині”¹¹³ Для о. С. Савчука та інших церковних діячів, УГПЦ в Канаді не була Церквою емігрантів. Вони вже не вважали себе емігрантами, але повноправними громадянами канадської держави. Вони, ані їхні діти і внуки не збиралися повернутися в Україну, їхня Церква, є Церква цієї країни: і владики, котрі прибувають з еміграції не лише «послужити» їй, але мусять стати частиною її та постійно розбудовувати, як Церкву канадську. Також, владика зустрівся з богослужбовою й церковною практикою, відмінною від звичаїв і практики центральних українських земель. Основники Православної Церкви були з Галичини й Буковини, а тому організовані парафії зберігали звичаї й традиції тих місцевостей, з котрих вони походили. Архиєпископ Михаїл вважав, як майбутній Правлячий Єпископ, що першим його завданням є «оправославити» Канадську Церкву.¹¹⁴ Владика Михаїл рішив свої

---

112 Обіжник. Консисторія УГПЦ в Канаді до Всечесного Духовенства від 21 червня 1951; Конференція цілої Консисторії. // Вістник. 15 червня 1951. -Ч.12. -С.1.

113 Лист архиєп. Михаїла до Консисторії від 12 січня 1951.// Архів УПЦК, фонд Консисторії. архиєп. Михаїл. п. 1

114 Лист еп. Платона до архиєп. Ніканора від 25 квітня 1951 р. ч.3468, //Архів УПЦ США, фонд еп. Платона, с88, 1и; Лист о. С. Савчука до архиєп. Михаїла від 3 лютого 1955. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав до архиєп. Михаїла: “Якщо ти не православний з уродження, а до того в старім краю, якщо не співаєш київським напівом і не читаєш Апостола так, як читали на Київщині чи Полтавщині, і якщо не виконуєш якогось обряду точно так, як виконували в якімсь селі на Україні, або якімсь таборі в Німеччині (чайже не є тайною, що багато з наших православних, не з своєї вини, перший раз стрінулися з церковним життям по таборах)—то ти не православний чистої марки, ти мало що не протестант. Це поки що головно з боку священиків і мирян, які недавно сюди приїхали. Але нема де правди діти, що й Владики наші не від того, щоб час від часу не пригадати нам, що вони приїхали, щоб нашу Церкву зробити «дійсно православною», щоб навчити нас «чистого православія».”

погляди висловити на пісьмі вже відразу та вручив листа о. С. Савчуку 5 червня. В своїх аргументах про потребу впорядкування богослужбово-церковного життя він підкреслив, що “УГПЦ в Канаді має відіграти може домінуючу роль взагалі в Церкві Українській.”¹¹⁵ Тоді, він ще не знов, як дивляється на це народовці—основники цієї Церкви. Він вже знов, як збентежив їх зовнішній вигляд (*борода*) та поведінка еп. Платона в Торонті.¹¹⁶ Поведінка обох владик та їх погляди на церковне життя в Канаді примусили о. С. Савчука застосуватись, як їх сприйме загал церковних діячів. Чи богомольність¹¹⁷ архиєп. Михаїла є тим, що хочуть бачити в Правлячому Єпископу вони, особливо народовці й новоприбула інтелігенція? Чи він могтиime пристосуватись до канадського церковного життя, щоб ними керувати? Переговори з обома владиками захитали довір’я о. С. Савчука, що вони дотримають умову, котру Консисторія поставила перед ними, а це засаду повної самостійності Канадської Церкви “від будь-яких інших церковних центрів та впливів в Канаді й поза Канадою”. Це привело до зміни думки о. С. Савчука, щодо кандидатури митр. Іларіона. Його, як єпископа-науковця швидше приймуть народовці та новоприбула інтелігенція чим богомольність архиєп. Михаїла. Тому вже на вечірню сесію 12 червня на засідання Консисторії був запрошений проф. Л. Білецький. Він був посередником і зв’язковим з митр. Іларіоном. Після того він був на всіх пізніших засіданнях.

---

115 Лист архиєп. Михаїла “до Високопреподобного Отця Адміністратора, до Консисторії УГПЦеркви і до Комітету по будуванні Кatedri Св. Тройці в м. Вінніпег” від 5 червня 1951 р. На листі о. С. Савчук написав: “Відчитаю на засіданні Консист[орії] 12-13 червня 1951”. Цей лист не поданий в протоколах котрі були читані на пленарному засіданні. Він міг внести заміщення між членами Консисторії і вплинути на їх голосування в справі набуття єпархії для УГПЦ в Канаді.

116 Лист еп. Платона до архиєп. Ніканора від 11 липня 1951 р. ч. 3810. // Архів УПЦ США, фонд еп. Платона, с88, 1и; Лист М. Стечишина до П. Лазаровича від 14 квітня 1951 р. Копія. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона, М. Стечишин п. 3.

117 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 20 квітня 1952. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин п.3.

Вперше повідомлення про скликання Надзвичайного Собору з'явилося у «Вістнику» з 1 липня. Консисторія рішила скликати собор на 8-9 серпня 1951 р.¹¹⁸ У програмі собору не говорилося про створення Митрополії. Там повідомлялося про намір створення Єпархії УГПЦ в Канаді, вибір Правлячого Єпископа та інших владик. Після червневого пленарного засідання Консисторії збільшується напруження між архиєп. Михаїлом і Консисторією. Владика побачив своє захітане становище, 11 липня звернувся до Консисторії з проханням, щоб собор устійшив права Правлячого Єпископа та про закономірність нарад єпископів, в разі їх є два. На засіданні 18 липня, Консисторія доручила о. Савчуку «приготувати проект про права Правлячого Єпископа і єпископів вікаріїв та про створення єпархій»¹¹⁹. Це був останній поштовх до того, щоб о. С. Савчук почав переговори з митр. Іларіоном.

Більшість новоприбулих священиків були проти кандидатури митр. Іларіона. Також було багато серед вірних з нової еміграції, котрі мали застереження проти нього.¹²⁰ Він в Україні погодився на вибір на Київську катедру в Автономній Церкві та вороже ставився до Єпископату Адміністратури, очоленої митр. Полікарпом. На еміграції вважав УАПЦ неканонічною та не визнавав її єпископів. Прибувши до Канади, неприхильно виступав у «Слові Істини» проти всіх, хто не був з ним. Отець С. Савчук, як Адміністратор Канадської Церкви мусів з тим рахуватися.¹²¹

---

118 Надзвичайний Собор УГПЦ. // *Вістник*. 1 липня 1951. -Ч.13. -С.1.

119 Протокол засідання Консисторії УГПЦ в Канаді. 18 липня 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи -С.20.

120 М. Стечишин до митр. Іларіона від 27 лютого 1951 р.//Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин п.3. Він писав: «Найбільше вбивають нашу справу скитальці, священики з бувшої Польщі. Вони всі за Полікарпом.» Також він писав 4 квітня 1951 р. «Клопіт є в тому, що люди які прибули з Європи є найбільшими противниками проти Вас особисто. Не знаю чому. Всі, майже всі скитальці є проти Вас. Є великі люди проти Вас.» // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин. п.2.

121 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 4 квітня 1951. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона. М. Стечишин. п.2.

Майже всі новоприбулі священики та частина духовенства рукоположеного в Канаді, підтримували архиєп. Мстислава та поділяли його наміри. З новими владиками, Канадська Церква могла мати ті самі проблеми, котрі мала з архиєп. Мстиславом. Тому, для о. С. Савчука й Консисторії був один вихід—запросити митр. Іларіона на Правлячого Єпископа. Це одиноче, що могло забезпечити УГПЦ в Канаді самостійність і незалежність від впливів інших церковних центрів.

Всі переговори провадив о. С. Савчук з становища, як Адміністратор чи голова Консисторії Канадської Церкви. В документах чи листуваннях виступає, як авторитетний речник Церкви. Він був від початку її організації. Задум оснування «Рідної Церкви» виник на Народніх з'їздах в гуртку народовців. Для організації церковних громад було основане Церковне братство, котре очолив Василь Свистун. Серед народовців, котрі стали членами Братства був тоді молодий вчитель Семен Савчук. Він рішив посвятитись праці для Православної Церкви. Після того як він став священиком, середовище народовців поставило його на чолі Консисторії. В першому десятилітті Канадською Церквою керувала Консисторія разом з Братством. Під кінець 1920-их років між Братством і Консисторією виник конфлікт в питанні керівництва Церквою. Боротьба породила церковну смуту, котра тривала від 1935 до 1950 рр. Для допомоги Консисторії виникла мірянська організація Союз Українських Самостійників. З числа цієї організації вибиралися члени Консисторії. В першому періоді церковної смуті, Консисторія і о. С. Савчук стояли по стороні архиєп. Івана (Теодоровича). В другому періоді воно були проти архиєп. Мстислава, обороняючи незалежність Канадської Церкви. Архиєп. Мстислав і митр. Іларіон вважали о. С. Савчука «диктатором», людиною, котра себе ставить вище єпископського достоїнства. Суддя Михайло Стечишин обороняв його та вважав, що він є відповідальним виконавцем рішень соборів і Консисторії. Він, відкидаючи упередження митр. Іларіона до о. С. Савчука, писав: “о. др. Савчук не є більшим ворогом Вам особисто, яким я є. Він знає

відносини, знає людей, має контакт особистий і письмовий і знає, що робить.”¹²² М. Стечишин обороняв о. С. Савчука та заперечував закиди проти нього, що він “абсолютно не є диктатором, за якого Ви його вважаєте. Він є виконавцем волі соборів. Він є вірний слуга Церкви.”¹²³

Отець Семен Савчук на переговорах з Митрополитом Іларіоном

За тринадцять днів перед собором, о. С. Савчук рішив почати переговори з митр. Іларіоном. Вечером 26 липня, Л. Білецький прибув до митр. Іларіона з довгожданною новиною. Консисторія рішила не ставити кандидатуру архієп. Михаїла на Правлячого Єпископа. Натомість, Консисторія має намір просити митр. Іларіона на те становище. В цій справі о. С. Савчук відвідав Митрополита. Він передав копії Статуту

122 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 9 січня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Він писав митрополитові: “Моя рада є—перестаньте негодувати проти одиниць, а головно проти о. д-р. Савчука, чи о. прот. Кудрика.”

123 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 9 лютого 1951. // Архів УПЦК фонд митр. Іларіона. Він писав: “Можемо з ним особисто не годитися, але справа важніша, як він, і я, і всі... Ваше відношення до о. Савчука, як диктатора, пошкодило. Як хочете служити своїй Церкві і народові, то треба починати згодою з централі, і з централею,—та з Консисторією.”

для познайомлення.¹²⁴ Зустріч відбулася 1 серпня по обіді. На розмову о. С. Савчук прибув з Л. Білецьким. Під час обміну думками о. С. Савчук поставив Митрополитові троє питань: 1) Чи він погоджується співпрацювати з архиєп. Михаїлом і єп. Платоном? 2) Чи готовий увійти в молитовне єднання з митр. Полікарпом? і 3) Чи він визнає благодатним духовенство УГПЦ? На всі три питання митр. Іларіон дав позитивну відповідь. Також дав згоду, що його парафії також поєднаються з УГПЦ. На основі цього домовлення о. С. Савчук обіцяв пропонувати кандидатуру митр. Іларіона на Правлячого Єпископа УГПЦ.¹²⁵ Наступного дня відбулася нарада членів Консисторії в справі запрошення митр. Іларіона. Після засідання о. С. Савчук, о. Є. Грицина і Л. Білецький відвідали архиєп. Михаїла і представили справу, як рішила Консисторія, щодо кандидатури на Правлячого Єпископа. Архиєп. Михаїл мусів погодитися з рішенням Консисторії пропонувати соборові митр. Іларіона. Однаке свого кінцевого слова не сказав.

Зустріч між архиєп. Михаїлом і митр. Іларіоном відбулася 3 серпня в приміщенні Колегії Св. Андрея. Під час розмови присутніми були о. С. Савчук, о. Г. Метюк, о. Є. Грицина і проф. Л. Білецький. Тоді були обговорені точки засад приєднання митр. Іларіона. В них о. С. Савчук намагався включити все, що дотепер різнило і митр. Іларіон осуджував.¹²⁶

---

124 Gerus Oleh W. Metropolitan Ilarion Ohienko and the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada. *Millennium of Christianity in Ukraine*. Winnipeg 1989. -С.258 і 271. Щоденник митр. Іларіона, 26 липня 1951 р. Він записав: “був у мене Л. Білецький, і заявив, що Консисторія визнала, що арх [єп.] Михаїл не надається на правлячого, і тому вирішили запросити на Митрополита Іларіона.”// Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Щоденник.

125 Ibidem. Щоденник митр. Іларіона 1 липня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Розмова тривала півтори години. Митрополит записав: “о. Савчук заявив, що поставить мою кандидатуру офіційно на Соборі на правлячого Митрополита. Заявив: ми вважаємо Іларіона за найбільш освіченого й найбільш авторитетного Ієарха.”

126 Лист о. С. Савчука до митр. Полікарпа від 25 вересня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Він писав: “Вкладаючи засади його приєднання, я старався включити в них все те, що вважав за потрібне, щоби раз на завжди зліквідувати підстави того ворожого наставлення, з яким він відносився до УАПЦ, а також і до нашої Церкви в Канаді.”

Наступного дня—4 серпня Консисторія запропонувала для підпису точки умови митр. Іларіонові під заголовком «Засади приєднання Високопреосвященнішого Митрополита Іларіона до Української Греко-Православної Церкви в Канаді». Угоду з митр. Іларіоном в імені Консисторії підписали о. С. Савчук і о. Є. Грицина. Тоді митр. Іларіон під «Засадами приєднання» рукою дописав “Кличу Господню допомогу і підписуюсь”. Присутніми при цьому були суддя Я. Арсенич і проф. Л. Білецький.¹²⁷

В «Засадах приєднання» Консисторія поставила митр. Іларіонові свої умови. Вони діляться на дві частини. В першій частині були подані ті самі умови, що були поставлені архієп. Михайліві, схвалені пленарним засіданням Консисторії в жовтні 1950 р. Відміною було вилишене запевнення незалежності Канадської Церкви “від будь яких інших церковних центрів та впливів в Канаді й поза Канадою.” Члени Консисторії були певні, що митр. Іларіон не буде під чиїмсь впливом. Однаке, щоб запевнити свою самостійність, о. С. Савчук це саме вписав в інший спосіб в другій частині «Засад приєднання».¹²⁸ Там сказано, що митр. Іларіон “може мати зв’язки, або входити в порозуміння з іншими Церквами, або церковними властями тільки за згодою і за рішенням собору Української Греко-Православної Церкви в Канаді.” Собор Церкви є найвищим органом в котрому більшість делегатів є миряни і вони матимуть рішаючий голос. Друга частина «Засад приєднання» має 8 вимог до митр. Іларіона. Першою її найважливішою точкою, щоб він визнав “канонічність єпархії Української Автокефальної Православної Церкви на

---

127 Gerus O. W. Op. cit. -C.258. У «Щоденнику» митр. Іларіон під датою 4 серпня 1951 р. вписав: “Сьогодні, о год. 7.30 я підписав умову моого вступу до УГПЦ в Канаді, як «Архиєпископ Вінніпегу й Митрополит всієї Канади». Підписав в присутності судді Арсенича та проф. Л. Білецького. Півтори години я робив деякі поправки, і йшла дискусія.”

128 Засади приєднання Високопреосвященнішого Митрополита Іларіона до Української Греко-Православної Церкви в Канаді. 4 серпня 1951 року. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Також в Протоколі Надзвичайного Собору УГПЦ 8-9 серпня 1951 р. Вінніпег, 1951. -C39-47.

чолі з Митрополитом Полікарпом.” Виходячи з того, що він погоджується разом з архиєп. Михаїлом “без будь яких застережень творити єпархію Української Греко-Православної Церкви в Канаді, як Церкви автокефальної” Митр. Іларіон приїднувшись до УГПЦ в Канаді, котра вже є в молитовному єднанні з УАПЦ на еміграції “тим самим, входить в молитовне єднання зі згаданою” Церквою та її єпископатом.

Для Канадської Церкви, було дуже важливим, щоб митр. Іларіон ставши Правлячим Єпископом, визнав благодатність всіх священиків та їх канонічність “та входить з ними в молитовне єднання.” Це забезпечило від того, що він міг ставити деяких священиків, як з новоприбулих, так і рукоположених в Канаді під сумнів та ставив би їм різні вимоги, включно з пересвятою.¹²⁹

Також була важлива вимога: що митр. Іларіон, ставши Правлячим Єпископом в УГПЦ в Канаді від того часу він “ограничує свою архипастирську діяльність виключно до Канади.” Разом з тим, титuluється так, як собор наділить, а це «Митрополит Вінніпегу і всієї Канади». Також з цим “зрікається всяких архипастирських церковно-територіальних титулів, які він дотепер носив,” а це включало його претензій до Київського Митрополичого Престолу. Разом вимагалося, що він “розв’язує Митрополію, яку він був свого часу проголосив з єп. Богданом і єп. Орестом.” та пориває з ними всі зв’язки. Священикам з-поза Канади, котрі шукали його духовної опіки чи були в його юрисдикції з датою його вибору на Вінніпезьку катедру “дає волю ввійти до тієї юрисдикції, до якої вони захотять піти” цебто дати відпускні грамоти. Митр. Іларіон вважав священиків в його юрисдикції, котрі навіть в еміграційному переїзді служили в його парафіях, а тепер були в різних країнах.¹³⁰ Священики в Канаді, котрі були в його юрисдикції, впродовж двох місяців могли подати

---

129 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 24 липня 1950. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона. М. Стечишин п.2.

130 Лист митр. Іларіона до архиєп. Паладія від 24 січня 1961. Також і пізніше, в листі від 25 жовтня 1963 р. митр. Іларіон дальше вважав священиків поза Канадою в своїй юрисдикції. // Архів УППСТ, фонд архиєп. Паладія.

прохання до Консисторії про прийняття їх до складу УГПЦ. Після двох місяців від дати собору його духовна опіка й юрисдикція для них кінчалися.

Надзвичайний Собор УГПЦ, Вінниця, 8-9 серпня 1951 р. Митрополит Іларіон (Огієнко) підписує "Грамоту обрання на Першоєпарха УГПЦ".

Підписуючи «Засади приєднання», митр. Іларіон зробив дуже крутій зворот від попереднього свого становища. Що привело до того, що він погодився на всі умови поставлені о. С. Савчуком і Консисторією? На це склалося кілька причин. Мабуть однією з головних була та, що Митрополія, которую він основував з єп. Богданом і єп. Орестом—розпалася. Це для нього був великий удар. Він вину складав на єп. Богдана і на греків, котрі його не підтримали.¹³¹

Митр. Іларіон вважав

запрошення на зустріч з Екзархом Вселенської Патріярхії архиєп. Атенагорасом в Нью-Йорку у вересні 1948 р., наміром патріярхії поставити його на чолі Української Православної Церкви в Америці й Канаді. Склання собору тієї Церкви в грудні 1948 р. він прийняв, що Екзарх зламав

131 Лист митр. Іларіона до о. Д. Профети від 10 листопада 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. о. Д. Профета. п.4. Він писав: “Греки нічим ніколи мені не допомогли... Нашу Канадсько-Американську Митрополію розбив сам єпископ Богдан. Валив її з другого дня її постання. Я довго все це терпів, але двадцять першого червня 1951 року через таке поступовання єп. Богдана, змущений був розв’язати цю Митрополію, а духовенство мовчало і нічим йому не протидіяло, і нічим не виявляло, що треба боронити цю Митрополію. І Митрополія перестала існувати ще далеко до моого обрання Митрополитом всієї Канади.”

домовлення.¹³² Тоді він ще вважав, що засадою церковного поєднання є об'єднання проводу Церкви, цебто єпископів.¹³³ Він вважав, що єпископи управляють Церквою. Церква не може існувати без єпископа. У практиці, на американському континенті він побачив зворотньо. Єпископ не може існувати без парафій. Тут група людей організує громаду, реєструє в державному уряді на основі державних законів цих країн, а пізніше шукає собі священика та утримує його фінансово. Єпископське очолення приходить пізніше. За три роки свого побуту в Канаді він не міг розбудувати своєї єпархії. Мав дві парафії та кількох священиків.¹³⁴ Почував себе осамітненим і забутим серед української еміграції.¹³⁵ Тоді він переживав розчарування та впадав в зневіру.¹³⁶ Для парафії, котра його спровадила до Канади, було тяжко фінансово втримувати Митрополита, як настоятеля і другого священика. Він пробував шукати для о. Г. Метюка парафію в США, але там не було місця.¹³⁷ В поверсальській Польщі

---

132 Лист митр. Іларіона до архиєп. Атенагораса від 25 листопада 1946 р. Копія // УПЦК, фонд митр. Іларіона, кор. 20. Він писав: “Тепер Ваше Високопреосвященство ніби ламаєте дані мені приречення. Боюся, що коли 6 таке сталося, то це була 6 дуже сковзька путь”

133 Єп. Богдан у Вінніпегу // *Вістник*. 1950. -Ч.14-15. В Свято-Покровському соборі у Вінніпезі 23 липня 1950 р. відбулося співслужження митр. Іларіона і єп. Богдана, коли то митр. Іларіон зробить те проголошення. Коментар «Вісника» був: “Що єпископам треба би найперше стати на одному становищі, це всім ясно, хоч і тоді не зможуть вони вирішувати справи без співучасти загалу... Що ж до [єп.] Богдана й [митр.] Іларіона, то вони виступають нині більше, як єпископи без вірних.”

134 М. Стешишин писав до судді Я. Арсенича 24 січня 1951 р. “Він тепер на послідній лавці і на всі наші домагання погодиться.” // Архів УПЦК, фонд С. Савчука.

135 Митр. Іларіон писав до архиєп. Паладія 14 березня 1948 р. ”Закинутий у далеку чужину, в країну холодну й засніжену позостаючися самотним серед зовсім чужого оточення, глибоко відчуваю всі свої прогріхи.” //Архів УППСТ, фонд архиєп. Паладія.

136 В першій половині грудня 1947р. він написав два вірші «Українська Канада» і «У в'язниці», описуючи своє розчарування прибувши до Канади—“До якої я впав у недолі!” Рукопис. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. кор. 20.

137 Лист о. Д. Профети до митр. Іларіона від 2 березня 1951. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. о. Д. Профета, п.1.

єпископи отримували державну платню. Це саме було за німецької окупації. Тут Церква відділена від держави, а тому держава не дає ніякої фінансової допомоги. Митр. Іларіон прибувши до Канади почав видавати журнал «Слово Істини». Передплати і пожертви на видавничий фонд його фінансово не забезпечували. Отже, фінансова справа також примушувала застановитись, що робити дальше.

Нова еміграція вливалась в життя і працю УГПЦ в Канаді. Поставали нові парафії. Канадська Церква розбудовувалась. Він бачив в ній можливість своєї архіпастирської праці, його заохочувало й те, що невелика частина вірних і духовенства цієї Церкви виявляли прихильність до нього. Все це примусило митр. Іларіона змінити наставлення до Канадської Церкви. Про зміну свого наставлення він пояснював, що ще в 1948 р. в Нью-Йорку архиєп. Атенагорас, пізніше Вселенський патріярх, дораджував “мені, що в Америці та в Канаді не зажди можна дотримуватись канонів. Він же мені порадив,—входити до Церкви в її середину, і оздоровляти її звідти поволі.”¹³⁸

Перед собором, на пленарному засіданні Консисторії 7 серпня 1951 р. Адміністратор о. С. Савчук прочитав обосторонньо підписані «Засади приєднання Високопреосвященнішого Митрополита Іларіона до УГПЦ в Канаді». Всі члени погодилися на прийняття митр. Іларіона та одноголосно схвалено рекомендувати його на соборі на Правлячого Єпископа

---

138 Лист митр. Іларіона до о. Д. Профети від 10 листопада 1951. //Архів УПЦК, фонд митр Іларіона. о. Д. Профета, п.4. Митр. Іларіон мав зустрічі й переговори з архиєп. Атенагорасом від 2 до 11 вересня 1948 р. У «Щоденнику» цієї поради не записав. Тоді це було маловажним. Він був гостем і тоді записав “у А[рхиєп.] Атенагораса й вів з ним розмову. Він хоче створити Митрополію Україн[ської] Пр[авославної] Церкви в Канаді й Америці зо мною на чолі. Але по місцевих законах повинні вибрати, і він по кличе до себе Є[пископа] Богдана й Консисторію, запропонує їм скликати Церковний з'їзд... 4. Ат[енагорас] заявив, що він хоче, щоб я став Митрополитом Америки й Канади. 5. Щодо діяспори, то це є окрема справа.” Записано 2 вересня 1948 р. Про цю зустріч у іншому світлі описує о. Іван Гундяк «У світлі фактів»//Український Православний Вісник. 1949. -Ч.8-9. -С.18-20, -Ч.10-11. -С.10-13. -Ч.12. -С.10-12.

УГПЦ в Канаді.¹³⁹ Ніякої рекомендації про другого кандидата, архиєп. Михаїла не було прийнято. В «Засадах прийняття» було згадано, що архиєп. Михаїл стає заступником Правлячого Єпископа. Члени Консисторії ще не були певні, яку по-зицію зайде він на соборі.* В протоколі немає згадки, що архиєп. Михаїл відтягнув свою кандидатуру на становище Правлячого Єпископа, на яке Консисторія його запросила. Питання про його кандидатуру на засіданні не було вирішено. Вже було відомо, що єп. Платон упокоївся в Торонті. Адміністратор о. С. Савчук вважав, «що конечним є вибір на соборі третього кандидата на єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Над цим мусить застновитися Консисторія, щоб вона могла такого кандидата соборові представити»,¹⁴⁰ Засідання номінувало кандидатом на третього єпископа Канадської Церкви о. Василя Кудрика.

■ ПРОГОЛОШЕННЯ УГПЦ В КАНАДІ – МИТРОПОЛІЄЮ

Надзвичайни Собор УГПЦ в Канаді відбувся 8-9 серпня 1951 р. На ньому рішилися дві важливі справи—здобуття своєго Єпископату та устрій Церкви. Справу створення Єпископату реферував о. С. Савчук. Консисторія зробила заходи про підшукання кандидатів на єпископів для Канадської Церкви. Консисторія рішила пропонувати соборові створення Єпископату УГПЦ в Канаді. Собор прийняв резолюцію “Обрати власну Єпархію Української Греко-Православної Церкви в Канаді найменше з трьох єпископів.”¹⁴¹ Судя Я. Арсенич представив справу устрою Церкви. Він підкреслив, що

---

* Також і митр. Іларіон не був певний, чи на соборі кандидуватиме архиєп. Михаїл. У своєму слові, котре він приготовив і надрукував наперед, пізніше у звертанні рукою дописав «Ваше Високопреосвященство».

139 Протокол засідання Консисторії УГПЦ в Канаді. 7 серпня 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

140 Ibidem.

141 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ в Канаді. 8-9 серпня 1951 р. -С.48

це є зasadнича справа для цього собору. На цьому ґрунті виникло непорозуміння з попереднім єпископом. “Коли будемо мати єпископальне правління в Церкві, тоді нам не буде потрібно ні Статуту, ні соборів, бо всіма справами будуть заряджувати єпископи, а ми тільки будемо слухати—хто захоче слухати. Я особисто є за правління соборноправне у нашій Церкві, бо воно є для добра самої Церкви, для її священиків, для мирян і всього православія... церковним життям править Консисторія з Правлячим Єпископом на чолі.”¹⁴² Він запропонував резолюцію, котру собор схвалив. Про церковний устрій у ній сказано: “Правління Української Греко-Православної Церкви в Канаді, як цілості, є соборноправне: воно є виявом волі більшості собору, і є одним правлінням — тобто Консисторією, в яку входять усі єпископи УГПЦ в Канаді, силою свого становища і члени вибрані собором.”¹⁴³ Собор одноголосно рішив, щоб Канадська Церква мала Консисторський устрій управління.

Надзвичайний Собор в 1951р. проголосив Українську Греко-Православну Церкву в Канаді — Митрополією. Територіально її поділено на три єпархії — Центральну та Східної і Західної Канади. Границі єпархій встановляються і змінюються постановами соборів. Собор створив Єпископат УГПЦ в Канаді, котрий має складатися принаймні з трьох єпископів. На чолі Єпископату Канадської Церкви “стоїть Правлячий Єпископ, як Першоєарх Церкви, якого обирає собор і який носить титул Митрополита Української Греко-Православної Церкви в Канаді, (підкреслення Т.М.) хіба що собор з будь яких причин вирішить інакше. ...Інші члени Єпархії Української Греко-Православної Церкви в Канаді є Єпархіальними Єпископами або єпископами-вікаріями, які очолюють такі єпархії (підкреслення Т.М.) та носять такі титули, які собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді вирішить.”¹⁴⁴

---

142 Ibidem.-C.22-23.

143 Ibidem.-C.24.

144 Ibidem.-C.30-32.

Надзвичайний Собор УГПЦ, Вінніпег, 8-9 серпня 1951 р.
В першому ряді, зліва направо: Т. Гуменюк, Верховин,
невідомий, о. К. Квасницький, о. В. Федак, о. Ф. Керніцький,
ген. М. Садовський, невідомий.

■ ВИБІР ЄПІСКОПАТУ

Перед виборами єпископів, архиєп. Михаїл, котрого Консисторія запросила очолити Канадську Церкву, відтягнув свою кандидатуру. На соборі він зробив таку заяву: З уваги на те, що митр. Іларіон рішив “ввійти в склад Української Греко-Православної Церкви в Канаді, щоб покінчти з тими розбіжностями, які так довго турбували нас. I ось тепер В[исоко] Преосв[ященіший] Митрополит Іларіон серед нас. Зваживши все, я прийшов до висновку, що для добра Церкви краще буде коли на чолі її стане більш заслужений, ніж я, Митрополит Іларіон. Це потрібно й для миру церковного. Тому я уступаю йому своє місце, а свою кандидатуру на Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді, знімаю.”¹⁴⁵ Це вікрило дорогу поставлення кандидатури митр. Іларіона на Правлячого Єпископа. Перед тим, як ставити його кандидатуру, о. С. Савчук прочитав «Засади приєднання Високопреосвященнішого Митрополита Іларіона до Української Греко-Православної Церкви в Канаді». Собор схвалив заходи Консисторії та згоду митр. Іларіона на «Засади приєднання». Опісля прочитано «Грамоту вибору Правлячого

145 Ibidem.-C.37.

*Надзвичайний Собор УГПЦ, Вінніпег, 8-9 серпня 1951 р.
Прийняття на очолення Церкви Архиєпископа Михаїла
(Хорошого) і Митрополита Іларіона (Огієнка). В Президії зліва
направо: прот. С. Савчук, предсідник П. Лазарович,
прот. П. Самець.*

Єпископа», зміст якої збігався із «Засадами прийняття». Щоб запевнитись, що митр. Іларіон не змінить своєї думки в Грамоті ще раз потверджується, що він “даючи свою згоду бути кандидатом на Правлячого Єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді, рівночасно погодився впovні на основні засади автокефалії та соборноправности так, як вони з'ясовані в документі «Засади приєднання...»”¹⁴⁶ «Грамоту вибору» підписав митр. Іларіон, а за собор підписав о. С. Савчук, як голова та о. Т. Ковалишин, як секретар. Собор, вибираючи надав йому титул «Митрополит Вінніпегу і всієї Канади». Вибір другого владики був подібний, лише з одним голосуванням. У «Грамоті вибору» було подано, що його запрошено бути Правлячим Єпископом УГПЦ в Канаді: але у зв’язку бажанням митр. Іларіона «приєднатися» до УГПЦ в Канаді, архиєп. Михаїл «для добра Церкви зняв свою кандидатуру». “Разом із тим Архиєпископ Михаїл дав згоду бути кандидатом на заступника Митрополита і Єпархіально-го Архиєрея Східньої Канади.”¹⁴⁷ Собор надав йому титул

---

146 Ibidem.-C.52.

147 Ibidem.-C.59.

«Архиєпископ Торонта і Східної Канади». Передсоборне напруження закінчилось здобуттям Єпископату УГПЦ в Канаді та проголошення її Митрополією. Третім кандидатом на єпископа з канадського духовенства Консисторія запропонувала о. Василя Кудрика. До кінця собору він не дав своєї згоди. Собор схвалив таку резолюцію: “На рекомендацію Консисторії, собор оцим вибирає о. прот. В. Кудрика на кандидата єпископа, як третього члена Єпархії УГПЦ в Канаді. Тому що згаданий кандидат тепер не є готовий дати своєї згоди, собор дає йому три місяці часу рішитися. Коли кандидат погодиться прийняти сан єпископа, собор просить наших владик довершити хіротонію о. Кудрика згідно з обов’язуючими правилами нашої Церкви.”¹⁴⁸

Після вибору єпископів, митр. Іларіон сказав слово, в якому задовольнив сподівання всіх. Для церковних діячів, головно для тих, котрі основували Церкву в Канаді, важливим було, як митр. Іларіон трактуватиме автокефалію Канадської Церкви та її соборноправний устрій. У своєму першому слові він дуже спрощено заявив, посилаючись, що “за 34-им Апостольським Правилом Українська Православна Церква в Канаді має право, як Церква окремого народу в незалежній державі, бути Церквою Автокефальною, цебто ні від кого незалежною в своєму управлінні.”¹⁴⁹ Ця декларація мала

---

148 Ibidem.-С.89.

149 Ibidem.-С.63: Ювілейна Книга на пошану Митрополита Іларіона. 1958. -С222-223. Там написано так: “І вона [УГПЦ] є чистою Православною Церквою. А як Церква окремого народу в суворенній державі, є Церквою незалежною й соборноправною, якою була Православна Церква в Україні впродовж століть свого життя. Цей Статут Церкви дав можливість Владиці Іларіонові прийняти те обрання та спокійно ввійти до цієї Церкви і бути її правлячим Митрополитом та Головою Консисторії.”

150 Апостольське 34 правило звучить в перекладі так: “Єпископам будь якого народу належить знати першого серед них і визнавати його, як голову, і нічого не робити, що було б понад їхню владу, без його вказівок: а кожний має робити тільки те, що стосується його єпархії та тих місцевостей, що належать до неї. Але й перший хай нічого не робить, не поспітавши думки всіх, бо тоді так буде однодумність...” Див. Туркало Я. Нарис історії Вселенських Соборів. Нью-Гейвен-Брюссель. 1974. -С.289; Лотоцький О. Автокефалія. Варшава. 1935. -Т.1. -С.124.

більш патріотичний, ніж канонічний характер. В 34 Апостольському правилі немає нічого сказано про автокефалію Церкви в незалежній державі.¹⁵⁰ Там сказано лише про підпорядкування всіх єпископів якогось краю одному єпископові, як голові. Православні каноністи по різному це правило пояснюють. Відомий каноніст сербський єпископ Нікодим (*Milaš*) вважає, що в цьому правилі говориться про помісність Церков—“Митрополічі області і про їх пізніше тривке впорядкування в 4-му і наступних століттях, а також про взаємовідношення єпископів тих областей.”¹⁵¹ На думку проф. М. Суворова це правило має національну зasadу. “Питання лише в тому, чи розуміти тут, що припадає на римську провінцію, чи одну з етнічних одиниць, яких було кілька в одній провінції.”¹⁵² Проф. О. Лотоцький робить висновок “Правило 34 Апостольське вже визнає такий порядок за норму в конституції кожної окремої національно-територіальної Церкви.”¹⁵³ Правдоподібно, митр. Іларіон мав це на увазі говорячи про автокефалію Канадської Церкви, як частини Православної Церкви в Україні. Він сказав: “Церква в Канаді, найбільша й найсильніша Українська Православна Церква за рідними границями, мусить стати справді автокефальною, щоб уже цим допомогти нашій Церкві в Україні, бо там вона невільна, бо там вона підяремна.”¹⁵⁴ Заявою про допомогу Церкві в Україні він висловив свої претензії до

---

150 Апостольське 34 правило звучить в перекладі так: “Єпископам будь якого народу належить знати першого серед них і визнавати його, як голову, і нічого не робити, що було б понад їхню владу, без його вказівок: а кожний має робити тільки те, що стосується його єпархії та тих місцевостей, що належать до неї. Але й перший хай нічого не робить, не поспітившись думки всіх, бо тоді так буде однодумність...” Див. Туркало Я. *Нарис історії Вселенських Соборів. Нью-Гейвен-Брюссель.* 1974. -С.289; Лотоцький О. *Автокефалія.* Варшава. 1935. -Т.1. -С.124.151 Никодим, єпископ. *Правила Православної Церкви съ толкованіями.* С. Петербург, 1911. -С.98.

151 Никодим, єпископ. *Правила Православної Церкви съ толкованіями.* С. Петербург. 1911. -С.98.

152 Лотоцький О. *Автокефалія.* Варшава. 1935. -Т1. -С124.

153 *Ibidem.*

154 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ. 8-9 серпня 1951 р. -С.62.

репрезентації Церкви в Україні. Він себе вважав Владико-електом на Київський Митрополичий Престіл.¹⁵⁵ Почаївський Собор Єпископів в листопаді 1941 р. його вибрав на ту катедру. Цією декларацією про автокефалію Церкви він задовольнив як народовців, так і нову політичну еміграцію. Для народовців було важливим, щоб Канадська Церква була незалежною. Митр. Іларіон запевнив їх, що “Українська Греко-Православна Церква в Канаді вважає за потрібне не вмішуватися в життя інших Українських Православних Церков—nehай вони творять самостійно своє власне церковне життя. Усі вони рідні сестри нашої Церкви, з усіма ними ми знаходимося в молитовному єдинанні.”¹⁵⁶ Народовці й Консисторія не сумнівалися, що незалежність Канадської Церкви є забезпечена після такої заяви Митрополита. Також і провід УАПЦ на еміграції мусів погодитися, що Канадської Церкви вже не буде в їх юрисдикції. Розвіялась надія на церковну єдність в юрисдикції одного Митрополита УАПЦ на еміграції. Разом з тим нереальним стала мрія, щоб було «єдине стадо й один пастир». Відразу виринула потреба шукання інших шляхів до осягнення єдності Українських Православних Церков у вільному світі.¹⁵⁷

Митр. Іларіон сказав про соборноправність в Церкві інакше, як про неї говорив суддя Я. Арсенич на початку собору. Митрополит висловив своє пояснення—“Соборноправність визначає, що Церквою нашою правлять собори, належно складені... Церковний собор—це канонічний господар Церкви, а церковна Єпархія—виконавець його постанов. Церковний собор складений з єпархії, духовенства і вірних рядить Церквою, встановляє її правила її життя, як Церкви

---

154 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ. 8-9 серпня 1951 р. -С.62.

155 Лист М. Стечишина до о. П. Мельничука від 13 квітня 1951. Копія.

// Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин, п.1.

156 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ. 8-9 серпня 1951. -С.66.

157 Лист архиєп. Паладія до митр. Іларіона від 27 січня 1960. Архиєп. Паладій писав: “Ви сформували думку про окремішність Канадської Церкви. Стало ясним, що єдиної Церкви на чужині нам не вдається створити.” // Архів УППСТ, фонд архиєп. Паладія.

окремого краю... на церковні собори приходив і вірний народ, і тим реально й міцно підтримував працю своєї єпархії.”¹⁵⁸ Між соборами церковним і адміністраційним життям керує єпархія. Ця розбіжність у поглядах на соборно-правність була видна. Заява митр. Іларіона про соборно-правність не лякала канадських церковних діячів і Консисторію. Надзвичайний Собор 1951 р. перед вибором владик схвалив Статут з Консисторським управлінням Церквою. Владики підписали перед їх вибором, що вони погоджуються з Статутом схваленим собором і Чартером УГПЦ в Канаді. Це Консисторське управління Канадською Церквою є міромайданим й до тепер. Керівним органом між соборами є Консисторія, котра складається з єпископів, духовенства і мирян, а не сама єпархія. Виконавцем постанов соборів і Консисторії є Президія Консисторії, котра складається з духовенства і мирян.

Ось так укладися всі розбіжності, котрі турбували Канадську Церкву перед Надзвичайним Собором 1951 року. Не помилився о. С. Савчук, котрий напередодні собору рішив почати переговори з митр. Іларіоном. Він, як єпископ-науковець зміг заімпонувати народовцям та новоприбулій інтелігенції, здобути їх довір’я та дати потрібний провід Церкві. Цього не міг осiąгнути архиєп. Михаїл. Вони не приймали його погляду на церковне життя. Це привело б до конфліктів у проводі Церкви. Архиєп. Михаїл залишився в пам’яті віруючого народу, як єпископ-богомолець. Для Канадської Церкви він прислужився тим, що уступив своє місце митр. Іларіонові та погодився бути йому помічником. Тим архиєп. Михаїл багато спричинився в розбудові церковно-богослужбового життя Української Православної Митрополії в Канаді.

Нова Єпархія УГПЦ в Канаді пов’язана єпископським пе-реємством з Варшавським Митрополитом Діонісієм (Вале-динським), Першоєпархом Автокефальної Православної

---

158 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ. 8-9 серпня 1951. -С.62-63.
Цю думку пропагував митр. Іларіон впродовж свого життя.

ERZBISCHOF VON WARSCHAU
UND METROPOLIT DER HEILIGEN ORTHODOXEN
AUTOKEPHALEN KIRCHE IM GENERALGOVERNEMENT.

АРХІЄПІСКОП ВАРШАВСЬКИЙ І МИТРОПОЛИТ
СВЯТОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
В ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРСТВІ.

Den 22 березня 1944 р₁₉₄.....
№ 416

Warschau, Sigismundstrasse 13.

П О С В І Д Ч Е Н Н Я .

Цим посвідчую, що Архиєпископ Миколаївський
Михаїл /Хороший/, Іерарх Української
Автокефальної Православної Церкви, був хіро-
тонісований православними Епископами в Ки-
єві 12 травня 1942 року й перебуває в церко-
вній спільноті зо мною.

Діонісій
МИТРОПОЛИТ ВАРШАВСЬКИЙ.

Посвідчення Митрополита Діонісія для Архиєпископа Михаїла
(Хорошого), 1944 р.

Церкви в поверсальській Польщі. Вселенська Патріярхія в 1924 р. надала автокефалію тій Церкві. Під час Другої світової війни обидва владики були рукоположені єпископами Варшавської Митрополії. Обидва владики були в юрисдикції Варшавського Митрополита Діонісія перед виїздом на еміграцію.

Митрополит Іларіон (*в мірі Іван Огієнко*)—мовознавець, публіцист, церковно-громадський діяч. Народився в 1882 р. на Київщині в Україні. В 1909 р. закінчив Київський університет. Був професором того університету. Пізніше ректором Кам'янець-Подільського університету, а на еміграції професором Варшавського університету. В українському уряді був міністром освіти, опісля міністром віросповідань. Переялав на українську мову богослужбові книги та Св. Письмо. Під час німецької окупації 9 жовтня 1940 р. став ченцем в Св. Онуфрійському монастирі на Холмщині. Там він був рукоположений в перші два ступені священства. 20 жовтня 1940 р. рукоположений в м. Холмі на Холмську катедру. Хіротонію звершили Митрополит Варшавський Діонісій, Архиєпископ Празький Саватій і Єпископ Люблинський Тимофій. Під кінець Другої світової війни виїхав до Швейцарії. До Канади прибув восени 1947 р. до Св. Покровського собору у Вінніпезі.

Архиєпископ Михаїл (*в мірі Федот Хороший*) народився в 1885 р. коло Чигирина в Україні. В 1907 р. став учителем. В 1912 р. єп. Нікодим (*Кротков*) рукоположив в сан диякона, а в 1920 р. єп. Димитрій (*Вербицький*) в сан священика. В 1923 р. приїхав до УАПЦ. 1929 р. був арештований та висланий на заслання. Під час німецької окупації почав служити в Кіровограді. Там його вибрали кандидатом на єпископа Адміністратури Варшавської Митрополії. Монашество він прийняв з ім'ям Михаїл 10 травня 1942 р. в Києві. Рукоположення відбулося 12 травня 1942 р. в Києві на Кіровоградську катедру. Хіротонію звершили Єпископ Чигиринський Ніканор і Єпископ Уманський Ігор. В 1943 р. владика Михаїл виїхав з України. Після закінчення війни був в Німеччині. В 1948 р. архиєп. Михаїл був призначений до Бельгії для керування церковним життя парафій УАПЦ.

Консисторія УГПЦ – 1960 р.

Сидять: о. С. Савчук, архієп. Михаїл, митр. Іпатій, еп. Андрей.
1-ий ряд: С. Смільський, о. В. Слюзар, о. М. Фік, П. Миськів, о. С. Герус, о. П. Самець, о. В. Федак, о. Т. Ковалишин. 2-ий ряд: Б. Ганчук, о. С. Симчич, П. Лазарович, І. Сирник, Ю. Стечишин. 3-ий ряд: В. Іванис, І. Сарчук, І. Стратійчук, о. М. Боднарчук.

■ ЦЕРКОВНИЙ УСТРІЙ МИТРОПОЛІЇ

Найвищим органом УГПЦ в Канаді є церковні собори в склад яких входять всі єпископи (правлячі й вікарні) все духовенство (священики й диякони) та делегати від парафій. Звичайні собори відбуваються кожних п'ять років. Миряни на соборах своєю чисельністю переважають духовенство.

Керуючим органом УГПЦ в Канаді між соборами є Консисторія. Вона є “єдиним правлячим і виконавчим органом Української Греко-Православної Церкви в Канаді у всіх її дочасних і духовних справах”¹⁵⁹ Головою Консисторії з самого становища є Правлячий Єпископ, цебто Митрополит. Пленарне засідання відбувається, в міру потреби, але найменше раз у рік. У практиці відбуваються весняні й осінні пленарні засідання, а додатково перед і після соборів. На кожне пленарне засідання вибирається предсідник і секретар. Протокол пленарного засідання підписує Митрополит, як голова Консисторії і вибраний секретар, котрий записує. “Постанови Консисторії западають [схвалюються] більшістю голосів присутніх членів на засіданні Консисторії. На випадок браку однозгідності Правлячого Єпископа з рішеннями Консисторії, справа передається до полагодження Звичайному або Надзвичайному Соборові.”¹⁶⁰ Надзвичайний Собор в 1951 р. число членів збільшив до 18 на половину вибраних з духовенства і мирян рівним числом від епархій.

Виконавчим органом Консисторії є Президія Консисторії, котра складається з п'яти осіб. Голову її вибирає собор зсеред духовенства на п'ять років. Інших членів вибирає пленарне засідання Консисторії. На випадок відходу з будь яких причин голови Президії Консисторії, пленарне засідання Консисторії на його місце вибирає з своего складу іншого з духовенства до закінчення речення. “Президія Консисторії переводить у життя постанови та доручення соборів і Консисторії та полагоджує всі біжучі справи, згідно вимогам Чартеру і

---

159 Статут і Правила Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Вінніпег. 1952. -С.14.

160 Ibidem.-С.13.

Статуту Української Греко-Православної Церкви.”¹⁶¹ Рішення Президії Консисторії приймаються більшістю голосів. Протокол засідань Президії Консисторії підписує голова і секретар Президії. Протоколи Президії затверджує Митрополит. Він “може бути присутній на засіданнях Президії Консисторії.”¹⁶² На становище голови Президії в 1951 р. на період до наступного собору вибрано о. Єронима Грицину. У виборі членів Консисторії зауважується участь нової еміграції.¹⁶³ Вибрано з новоприбулої еміграції одного священика і двох світських, котрі мали вплив на вибір митр. Іларіона Правлячим Єпископом УГПЦ в Канаді.

Надзвичайний Собор в 1951 р., створивши Єпархію УГПЦ в Канаді, схвалив Статут, котрий говорить: “Собор Єпископів складається найменше з трьох єпископів Української Греко-Православної Церкви в Канаді.”¹⁶⁴ Завданням Собору Єпископів є регулювати і узгіднювати духовні справи, що перевищують обсяг уповноважень і компетенції окремих єпископів. “Постанови Собору Єпископів переводиться в життя Правлячим Єпископом через Консисторію.”¹⁶⁵ Щоб був повний Собор Єпископів Статут вимагає щоб було найменеш три єпископи. Третього єпископа кілька років не було руко положено. Це пояснювалося, що Собор Єпископів не міг діяти. В грудні 1962 р. митр. Іларіон запропонував умову про співпрацю Архиєпископа Торонтського Михаїла.¹⁶⁶ На ділі, цей документ є про підпорядкування Єпархіяльного Єпископа Східної Канади владі Митрополита. Посилаючись на 34 Апостольське правило в умові говориться: “Єпископ

---

161 Ibidem.-C.17.

162 Ibidem..

163 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ в Канаді 8-9 серпня 1951 р. -C.96.

164 Статут і Правила Української Греко-Православної Церкви в Канаді. 1952. -C.19.

165 Ibidem.-C.20.

166 Основи співпраці Архиєпископа Східної єпархії Православної Української Митрополії в Канаді. 9 грудня 1962. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. кор.36. Тут знаходиться копія лише з підписом митр. Іларіона та печаткою. У фонді Консисторії знаходиться копія без підписів і печатки.

повинен радитися про всі справи зо своїм Митрополитом.”¹⁶⁷ В умові сказано, що Єпархіяльний Владика Східної Канади: “6. Архиєпископ Східної Єпархії посилає йому [Митрополитові] відписи зо всього своєго офіційного листування. 7. На всякі поради для духовенства Східної Єпархії Архиєпископ її бере перше благословення Митрополита. 8. Ніяких грошевих збірок по всій Східній Єпархії Архиєпископ її не провадить, не взявши перше згоди на них Митрополита.” Також “4. Протоколи постанов Єпархіяльної Ради Архиєпископ Східної Єпархії своєчасно подає Митрополитові на благословення. До благословення Митрополита ці постанови не впроваджуються в життя.”¹⁶⁸ Пропонована умова значно звужує права Єпархіяльного Єпископа, котрі були прийняті Надзвичайним Собором в 1951 р.¹⁶⁹ Також не відповідає другій частині 34 Апостольського правила «кожний [єпископ] має робити тільки те, що стосується його єпархії та тих місцевостей, що належать до неї.» Також в умові не згадується й третьої частини того правила «але й перший хай нічого не робить, не спитавшись думки всіх». У практиці, працю Єпархіяльного Єпископа обмежував Консисторський устрій церковного управління. Архиєп. Михаїл прибувши до Торонта приступив до організації єпархії. Єпархіяльна Рада провела збірку в Східній Канаді та купила резиденцію для єпископа та його канцелярії. На це не було рішення Консисторії. Виник конфлікт з головою Президії Консисторії. Він вважав, що “Єпархіяльна Рада на Сході бере собі прерогативу і заходить двоєвластя, Є[пархіяльна] Рада діє, як Консисторія.”¹⁷⁰ Внаслідок, наступило обмеження

---

167 Ibidem.. Коментар: Точка 1. В 34 Апостольському правилі не говориться «про всі справи», але «понад їхню владу» що пояснюється, що є поза їхньою єпархією.

168 Ibidem.

169 Протокол Надзвичайного Собиру УГПЦ в Канаді. 8-9 серпня 1951. -С.32-34. (в 1952 р.) В другі Статуту і Правил УГПЦ пропущене рішення Надзвичайного Собору 1951 р. про Єпархіяльних Єпископів.

170 Протокол нарад Повної Консисторії УГПЦ в Канаді. 28-30 грудня 1954 р. -С. 13. // Архів УПЦК. фонд Консисторії. Протоколи.

прав Єпархіяльного Єпископа та Єпархіальної Ради.

Надзвичайний Собор 1951 р. створив три єпархії—Митрополичу, Східної і Західної Канади. Центральну єпархію очолив митр. Іларіон. Організація єпархії Східної Канади почалася з прибуттям архиєп. Михаїла до Торонта. В грудні 1951 р. відбувся перший Єпархіяльний з'їзд в Торонті. З'їзд вибрав Єпархіяльну Раду в складі 10 осіб, як дорадче тіло при Єпархіяльному Єпископові.¹⁷¹ Організація єпархії Західної Канади була осягнута кілька років пізніше. Перший з'їзд духовенства і представників парафій Західної єпархії відбувся в 1956 р., але Єпархіяльної Ради не вибрали. Після висвячення архим. Андрія (*Метюка*) на Єпископа Едмонтону відбувся в 1959 р. Єпархіальний з'їзд Західної Канади, котрий вибрав Єпархіяльну Раду у складі 10 осіб.¹⁷² Перший Єпархіяльний З'їзд Митрополичної єпархії відбувся в Йорктоні в 1965 р. На з'їзді вибрано першу Єпархіяльну Раду у складі 7 осіб.¹⁷³

Єпархіяльні з'їзди на основі Статуту УГПЦ в Канаді “скликаються Консисторією, зглядно Президією Консисторії за згодою і благословенням Правлячого Єпископа та в порозумінню або на бажання єпископа дотичної єпархії.”¹⁷⁴ Також і програму з'їзду вкладає в імені Консисторії її Президія. В 1956 р. Адміністратор Західної єпархії о. Є. Грицина заплянував Єпархіяльний з'їзд з вибором Єпархіяльної Ради. Президія Консисторії не вважала це потрібним і вибір ради не був на програмі з'їзду.¹⁷⁵ Ухвали Єпархіальних з'їздів є рекомендаціями для Правлячого й Єпархіяльного Єпископів та Консисторії.

Церковний устрій Української Православної Митрополії

---

171 Протокол першого Єпархіяльного з'їзду Східної єпархії. Торонто. 8 грудня 1951 р. Копія // Архів автора.

172 Протокол першого Єпархіяльного З'їзду Західної Єпархії УГПЦ. Едмонтон, 22-23 жовтня 1959 р. -С.5. Копія // Архів автора

173 Перший Єпархіяльний З'їзд Середньої Єпархії УГПЦ в Канаді. Йорктон, 17-18 листопада 1965 р. Копія // Архів автора.

174 *Статут і Правила УГПЦ в Канаді*. 1952. -С.35.

175 Урядове повідомлення. Єпархіяльний з'їзд Західної єпархії. // *Вістник*. 1956. -Ч.6. -С.1.

в Канаді вложений так, що всі ухвали Собору Єпископів, Єпархіальних з'їздів та інших церковних комісій обговорюються на пленарних засіданнях Консисторії і лише її рішення передаються до виконання Президії Консисторії. Вся документація ведеться з підписом голови й секретаря Президії Консисторії.

■ РУКОПОЛОЖЕННЯ ТРЕТЬОГО ЄПИСКОПА УГПЦ

Надзвичайний Собор 1951 р. вибрав о. Василя Кудрика кандидатом на третього єпископа, але його рукоположення не відбулося. Він тоді не рішався прийняти сан єпископа. Собор дав йому три місяці для рішення. В жовтні 1951 р. він написав листа до митр. Іларіона, в котрому сказав: “Ще в час минулого собору я заявив Вам, Владико, що я на монашество не згодився, а тепер розвину ту справу подрібніше,”¹⁷⁶ Подав причини, через які він не стане монахом. На засіданні Президії Консисторії 23 листопада 1951 р. о. Є. Грицина повідомив, що “о. В. Кудрик підчинається волі собору стати третім кандидатом-єпископом УГПЦ Церкви в Канаді”¹⁷⁷ Рукоположення о. В. Кудрика на єпископа для народовців був дуже важливим. Це був час випробування їх дальнішого впливу в Канадській Церкві. Перша сутичка нового Єпископату з народовцями була на пленарному засіданні Консисторії 4-6 березня 1952 р. Владики відмовилися рукополагати кандидата, котрий відмовляється перед висвятою стати монахом.¹⁷⁸ Також, це був час випробування для Консисторії, чи вона дальше є найвищим рішальним чинником

---

176 Лист о. В. Кудрика до митр. Іларіона від 1 жовтня 1951. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука.

177 Протокол засідання Президії Консисторії УГПЦ. 23 листопада 1951. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С. 27.

178 Лист митр. Іларіона до архиєп. Михаїла від 28 лютого 1952. //Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Він писав: “Те, що пишете про третього єпископа, це правда, але тільки з тим, що погодиться на всі православні вимоги, а без цього він висвячений не буде. Так мислять багато інших вірних, які складали мені на руки в цій справі свої домагання.”

в УГПЦ в Канаді.¹⁷⁹ Пленарне засідання ніякого рішення не схвалило в справі висвяти третього єпископа.

Справа рукоположення третього єпископа не була вирішена і на пленарному засіданні Консисторії в грудні 1954 р. Дальше було змагання між єпископами та народовцями в справі висвяти о. В. Кудрика. На тому пленарному засіданні о. В. Кудрик заявив, що чернецтва не приймає і кандидатури своєї не знімає. Консисторія більшістю голосів справу третього єпископа рішила поставити на вирішення собору в 1955 р.¹⁸⁰ Пропозицію владик було відкинуто, щоб номінувати ще одного кандидата для вибору на соборі. Владики надіялись, що, маючи ще одного кандидата собор рішатиме, кого з них вибрати. Противна сторона не бажала, щоб був вибір, але щоб собор потвердив чи відкинув вже вираного кандидата. Собор скликався на 29-30 червня 1955 р. Ніхто не знов по якій стороні собор стане.

Відразу почалася підготовка до собору. Основна сила народовців була у виборі делегатів на собор. Саскатунська група дала провід у підготуванні громад у підборі делегатів. В Саскатуні вже 27 березня 1955 р. скликано Надзвичайні збори громади для обговорення цієї справи. Десятий Собор показав, що вони можуть надіятися на парафії в Саскачевані й Альберті. Вони знали, що мало священиків буде їх підтримувати. Проблемою було, що Саскатунська група попередньо пропагувала вибір митр. Іларіона на Правлячого Єпископа, а тепер мусить виступати проти нього. Суддя Михайло Стечинський був в найтяжчому становищі. Тому в 1953 р. він пробував переконати владику Іларіона, що висвята о. В. Кудрика для Канадської Церкви є дуже важливою. Він писав: “Нашій справі треба рукоположення о. Кудрика після волі собору. Те

---

179 Лист митр. Іларіона до архиєп. Михаїла від 23 березня 1952. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. Він писав: “Ми з Вами ані на йоту не зламаємо Священного Передання, бо це був би розвал Церкви. Статут нашої Церкви обов’язує Митрополита берегти чистоту Святої Православної Віри, і в міру своїх сил я це роблю і робитиму.”

180 Протокол нарад Повної Консисторії УГПЦ в Канаді. 28-30 грудня 1954 р.-С. 13-18. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи.

рішення робили люди, що вміють також думати. Резолюція собору, не була «ляпсус лінгве». Поставлення [о.] Кудрика, виконання волі собору, буде початком нового нашого ядра. Без такого ми дальше на роздоріжу.”¹⁸¹ В приготуванні до собору почалась акція з домаганням парафії висвяти о. В. Кудрика на єпископа.¹⁸² Парафія Св. Духа в Саскатуні на зборах 27 березня 1955 р. ухвалила резолюцію: “Щоб звеличти цей собор, було б добре, щоб наші владики, виконуючи постанову попереднього собору, хіротонізували на єпископа протоєрея Василя Кудрика.” Парафія Св. Івана в Едмонтоні на зборах 10 квітня 1955 р. ухвалила, “щоб цей кандидат [не згадується ім’я] був людиною з канадійською шкільною освітою, канадійського світогляду та широкого канадійського громадського досвіду.” Парафія Пресвятої Тройці, “ми як церковна громада в Арран, Саск. домагаємося в коротці висвячення прот. о. Кудрика в єпископа, або подати причину застою.” Відразу після Надзвичайного Собору, Конференція духовенства у Вінніпезі в грудні 1951 р. домагалась “приспішити висвячення наміченого кандидата на єпископа останнім собором В[исоко] Преп[одобного] прот. Василя Кудрика на третього єпископа нашої УГПЦ в Канаді.” Змагання між народовцями і єпископами та більшістю духовенства було дуже видне в приготуваннях до собору. Напередодні собору, на пленарному засіданні Консисторії 28 червня 1955 р. митр. Іларіон зробив заяву: “Ми, зробивши на 15 червня останню спробу, прийшли до постанови, що ми єпископи не можемо поставити рук на вибраного кандидата. Я сильно прошу Консисторію, щоби на соборі зняти цю кандидатуру. Чотири роки велось і нічим не закінчилось.”¹⁸³ Обидва владики категорично відмовились рукополагати о. В. Кудрика на

---

181 Лист М. Стечишина до митр. Іларіона від 13 березня 1953. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона. М. Стечишин п.3.

182 Резолюції на собор Української Православної громади... [далше назва, місто і дата зборів] Збірник. (Дальше цитати з того збірника) // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Собори.

183 Протокол нарад Консисторії УГПЦ в Канаді. 28 червня 1955 р.-С.5. // Архів УПЦК. фонд Консисторії. Протоколи.

єпископа. Для церковних діячів стало ясним, що дальнє протистояння з Єпископатом може викликати на соборі розкол.¹⁸⁴ Нарада Консисторії перед собором мусіла шукати безболісного виходу. Доручено голові Президії о. Є. Гричині на соборі зреферувати справу рукоположення о. В. Кудрика в єпископський сан. Просити собор рекомендувати Консисторії робити заходи про підшукання нового кандидата в дусі ухвал пленарного засідання Консисторії і Надзвичайного Собору.

Одинадцятий Собор УГПЦ в Канаді був відмінним від попередніх. Делегати прибули приготовані рішати питання рукоположення третього єпископа. Тепер народовці мали значно більшу опозицію. Вона була добре підготована статтями у «Віснику» й «Українському Голосі», котрі пропагували кандидатуру о. В. Кудрика.¹⁸⁵ Точку коротко зреферував о. Є.

---

184 Лист архиєп. Михаїла до о. С. Савчука від 17 березня 1955. // Архів УПЦК, фонд о. С. Савчука. Архиєп. Михаїл писав: “Ось наближаємось до собору. Спостерігаю настрої, готуються по різному. Одні певно підуть за Вашою статтею, а другі кажуть: «коли хочуть робити секту, то нехай роблять, ми лишаємось православними». Про що це говорить? Не тяжко вгадати, який то буде собор і який вислід. А далі що? -Розлом? Внутрішня боротьба? Суди за майно? Роздвоєння парафій?... Ще скажу, від принципів православ'я ми не можемо відступити.... Ми якось доживемо віку, ми владики, але ми нікуди не виїдемо з Канади і муситимемо служити. То ж моя братня, щира порада й просьба: В ім'я спокою і розвитку УГПЦ в якій Ви так багато потрудилися, і в ім'я чести нашої нації тут, у Канаді припиніть оту не корисну писанину, бо вона не послужить на добро нашої Церкви.”

Подібно архиєп. Михаїл писав до Ю. Стечишина. “Тепер спокійно й розумно погляньмо, що сталося б на соборі, коли б все таки стояли за о. К[удриком], або жонатий єпископат? По нашій архиєрейській совіті ми не можемо зійти з нашого становища. Не зламаємо нашої присяги, бо не хочемо бути клятвоприступниками, бо то непростимий гріх. Хула на Духа Святого [Мф. 12:32]. Знаємо також, що наш державний закон тяжко судить кривоприсяжників тайих, хто намовляє. Припустімо, що стався розлам. Тоді постануть дві церкви, дві консисторії, два табори в кожній парафії, два заряди, розлічнуться тяжкі сварки...” Лист без дати, правдоподібно писаний в січні 1955 р. Цю копію він вислав до митр. Іларіона 11 січня 1955 р. Копія //Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

185 Лист митр. Іларіона до архиєп. Михаїла від 23 лютого 1955. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

Грицина на доручення Консисторії та подав нею схвалену резолюцію.¹⁸⁶ Багато делегатів зголосилося до дискусії. Народовці для мирного полагодження складного питання запропонували: а) не просити о. В. Кудрика до преставлення соборові свого становища,¹⁸⁷ б) в дискусії оминати питання канонів та чернецтва, в) говорити на тему запропонованої резолюції. Після дискусії Собор схвалив резолюцію “вислухавши звідомлення Проводу Церкви в справі кандидата на третього єпископа в особі Високопреоподобного о. прот. Василя Кудрика, а саме, що о. прот. Василь Кудрик не погоджується перед хиротонією в архиєрії прийняти монаший стан, через що Владики, згідно з обов’язуючими Правилами нашої Церкви, не могли уділити йому Тайни Хиротонії, цей собор рекомендує Консисторії підшукати до часу наступного собору іншого кандидата в дусі ухвали Консисторії з 23-24 жовтня 1950 р. запротокольованої на 13 і 14 сторінках друкованого протоколу Надзвичайного Собору 1951 р., тобто кандидата канадійського виховання.”¹⁸⁸ Так закінчилося довге змагання між народовцями, і єпископами в справі рукоположення о. В. Кудрика. Народовці приписали голові Президії Консисторії о. Є. Грицині невдачу в справі рукоположення о. В. Кудрика. Він стратив їхню підтримку на соборі, а в пізнішій праці йому ставили різні перепони. Собор вибрав нову Консисторію. Головою Президії Консисторії став о. С. Савчук.¹⁸⁹ В склад Консисторії увійшов лише один

---

186 Протокол Одинадцятого Собору УГПЦ в Канаді. 29-30 червня 1955 р. -С.72-88.

187 Лист архиєп. Михаїла до Ю. Стечишина. Без дати, правдоподібно, січень 1955 р. Копія. // Архів УПЦК. фонд митр. Іларіона. Він писав: “Якщо о. К[удрик] почне на соборі звинувачувати нас єпископів, то примусить і нас дещо сказати щодо його поглядів і сказати твердо... Дехто радить о. К[удрику] не знімати кандидатури до собору. Це зла порада. Ви свідомі й розумні люди, лад у Церкві вам не байдужий, тому моя порада: порадьте о. К[удрику] зняти свою кандидатуру ще до собору, не тільки порадьте, а й настойте ліквідувати всю ту справу ще до собору, щоб на соборі не говорити про неї.”

188 Протокол Одинадцятого Собору УГПЦ в Канаді. 29-30 червня 1955 р. -С.116.

189 Ibidem.-С.115 i 123.

представник з мирян нової еміграції, котрий не виявляв пристильності до єпископів, особливо до богомольності архиєп. Михаїла.

Єпархія Західної Канади після Надзвичайного Собору залишилася неорганізованою з причини, що кандидата на єпископа не рукоположено. На зборах парафії Св. Івана 10 квітня 1955 р. в пропозиціях на Одинадцятий Собор просили призначити Адміністратора до того часу, коли буде висвячений єпископ. Президія Консисторії на засіданні 6 вересня 1955 р. з участю митр. Іларіона обговорила справу Єпархії Західної Канади та рішила відповідно до ухвали собору оснувати в Едмонтоні Адміністратуру Західної Єпархії та пропонувати на становище Адміністратора о. Є. Грицину.¹⁹⁰ На наступному засіданні на становище Адміністратора призначено о. Єронима Грицину.¹⁹¹ Рівночасно, Консисторія призначила його настоятелем катедри Св. Івана в Едмонтоні. Новому Адміністратору доручено організувати єпархію Західної Канади. Інструкція зобов'язувала його "Усе важливе, Адміністратор робить з попереднього благословення Митрополита. Про

о. Єроним Грицина, 1963

190 Протокол наради Президії Консисторії УГПЦ в Канаді, 6 вересня 1955. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.81.

191 о. Єроним Грицина народився 31 жовтня 1899 р. в Тернополі в Галичині. Після закінчення середньої школи вписався в 1923 р. на студії в Краківському Університеті. В 1925 р. прибув до Канади. Закінчив Пастирські курси в Реджайні. В 1926 р. рукоположений в сан священика. В 1951-1955 рр. був Головою Президії Консисторії УГПЦ в Канаді. В 1955-1958 рр. Адміністратором єпархії Західної Канади. В 1960-1965 рр. настоятелем Катедри Пресвятої Тройці у Вінніпезі. Упокоївся у Вінніпезі 24 вересня 1965 р.

свою працю Адміністратор посилає квартально звіти Митрополитові та Консисторії.”¹⁹² Пленарне засідання Консисторії в грудні 1955 р. потвердило оснування Адміністратури Західної Єпархії та призначення о. Є. Грицини Адміністратором. Про його права рішено до Інструкції додати: “1а. Адміністратор має право і обов’язок бути присутнім і брати участь у всіх засіданнях Консисторії, з правом дорадчого голосу і здавати перед нею звіти зі своєї праці.”¹⁹³

Адміністратор о. Є. Грицина організував в квітні 1956 р. Конференцію духовенства та перший Єпархіальний з’їзд Західної Канади. Священики й делегати обговорили біжучі справи новоствореної єпархії. Актуальною справою було руко положення Єпархіального Єпископа. Митр. Іларіон побажав щоб “до Едмонтону прибув якнайскорше власний єпископ. «Пам’ятайте про це все, що я говорив, а непотрібну критику відкидайте”.¹⁹⁴ Справа відсунення собором кандидатури о. В. Кудрика ще була живою. Перший Єпархіальний з’їзд не вибрав Єпархіальної Ради, бо Президія Консисторії зняла з програми “точку про створення Єпархіальної Ради, бо про Раду в «Інструкціях про Адміністратора» не згадується.”¹⁹⁵

Під час Одинадцятого Собору було піднесено ім’я о. Григорія Метюка, як кандидата на третього єпископа Канадської Церкви. В грудні 1956 р. на пленарному засіданні Консисторії митр. Іларіон запропонував його кандитуру на третього єпископа УГПЦ в Канаді. До Канади о. Г. Метюк прибув в 1948 р. і є канадським громадянином. Він закінчив богословські студії на Богословському відділі Варшавського

---

192 Інструкція про Адміністратора Західної Єпархії УГПЦ в Канаді Митрополита Іларіона. 9 жовтня 1955 р. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.82-83.

193 Протокол наради Повної Консисторії УГПД в Канаді. 27-28 грудня 1955 р. -С.9.

194 Протокол З’їзду духовенства та вірних Західної єпархії. 12-13 квітня 1956. // Архів УПЦК, фонд митр. Іларіона.

195 Протокол наради Президії Консисторії УГПЦ в Канаді. 15 лютого 1956. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.91.

університету зі ступенем магістра богословія. Має довголітню пастирську практику. є довголітнім священиком в парафії Св. Покрови у Вінніпезі. Був вибраний у Президію останнього собору та є членом Консисторії та її Президії.

Консисторія не прийняла цієї номінації. Одинадцятий собор про кандидата на третього єпископа додав вимогу, щоб він був «канадського виховання». На основі пояснення о. С. Савчука цей додаток не означає, що він є канадським громадянином, чи народився в Канаді, та “не брав активної участі в широкім церковнім життю. Коли резолюція говорить про кандидата «канадського виховання» то має на думці кандидата, що є вповні обзнакоюений з канадським життям, влився в нього, знає мову, та є обзнакоюений з тими відносинами, серед яких Канадська Церква постала, серед яких розвивалась, та які ще й тепер не зовсім змінилися.”¹⁹⁶ (підкреслення Т.М.) Це пояснення прийняв пленум Консисторії за причину відкинення кандидатури о. Г. Метюка. Виходить, що собор мав на увазі кандидата на третього єпископа з середовища народовців, або хто знає й поділяє їхні погляди на Канадську Церкву. Народовці ще надіялись, що о. В. Кудрик буде рукоположений.¹⁹⁷

На пленарному засідання Консисторії в грудні 1957 р. справу третього єпископа знову поставлено на обговорення. Митр. Іларіон запропонував кандидатуру о. Г. Метюка знову. Відбулася широка дискусія навколо кандидатури. Митрополит заявив, що він не дасть своєї згоди на резолюцію, которую пропонується, а може скористатись зногоу права та заявив “скличу собор в 1958 році, так як говорить пункт 5 Статуту.”¹⁹⁸ Під цим тиском Консисторія прийняла ухвалу: “...о. протопресвітера Григорія Метюка обирає його кандидатом на єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді та постановляє представити його кандидатуру на Надзвичайному

---

196 Протокол нарад Консисторії УГПЦ в Канаді. 25-27 грудня 1956. // Архів УГПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.22.

197 Протокол нарад Консисторії УГПЦ в Канаді. 24-26 грудня 1957. // Архів УПЦК, фонд Консисторії. Протоколи. -С.24.

198 Ibidem. -C.26.

Соборі Української Греко-Православної Церкви в Канаді, який Консисторія рішає відбути в 1959 році. Консисторія далі постановляє, щоб до часу його обрання єпископом на згаданім соборі, о. протопресвітер [Г.] Метюк обняв Адміністратуру Західної Єпархії та приступив до виконання обов'язків Адміністратора Західної Єпархії Української Греко-Православної Церкви в Канаді в якнайближчому відповідному часі.”¹⁹⁹ На наступному пленарному засіданні було прийняте рішення, щоб Надзвичайний Собор УГПЦ в Канаді відбувся в Едмонтоні. Пізніше дату устійнено на 4 липня 1959 р. Перед тим, 11 квітня 1959 р. о. Григорій Метюк прийняв чернецтво з ім'ям Андрія. Наступного дня, 12 квітня Митрополит Іларіон підніс його в сан архимандрита.

Новий Адміністратор Західної Єпархії о. Г. Метюк приступив до виконання своїх обов'язків у вересні 1958 р. його також було призначено настоятелем парафії Св. Івана на тимчасових засадах до Надзвичайного собору.

Надзвичайний Собор УГПЦ в Канаді в 1959 р. був лише для оформлення рукопложення третього єпископа. В ньому взяли участь 35 священиків (менше, як половина) і 98 делегатів від парафій головно Західної Канади. Важливість його є в тому, що Єпіскопат Канадської Церкви в змаганні переміг домінацію народовців в Консисторії. В проводі Церкви відчувся авторитет Митрополита. Цей собор був першим в Канаді, що вибирал кандидата на висвяту в єпископа. Процедура вибору була в рамках Консисторського управління. На соборі Митрополит прочитав «Постанову Єпіскопату УГПЦ в Канаді в справі хіротонії о. Архимандрита Андрія Метюка». В ній сказано: “ми обидва однозідно постановили внести кандидатуру о. протопресвітера Григорія Метюка на третього єпископа на збори Повної Консисторії, згідно з пунктом 16а Статуту нашої Церкви. Збори повної Консисторії 25-го грудня одноголосно виставили кандидатуру о. Григорія на Єпіскопа Едмонтону та Західної Єпархії нашої Церкви... Цією своєю Постановою ми вважаємо Отця Архимандрита Андрія Метюка достойним стати єпископом нашої Святої Української Греко-Православної Церкви в Канаді

Богові на славу, а всім вірним на спасіння.”²⁰⁰

По цім, голова Президії Консисторії о. С. Савчук звернувся до собору “Згідно з параграфом 16а Статуту і Правил Української Греко-Православної Церкви в Канаді, «кандидатів на єпископів Української Греко-Православної Церкви в Канаді ... намічує і предложує соборові Церкви Консисторія, за порозумінням і згодою Правлячого Єпископа та Собору Єпископів, якщо такий є ... Доводячи все це до відома цьому Світловому Соборові, я оцим в імені Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді вношу таку резолюцію: «Надзвичайний Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді, зібраний 4-го липня 1959 року в місті Едмонтоні, Альберта приймає кандидатуру Високопреподобного о. Архимандрита Андрея, в священому сані о. протопресвітера Григорія Метюка, намічену й предложену Консисторією Української Греко-Православної Церкви в Канаді, і оцим обирає його кандидатом на єпископа Української Греко-Православної Церкви в Канаді». Цей Надзвичайний Собор рівночасно просить Високопреосвященнішого Владику Митрополита Іларіона та Високопреосвященнішого Архиєпископа Михаїла висвятити Високопреподобного о. Архимандрита Андрея, в неділю 5-го липня 1959 року, на єпископську катедру Західної Єпархії Української Греко-Православної Церкви в Канаді, з титулом Єпископа Едмонтону й Західної Канади.”²⁰¹ Для підтримки резолюції покликано адв. П. Лазаровича. Він заявив: “Як один зі світських членів Консисторії нашої Церкви, я маю велику честь і радість піддержати внесок Високопреподобного о. протопресвітера д-ра [С.] Савчука, що він перед хвилиною вам прочитав і предложив.”²⁰² Кандидата вибрано одноголосно. В такий спосіб був вибраний третій єпископ Канадської Церкви. Подвійна номінація кандидата на соборі показує, що змагання за владу в Церкві

---

200 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ в Канаді. 4 липня 1959. // Вістник. 1959 -Ч.22. -С.10.

201 Ibidem.

202 Протокол Надзвичайного Собору УГПЦ. 4 липня 1959. // Вістник. 1959. -Ч.23. -С.5.

продовжувалось. Це був початок устійнення формули вибору єпископа в Канадській Церкві. Митрополит Іларіон не бачив можливості участі Єпископату УГПЦ в Канаді у виборі кандидата ще два тижні перед собором. Він повідомляв українських православних єпископів про намічену хіротонію: “Згідно з Статутом нашої Церкви кандидата на єпископа виставляє Повна Консисторія, а Митрополит це обрання благословляє.”²⁰³ Він стверджив тодішній стан, що Митрополит та інші єпископи у складі Консисторії могли погоджуватися чи не погоджуватися з рішеннями Консисторії навіть у виборі єпископа.

В Статуті сказано, що головою Консисторії є Митрополит, але його становище є більш почесне. Він діє в складі Консисторії, Статут подає права Митрополита, як Правлячого Єпископа Канадської Церкви. Про його адміністративне становище, а також Єпархіальніх Єпископів ясного окреслення в Статуті немає. Постійно підкреслюючи, що Митрополит є Правлячий Єпископ, підсувається думка, що Єпархіальні Єпископи є його вікарії. Виконавчо-адміністративним органом Консисторії є її Президія Консисторії, очолена священиком, котрого собор вибирає окремо на п'ять років. Статут, котрий був прийнятий, коли ще не було єпископів, продовжить змагання за права в управлінні Церквою між Єпископатом та народовцями і їх послідовниками до часу, коли Статут Канадської Церкви відповідно буде змінений. Також, так довго, як миряни будуть утримувати фінансово ї працею існування парафій та Церкви в Канаді, вони матимуть вплив на церковне управління.

Рукоположення архим. Андрея на Єпископа Едмонтонського й Західної Канади відбулося 5 липня 1959 р. в Едмонтоні. Хіротонію звершили Вінніпезький Митрополит Іларіон і Торонтський Архиєпископ Михаїл.

---

203 Лист митр. Іларіона до архиєп. Паладія від 17 червня 1959 р. У відповідь архиєп. Паладій 25 червня писав: “За морем, в Канаді й Америці й інших закутках українського розсіяння—інші умови побуту Святої Церкви і відмінні умови праці, як було в ріднім краю, в Європі.” // Архів УППСТ, фонд архиєп. Паладія.

Наречення архимандрита Андрея (Метюка) на єпископа Едмонтонського. Едмонтон, 4 липня 1959 р.

Єпископ Андрей (в мірі Григорій Метюк) народився 1898 р. на Холмщині. Після закінчення Віленської Духовної Семінарії продовжував богословські студії на Богословському відділі Варшавського університету. Богословські студії закінчив в 1924 р. з ступнем магістра богословія. В 1924 р. митр. Діонісій рукоположив його в сан священика. Під час Другої світової війни він виїхав до Швейцарії. До Канади прибув в 1948 р.

Після рукоположення на Едмонтонську катедру єп. Андрея всі три єпархії мали своїх єпархіальних єпископів. Українська Греко-Православна Церква в Канаді осягнула своє оформлення Української Православної Митрополії, як канадської церковної інституції. Також вона здобула повний склад свого Собору єпископів, котрий почав канонічно діяти, як Собор єпископів Митрополії.

Використані матеріали та література

Архів УПЦК - Української Православної Церкви в Канаді у Вінніпезі.

Архів УПЦСША - Української Православної Церкви в Сполучених Штатах [Стейтах] Америки в Бавнд Бруці, Н. Дж.

Архів УППСТ - Української православної парафії Св. Троїці в Нью-Йорку.

Архів власний автора

Gerus Oleh W. "Metropolitan Ilarion Ohienko and the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada". **Millennium of Christianity in Ukraine**. Winnipeg. 1989, p. 239-273.

Лотоцький Олександер. **Автокефалія**. Варшава. 1935. -Т.1.

Мулик-Луцик Ю. **Історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді**. Вінніпег. 1992. Т.6 (не видрукований, знаходиться в Архіві УПЦК).

Никодим єпископ. **Правила Православної Церкви съ толкованіями**. С. Петербург. 1911.

Протокол Надзвичайного Собору Української Греко-Православної Церкви в Канаді. 8- 9 серпня 1951 р. Вінніпег. 1951.

Статут і Правила Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Вінніпег. 1952.

Туркало Ярослав. **Нарис історії Вселенських Соборів**. Нью-Гейвен - Брюсель. 1974.

Ювілейна книга на пошану Високопреосвященнішого Архиєпископа Михаїла. Торонто.1965.

Ювілейна Книга на пошану Митрополита Іларіона. Вінніпег. 1958.

The Genesis of the Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada*

— by Fr. Tymofiy Minenko

The genesis of the Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada has not yet received the thorough scholarly treatment it deserves and much remains to be determined with certainty. The main stages in the progress to metropolia are already discernible, however, even though some details might remain to be clarified.

Fifty-one years ago (in 1951) no one gave thought to the creation of a *metropolia* (metropolia) in Canada. The idea itself evolved in a short period of time—from June, 1950, to August 1951-, one year. Its development was service rendered to the Church by the leadership of the time. After the Extraordinary *Sobor*, 1951 when the *Metropolia* was proclaimed, Father Semen Sawchuk remarked: “The extent to which this goal will be reached, and the extent these principles [become a reality] will depend on Metropolitan Ilarion and other Ukrainian hierarchs.”

The late 1940’s and the early 1950’s were a pivotal period in the history of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada (UG-OCC). The arrival of the Ukrainian immigration after the Second World War strengthened the Canadian Church, but, at the same time, introduced tension into its life, particularly in Eastern Canada. This new immigration included numerous members of the Ukrainian intelligentsia: writers, university professors, doctors, the military of all ranks, teachers, priests, and others, who brought with them fairly definite views on church life and governance. As a result, confrontation arose, and not only between the newly-arrived and the earlier immigrants, but also between the partisans of a populist and a hierarchical system in the church.

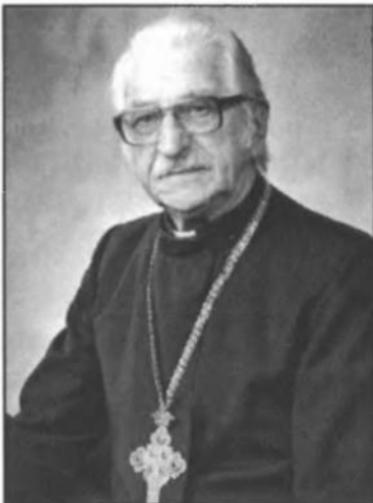
* A revised version of a paper originally read at a Symposium held at St. Andrew's College in Winnipeg, November 24, 2001.

Even the former populists (*the narodovtsi*) were not unanimous on this matter.

■ CHURCH GOVERNANCE (Tenth Sobor, June 1950)

The Tenth *Sobor* (Council) of the Church, June 1950, showed that the Church was divided on the question: who, in fact, was to guide the Church, the people and the priests who had founded it; or, newly-arrived bishops (there being no bishops of Canadian provenance)?

This *Sobor*, when accepting Archbishop Mstyslav's resignation (he had been the Church's Ruling Bishop since 1947), stated that it "considered its spiritual patron" to be Metropolitan Polykarp. It elected a twelve-member Consistory and chose Fr. Semen Sawchuk to be the Administrator for the period preceding the arrival of a new ruling bishop. It directed the Consistory to take immediate steps to invite another bishop for Canada and indicated that, first of all, the bishop should be sought from within the hierarchy of the Ukrainian Autocephalic Orthodox Church abroad (UAPTs being its Ukrainian initials). There was talk of securing only one bishop. At the time there was no thought of having more bishops, or of founding a metropolia. This was to come later.

Fr. Semen Sawchuk, 1985.

Metropolitan Polykarp (Sikorsky), 1948.

■ APPROACH TO METROPOLITAN POLYKARP

(Consistory Meeting, June 28, 1950)

At the first meeting of the Consistory after the *Sobor*, held June 28, 1950, it was decided that a letter be sent to Metropolitan Polykarp informing him of what had taken place at the *Sobor* including the pertinent resolution regarding his spiritual patronage. The letter said, in part:

... *In drawing the above resolution to Your gracious attention, we humbly request Your Eminence to agree to it.*

In doing so, the Canadian Church did not intend to make itself subject to Metropolitan Polykarp's jurisdiction, but rather considered his spiritual patronage to be temporary, thus preserving its independence. The Metropolitan's answer was dated July 15 and stated his agreement to provide such patronage to the Canadian Church.

The limited scope of the Church's invitation and the speedy agreement by the Metropolitan to the request of the Tenth *Sobor* indicate that each side was motivated by its own reasons. The goal of the *Sobor*'s decision was to prevent a split in the Church, since many priests and parishes wanted to remain within Arch-

bishop Mstyslav's jurisdiction. On his part, Metropolitan Polykarp hurried to satisfy the Church, not wishing to lose it from under his influence as there were rumors that Metropolitan Ilarion might accept the Church into his jurisdiction.

The episcopate of the UAPTs in the emigration considered itself the proper representative of the Ukrainian Orthodox Church in Ukraine and had, when it met in council in May 1947, in Germany, resolved to accept

Archbishop Mykhail (Khoroshyyj),
1951

Archbishop Ivan (*Teodorovych*) and together with him, both, the church in Canada and that in the USA as eparchies of the UAPTs in the emigration. That is, the intention was to subject them to the jurisdiction of the Metropolitan of the UAPTs. Metropolitan Polykarp and other bishops believed that once bishops of the UAPTs had attained leadership of various Ukrainian churches abroad, the result would be unity of Ukrainian Orthodox Churches abroad under the Metropolitan of the UAPTs. The first trial move in this direction had been the appointment of Archbishop Mstyslav to head the church in Canada. The Consistory of the UG-OCC, however, had always considered its church to be independent. It meant and strove to preserve this status even while asking that a bishop of the UAPTs be appointed to it. The Canadian church sought to be only in prayerful union with the UAPTs abroad.

Now, after the Tenth Sobor, the Consistory did not hurry with extending an invitation to another bishop. In its letter to Metropolitan Polykarp it did not request a recommendation for a candidate for a Ruling Bishop of the church in Canada.

■ EXPLORATORY LETTER TO ARCHBISHOP MYKHAIL (June 30, 1950)

The Administrator of the Consistory, Fr. Semen Sawchuk, wrote to Archbishop Mykhail (*Khoroshyj*) who was then in Belgium, on June 30, 1950, asking him privately whether he would not consider coming to Canada. The archbishop replied to Fr. Sawchuk on July 12. He agreed to come to Canada to be a candidate for a Ruling Hierarch, if this was in agreement with Metropolitan Polykarp.

■ DISCUSSIONS ON CHURCH GOVERNANCE (Second Half of 1950)

After Archbishop Mstyslav's resignation, the Church was faced with a dilemma: whether to continue the populist conduct of its affairs as had been before Archbishop Mstyslav's coming, or to accept episcopal leadership. To study this matter, the Consistory decided to call regional conferences throughout Canada, as had

been the practice in the first years of the Church's existence when important issues were to be faced. At an informational meeting in Edmonton shortly after the Tenth Sobor, Judge J. Arsenych spoke about "Conciliar and Episcopal Direction of the Church". He spoke on the same topic in Saskatoon in October 1950. This matter was discussed at conferences all across Canada, and leading churchmen, particularly Fr. S. Sawchuk and Fr. Je. Hrycyna, travelled east and west speaking and assessing the mood of the parishes, particularly in the larger cities.

■ PROPOSAL FROM METROPOLITAN POLYKARP

(July 13, 1950)

At this time the re-settlement of refugees, who had been living in DP camps in Germany and other countries, was coming to an end. Thus the departure from Germany of the UAPTs bishops also became a pressing matter as the numbers of its flock dwindled. For that, or some other, reason, Metropolitan Polykarp, without waiting for a further letter from Canada wrote on July 13, 1950:

I ask the Consistory to submit the names of three bishops of the Ukrainian Autocephalic Orthodox Church to be candidates for the position of Ruling Hierarch of the Canadian Greek-Orthodox Church. I will give my blessing to one of those candidates ....

■ INVITATION TO BE CONSIDERED

BUT NOT ACTED ON YET

(Consistory Meeting, July 21, 1950)

The Consistory, when it met on July 21, had not yet received this letter. It decided that for the time being any invitation to a bishop to come to Canada would remain under consideration only. Before a decision would be reached, it wished to receive the names of bishops who were free to come to Canada. Next day (July 22), Fr. Sawchuk wrote to Metropolitan Polykarp in which he asked for the names of possible candidates, their age, place of birth, year of ordination and of consecration to the episcopacy, the place where they had served before leaving Ukraine, and other information. This time the Consistory determined to be serious indeed in the selection of its bishop. The above information was

needed for the discussions at the plenary meeting of the Consistory planned for the end of October.

■ METROPOLITAN POLYKARP SUGGESTS FOUR CANDIDATES (August 23, 1950)

On August 23 Metropolitan Polykarp, in answer to the request from Fr. Sawchuk, submitted the names of four bishops, together with information about them. Archbishop Mykhail's name, however, was absent from this list. For Fr. Sawchuk this was a totally unexpected development and could only complicate matters in view of the implied invitation he had already sent Mykhail.

In his reply, the Metropolitan also went on to propose that the Consistory create an episcopate of three bishops for the UG-OCC. The principle implied by this suggestion was accepted by the Consistory's members. The Consistory's circular bulletin dated September 18 and sent to the clergy, already stated that at its next plenary meeting the Consistory would examine all proposals "that our Church attain in the shortest possible time not only a Ruling Bishop, but perhaps also its own hierarchy, consisting of at least three bishops". This was included in the bulletin to test the reaction of clergy and laity to the creation of an episcopate. At the time it was not certain whether the Consistory plenum, and particularly a sobor, would be prepared to create an episcopate for the Canadian Church, even if it accepted a Ruling Bishop.

This was reflected in Fr. Sawchuk's letter of September 9 to Archbishop Mykhail when he wrote:

At present we wish to receive a Ruling Bishop first of all, and his assistants: sooner or later, but after.

■ AGREEMENT IN PRINCIPLE FOR THE CREATION OF AN EPISCOPATE (Consistory Meeting, October 24-25, 1950)

The invitation of a bishop to come to Canada was discussed in depth at the plenary meeting of the Consistory on October 24-25, 1950. There was, however, no unanimity. The members of the Consistory were divided—some thought the matter of the bishop's invitation should be postponed. Others insisted on the need of the Church to have episcopal leadership now. This was particularly

important for Eastern Canada where the most recent immigration was concentrated. After protracted discussion the following decision was reached:

The Consistory in principle [emphasis added] agrees to the creation of its own hierarchy for the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada of three bishops, with the proviso that two bishops be invited from among those of the UAPTs now in the emigration in Europe, and that the third candidate be sought in Canada.

The Consistory also decided to request that Metropolitan Polykarp release Archbishop Mykhail for service in Canada as Ruling Bishop. It was also demanded that Archbishop Mykhail agree completely with the principles underlying the Canadian Church and particularly that of autocephaly; that is, complete self-rule and independence of all other possible church centres and influence in Canada and outside it; and also, the principle of conciliarity.

The text of this pre-condition was sent him.

The Consistory also proposed that Bishop Platon (*Artemiuk*), who was to come privately to Canada (to Toronto), be offered the position of one of the vicar bishops. The decision of the Consistory plenary meeting, signed by all members of the Consistory, was sent to Metropolitan Polykarp, with a copy to Archbishop Mykhail.

Archbishop Mykhail's agreement was dated November 5. Metropolitan Polykarp delayed his ultimate decision until December 18. He had been taken aback by the firm stand of the Consistory regarding the independence of the Canadian Church relative to all ecclesiastical centres in and outside Canada. Finally, he gave his blessing that Archbishop Mykhail and Bishop Platon serve in Canada, but did not issue documents of release. Bishop Platon came to his daughters in Toronto, February 18, 1951; Archbishop

Bishop Platon (*Artemiuk*), 1951.

Mykhail arrived in Winnipeg, May 20.

■ CREATION OF AN EPISCOPATE AGREED TO (Consistory Meeting, June 12-13, 1951)

A plenary meeting of the Consistory took place June 12-13, 1951, with the participation of both hierarchs. At that time the decision of the previous meeting regarding the creation of an episcopate for the Canadian Church was amended. The new text was accepted unanimously and read:

The Consistory considers that the time has come to create our own hierarchy [emphasis added].

This bears witness to the fact that changes in the views of the Consistory's members and others active in the Church regarding the governance of the Church had taken place. It also showed that the idea of creating a Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada was beginning to mature.

A problem, however, had surfaced at the Consistory meeting. The recently-arrived bishops could not agree with the nature of church life in Canada. Both found it difficult to accept the ecclesiastical-liturgical practice they found here. They also could not appreciate the desire of the Consistory to preserve its independence and self-governance. Bishop Platon stated that he, as a bishop of the UAPTs had no intention of abandoning Metropolitan Polykarp's jurisdiction or leaving the Council of Bishops of the UAPTs. He stated that as Secretary of the Holy Synod of the UAPTs he did not have the right to leave that position. For his part, Archbishop Mykhail, although he had agreed to the conditions set him by the Consistory in October, 1950, found no discernible difference between the autocephaly of the Canadian Church and that of the UAPTs.

Talks with the two bishops turned out to be not quite what had been expected by the members of the Consistory who were confronted by a dilemma: what would they now present to the upcoming *Sobor*? At regional conferences during discussions of various matters bearing on the life of the Church much emphasis had been placed on achieving its own episcopate for the Church in the expectation that the matter would be resolved in its entirety at

the *Sobor*, which it was now too late to postpone. It was still possible to arrive at some patchwork agreement with the bishops who would both stand as candidates, but the very principles on which the episcopate of the UG-OCC was to be based had not been discussed.

Bishop Platon refused to agree to leave the UAPTs episcopate should the Canadian Church elect him. Because of Bishop Platon's equivocal position, the Consistory failed to formulate concrete proposals and the plenary meeting ended without a formal agreement to nominate the bishops. And yet, the *Sobor* had already been called for August 8 and 9, 1951. The invitation to Metropolitan Polykarp to attend the *Sobor* and for a canonical visitation to Canada as had been decreed by the Tenth *Sobor* was now withdrawn, however.

Fr. Sawchuk, the Administrator, too, was faced with a dilemma: to continue with the arrangements work on which had already begun, or to look for another solution? He had convinced leading figures in the Church, including those who years ago had helped organize it, of how important was the next step—the creation of an episcopate for the Church. Failure at the *Sobor* might now turn the wheel in the opposite direction.

A further surprise for Fr. Sawchuk was a letter from Archbishop Mykhail, dated June 5, 1951, and sent to him as Administrator, to the Consistory as a whole, and to the Cathedral Building Committee in Winnipeg, setting out his position regarding the liturgical practices in Canada. As a result, tensions between the Archbishop and members of the Consistory grew after the Consistory's June meeting. Furthermore, on July 11 the Archbishop had asked the Consistory to have the upcoming *sobor* define the

Judge Michael Stechishin

rights of the Ruling Bishop.

This final nudge led Fr. Sawchuk to consider embarking on negotiations with Metropolitan Ilarion (*Ohienko*).

■ METROPOLITAN ILARION

While yet in Switzerland, in 1946, Metropolitan Ilarion had taken steps to establish contacts with Fr. Sawchuk and the Canadian Church. He also had tried to arrange a personal meeting after arriving in Winnipeg. These efforts were all unsuccessful.

Even before Archbishop Mstyslav's resignation was accepted by the Tenth Sobor, thought was already being given by a small circle of those active in the Church to inviting Metropolitan Ilarion to head it. This was also in accord with Ilarion's wishes. After the Tenth Sobor he renewed his efforts to meet with Fr. Sawchuk and such a meeting took place October 18, even though at that time the Consistory did not envisage entering into serious talks with him.

For approximately a year before that, however, Judge M. Stechishin had undertaken a campaign suggesting negotiations with Metropolitan Ilarion. He urged Fr. Sawchuk to break off negotiations with the UAPTs and to begin talks with the Metropolitan. In March 1951, Judge Stechishin invited Metropolitan Ilarion to his home, where he had arranged a meeting with a number of persons from the Canadian Church.

Metropolitan Ilarion (*Ohienko*),
1952.

At the end of March a group of Metropolitan Ilarion's supporters in Saskatoon proposed, through the good offices of Prof. L. Biletsky, that negotiations between Fr. Sawchuk and the Metropolitan be initiated. At that time,

too, however, Father Sawchuk had made it a condition for initiating meaningful discussions that Metropolitan Ilarion enter into prayerful unity with Metropolitan Polykarp. In his journal, *Slovo istyny* ["Word of Truth"] Metropolitan Ilarion had written that the UAPTs as well as the churches in Canada and the USA were uncanonical. This had at the time effectively put a stop even to any thought of negotiations, given the good relations between the Canadian Church and the UAPTs, as well as the Church's own confidence in its canonicity.

During Fr. Sawchuk's meetings with Archbishop Mykhail (early summer 1951) it became apparent that there was a difference in their views regarding church life in Canada. In consequence, after the June plenary meeting of the Consistory, Fr. Sawchuk was forced to alter plans for creating an episcopate for the Canadian Church. Accordingly, on July 26 L. Biletsky gave Metropolitan Ilarion the long-awaited news: that the Consistory had decided not to nominate Archbishop Mykhail to be Ruling Bishop. Instead, the Consistory now intended to invite Metropolitan Ilarion for this position.

On August 1, 1951, a week before the *Sobor*, a meeting took place between Metropolitan Ilarion and Fr. Sawchuk, lasting for an hour and a half. The Administrator asked for answers to three questions which the Metropolitan recorded in his diary as being:

1. Do I agree to cooperate with Archbishop Mykhail and Bishop Platon?
2. Will I be in prayerful union with Metropolitan Polykarp?
3. Do I recognize the Clergy of the [U]G-OC ?

To all of these questions Ilarion gave a positive answer.

Then, reassured on these points, Fr. Sawchuk stated (as noted in the diary):

... That he would place my candidacy to be Ruling Metropolitan officially before the *sobor*.

Next day, the members of the Consistory met to discuss proposing Metropolitan Ilarion to be Ruling Bishop of the UG-OCC. On August 3 he was invited to the Consistory office where he met Archbishop Mykhail and members of the Consistory to discuss points of agreement (which they signed next day) entitled: *Principles for the Union of His Eminence Metropolitan Ilarion with the*

Ukrainian Greek- Orthodox Church in Canada.

In these *Principles* he recognized the canonicity of the UAPTs and its hierarchy; that he was entering into prayerful union with them; and, that he recognized the validity of ordination of all priests of the UG-OCC. He also renounced his previous titles and his jurisdiction over priests and parishes in and outside Canada.

This was not to be a union involving the church whose bishop he was. He was agreeing to unite with the UG-OC personally, as a hierarch. His priests and parishes in Canada could also in the course of two months submit separate requests to be accepted into the UG-OCC.

■ APPROVAL TO NOMINATE METROPOLITAN

ILARION (Consistory Meeting, August 7, 1951)

Fr. Sawchuk read the text of the agreement (*Principles*) relating to Metropolitan Ilarion's union with the Church at the plenary meeting of the Consistory on August 7. After discussion of the individual provisions of the *Principles*, the decision was reached to recommend him to the sobor to be Ruling Bishop of the UG-OC in Canada. Also at this meeting the candidacy of Fr. Wasyl Kudryk to be the third bishop was approved. On this same day news came from Toronto that Bishop Platon had passed away.

■ EPISCOPATE AND METROPOLIA FORMED

(Extraordinary Sobor, August 8-9, 1951)

The Extraordinary *Sobor* of the Canadian Church took place on August 8 and 9. Its participants made decisions regarding two major issues. One was the achievement of an episcopate for the Church; the other was the system of governance the Church would have.

Fr. Sawchuk addressed the meeting on the creation of the episcopate, while Judge J. Arsenych dealt with the question of church governance. He spoke in favour of a conciliar system of governance, one in which the affairs of the Church would be guided by a Consistory elected by *sobors*, to be made up of laity and clergy, and headed by the Ruling Bishop. Thus the Extraordinary *Sobor* of 1951 determined that the Church was to have a consistorial

system of governance.

This *Sobor* also proclaimed the Church in Canada a Metropolia.

Three eparchies were founded: the Central, the Eastern, and the Western. The eparchy boundaries were to be set, or altered, by *sobors*. An episcopate specific to the Church, to include at least three bishops, was created. The episcopate would be headed by the Ruling Bishop who is elected by the *sobor* as the primate and titled “Metropolitan of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada”. This title can be altered by the *sobor*, depending on need. The other bishops would be eparchical or vicarial bishops, to head eparchies and be titled as determined by the *sobor*.

Before the election of the bishops, Archbishop Mykhail, who had in fact been invited to Canada to become Ruling Bishop, withdrew his candidacy “for the sake of peace in the Church”. After the *Sobor* had approved the *Principles* of union governing Metropolitan Ilarion’s association with the UG-OCC, the Consistory put forward his candidacy to be Ruling Bishop and he was elected to this position with the title of “Metropolitan of Winnipeg and All Canada”. After this, the *Sobor* chose Archbishop Mykhail to be deputy to the Ruling Bishop and to be Eparchical Bishop with the title: “Archbishop of Toronto and Eastern Canada”. Although the matter of vicar-bishops had been discussed before the *Sobor*, developments during the *Sobor* itself now made this immaterial.

Both of these hierarchs of the Canadian Church had been consecrated during the Second World War by bishops of the Warsaw Metropolia (which had received its autocephaly in 1924).

Metropolitan Ilarion (*Ivan Ohienko, in the world*) was born in 1882 in the Kyiv region and completed university in Kyiv in 1909. He became a professor at that university, then rector of the university in Kamjanets'-Podilskyj, and later, as an emigre, a professor at the Warsaw university. As a member of the Ukrainian government he was minister of education and after of religious affairs. Apart from a considerable body of his original scholarly works, he was also a translator into Ukrainian of liturgical texts and of the Bible.

He was consecrated at Kholm during the German occupation on October 20, 1940, before that (October 9) accepting the tonsure with the name ‘Ilarion’. The consecration was performed by

Metropolitan Dionysij of Warsaw, Archbishop Savatij of Prague, and Tymofij, Bishop of Lublin. During the war he emigrated to Switzerland and came to Canada in the autumn of 1947 to the parish of St. Mary the Protectress, in Winnipeg.

Archbishop Mykhail (*Fedot Khoroshij, in the world*) was born in Ukraine, near Chyhyryn, in 1885. He became a teacher in 1907 but in 1912 was ordained a deacon by Bishop Nikodim (*Krotkov*), and a priest in 1920 by Bishop Dymytrij (*Verbytskyj*). In 1923 he entered the UAPTs. As a priest, he was arrested in 1929 and sent into exile. During the German occupation he was elevated bishop of the Warsaw Metropolitanate Administration. Consecration took place May 12, 1942, for the cathedral of Kirovohrad in Ukraine. Before that, on May 10, he had become a monk with the name 'Mykhail'. The consecration was effected by Nikanor, Bishop of Chyhyryn, and Ihor, Bishop of Uman'. He left Ukraine in 1943.

Both of these hierarchs, before leaving Ukraine, had been under the jurisdiction of Dionysij, Metropolitan of Warsaw.

Although Fr. Wasyl Kudryk was accepted by the Sobor as candidate to be the third bishop of the Canadian Church, at the time he had not yet himself decided to accept episcopal rank. The *Sobor* allowed him three months to reach that decision, requesting that the hierarchs then "conduct the consecration of Fr. Kudryk in accordance with the rules of our Church."

The matter of a third bishop was one that was to be discussed at the Consistory's plenary sessions until 1955. Given that Fr. Kudryk did not agree to accept monastic status, his consecration did not take place, and the third episcopal position remained to be filled.

■ SYSTEM OF GOVERNANCE

The *Sobor* chose a new Consistory, at the same time increasing its membership to 18, half to be clergy and half laity. Of these, one priest and two lay members belonged to the 'new' immigration. All bishops were *ex officio* to be members of the Consistory with Metropolitan Ilarion as its head. The Consistory Presidium would now be its permanent administrative organ and headed by a priest elected separately by the *sobor*, Fr. Je. Hrycyna being chosen for this position. The *sobor* (council) of the Church, made up of bishops,

priests, and representatives of parishes and congregations, and meeting regularly every five years, would be its highest legislative body.

■ ORGANIZATION OF THE EPARCHIES BEGINS (1951-59)

The Ukrainian Orthodox Metropolia was now a fact. After the Sobor the Central Eparchy under Metropolitan Ilarion began to function. In September the organization of the Eastern Eparchy began, the first Eparchial Conference taking place in December. Then an Eparchial Council was elected with Archbishop Mykhail as its head. A protocol regarding the relationship of the two hierarchs was also drawn up in December. The result, in effect, was the centralization of leadership in Winnipeg.

The statutes approved by the 1951 *Sobor* stated that "the Council of Bishops consists of no less than three bishops of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada". A third bishop had not been consecrated, however, and this was the reason why the episcopate was "incomplete". Although the *Sobor* had approved the creation of an eparchy for Western Canada, there being no bishop for it, no steps were undertaken to formalize its organizational structure. The plenary meeting of the Consistory in December 1954, left the matter of organization as well as the consecration of its bishop to be resolved by the next Church sobor.

The 1955 *Sobor*, however, did not resolve the consecration of a third bishop, either, for the *sobor* in 1951 had mandated that the candidate to be the third bishop must be sought in Canada. Such a candidate was not found, and that proposed by Metropolitan Ilarion, being from the 'new' immigration, was not accepted. This *Sobor* elected Fr. Semen Sawchuk to be head of the Consistory's Presidium.

At the October 5, 1955, meeting of the Presidium, it was decided

Fr. Jeronim Hrycyna

to create an administrature for the Western Eparchy. Fr. Je. Hrycyna was appointed administrator and given the task of organizing the eparchy itself. At the December 1957, plenary meeting of the Consistory the matter of a third bishop was again raised. Metropolitan Ilarion proposed Fr. Hryhorij Metiuk as a candidate. This was accepted by the Consistory which decided to place the candidacy before an extraordinary *sobor* slated to be held in 1959. In the meantime, Fr. Metiuk was appointed Administrator of the Western Eparchy, assuming his duties in September 1958.

■ A THIRD BISHOP (Extraordinary *Sobor*, July 4, 1959)

The Extraordinary *Sobor* held in Edmonton, July 4, 1959, chose Fr. Metiuk to be the third bishop of the UG-OC in Canada. Before this, on April 11, 1959, he was tonsured with the monastic name "Andrij" and subsequently elevated to the rank of archimandrite.

Archimandrite Andrij was born in 1898 in the Kholm region of Ukraine. He completed the theological faculty at the University of Warsaw and was consecrated to the priesthood in 1924 by Metropolitan Dionysij. During the Second World War he moved to Switzerland and in 1948 arrived in Canada. His consecration to be Bishop of Edmonton and Western Canada took place on July 5, 1959, and was conducted by Metropolitan of Winnipeg and All Canada, Ilarion, and Archbishop of Toronto and Eastern Canada, Mykhail.

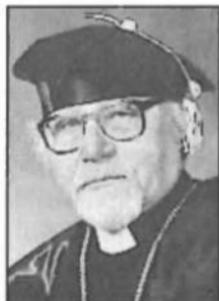
Now the Council of Bishops of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada was complete, all episcopal sees occupied, and the Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada a reality.

Bishop Andrij (Metiuk), 1959.

Видавництво УПЦК за роки 1951-2001

*(Рефлексивний огляд з нагоди
50-річчя Митрополії)*

Протопресвітер
д-р Степан Ярмусь

■ 1. ВСТУП

Ювілей 50-річчя Митрополії Української Православної Церкви в Канаді—добра нагода для перевідгляду процесу її розвитку, життя і праці, тобто—служіння своєму народу, який до цього служіння сам покликав її. А саме завершення її розвитку станом Митрополії багато чим обов'язувало її. Нема ж бо привілею без відповідальності, а така структура, як Церква, обов'язується цією відповідальністю чи не найбільше.

Моїм завданням—з нагоди відзначення 50-річчя Митрополії цієї Церкви—є рефлексивно поглянути на те, як вона справлялася зі своїм завданням у вимірах служення душевним потребам свого народу друкованим словом. Завдання ніби не тяжке, але щоб бути справедливим,—як побачимо,—в межах однієї доповіді, ледве чи вдавиться його належно виконати. Тут треба буде поглянути на друковане слово, на пресу, на Богослужбову літературу, на богословську літературу,

на біблійну літературу, на духову літературу, на всю культуру друкованого слова, а вона була поставлена в нас напричуд високо. Аналізувати її—справа нелегка; більшість видів її доведеться трактувати тільки поверхово. В мене бо не хронологічний реєстр, а спорадично орієнтаційний огляд.

■ 2. ПРЕСА НА ПОСЛУГАХ УПЦК

Заснування Української Православної Церкви в Канаді було здійснено Собором мирян, що відбувся в Саскатуні в липні 1918 року. Одинокою силою, на яку ця Церква могла покладатися, була сила віри і духу її основоположників. Священичих кадр вона не мала; друкованим словом на її послугах став тижневик “Український голос”, а від 1924 року “Православний Вістник”, що виходив заходами видавництва “Українського голосу” аж до 1954 року.

Довголітнім редактором “Вістника” був свящ. В. Кудрик — людина праці, посвяти та великого духу. Готової церковно-релігійної літератури на початках не було. Але заходами видавництва “Православного Вістника” на 1928 рік вже був виданий церковний календар “Рідна Нива”, який помістив оголошення, що для послуг православних українців також був виданий молитовник “Добрый Пастир” в українській і старослов’янській мовах.

Крім послуг “Українського голосу”, а зокрема від 1924 року пресового органу “Православного Вістника”, 1928 року видавництво “Православного Вістника” видало іллюстрований календар “Рідна Нива”. Десять років пізніше Консисторія Української Греко-православної Церкви в Канаді видала ювілейний збірник “Великі Роковини” (988-1938)—на відзначення 950-річчя Хрещення України і 20-річчя Української Греко-православної Церкви в Канаді, третю частину якої присвячено біографічному відзначенню цього Ювілею. Збіркова кампанія за фондами для видання цієї пропам’ятної книги була проголошена з нагоди 15-річчя УГПЦК в грудні 1933 року.

В такому стані речей УГПЦ в Канаді застала Друга світова війна.

По закінченні війни, в межах УГПЦК наставали велиki

зміни: Церква почала набирати сили й форми повно розвиненої структури: вона придбала свій власний Єпископат, а Надзвичайним Собором 1951 року була проголошена Митрополією під ієрархічним проводом Митрополита Іларіона (1882-1972). В царині забезпечення друкованим словом, УГПЦК далі користувалася послугами “Православного Вісника” та “Українського голосу”.

■ 3. РОЗВИТОК ВИДАВНИЧОЇ ПРАЦІ В МЕЖАХ УГПЦК

Характер і всякі виміри життя УГПЦК корінно змінилися після Другої світової війни, з відкриттям нової хвилі імміграції українців у Канаду. Тоді почав мінятися сам характер життя Церкви та виміри її вимог. Це вплинуло і на такі вимоги,—як потреба друкованого слова, всякої спеціалізованої літератури. Наведемо промовистий приклад: Митр. Іларіон став у проводі УГПЦК в серпні 1951 року. В грудні того ж року він уже благословив до видання його практичних вказівок священикам під заголовком “Як правити Святу Літургію”. 1952 року ці вказівки були видані Консисторією у формі брошури на 48 сторінок.

Це був початок. В листопаді 1953 року, замість журналу “Наша Культура”, Митр. Іларіон почав видавати місячник “Віра й Культура”, останнє число якого вийшло за травень-червень 1967 року. Видавцем цього журналу стало Українське Наукове Православне Богословське Товариство в Канаді. Із занедужанням Митр. Іларіона 1967 р. перестало існувати і Наукове Богословське Т-во і видання “Віри й Культури”. Але рішенням Духовної Конференції 1972 р. Т-во було відновлене під Назвою Богословсько-Наукове Товариство ім. Митр. Іларіона. Конференція уповноважила це Товариство відновити свій орган “Віру й Культуру”, а на становище відповідального редактора його було обрано д-ра Юрія Юулик-Луцика (1913-1991). За його редакцією вийшло двоє чисел відновленої “Віри й Культури” (в роках 1974 і 1975). Третє число відновленого органу, за роки 1976-1981, вийшло за редакцією протопресвітера С. Ярмуся; за його редакцією вийшло 9 чисел

“Віри й Культури” нового формату—включно з 11 числом за роки 1997-1998, що було присвячене Святителю Петру Могилі. З перспектив сьогоднішнього дня можна сказати, що відновлене видання “Віри й Культури” вірно продовжувало традицію свого великого основоположника—Митрополита Іларіона—під всяким оглядом.

У виданні “Віри й Культури” нового формату було декілька зупинок. З уваги на те, рішенням Богословського факультету Колегії Св. Андрея, починаючи від 7 числа цього видання, воно стало органом Богословського факультету—далі за редакцією о. д-ра С. Ярмуся. Але з невиразних причин, з виданням 12 числа “Віри й Культури” настали нові труднощі, які викликають думку діяльність Богословсько-Наукового Т-ва ім. Митр. Іларіона відновити і визнати його відповідальним за видання свого органу.

■ 4. ВИДАННЯ БОГОСЛУЖБОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Але повернемося до властивої нам теми, до феномену видавництва УГПЦК, що за час Митр. Іларіона розвинулось майже до максимальних меж.

Ми вже мали нагоду ознайомитися з тим, як швидко після обрання на Митрополичий Престол УГЦК у серпні 1951 року Митрополит Іларіон прозрів тут пекучу потребу на підручну літературу Духовенству в справі звершення Божественної Літургії; він такого підручника опрацював і 25 грудня 1951 року доручив Консисторії видати його для послуг Духовенства своєї Церкви. Цей підручник, як вказівки священикам, був виданий 1952 року. А в лютому 1953 року Митр. Іларіон поблагословив до друку першу частину свого *Требника* (його друга частина була видана 1960 року).

Крім *Требника*, 1953 року Митр. Іларіон поблагословив до друку літургічну книгу “*Anostol*”, Великий Покаянний Канон Андрія Критського, а 1955 року “*Октоїх*”, *Великопісні Служення* та ін. До 1972 року Духовенство УГПЦК послуговувалося Служебником видання УАПЦ в Європі, а Служебник редакції УГПЦК Собор Єпископів поблагословив до видання 1969 року. До того, за першого 50-річчя Митрополії

було видано ряд різного виду літургічної літератури як “Псалтир” і “Часослов”, до того слідували видання молитовників, молитовників двомовних, двомовний літургічний посібник “За всіх і за все” 1989 року, спільний з УПЦ в США двомовний *Молитвослов* 2000 року і багато-багато видань іншої літургічної літератури. *Напрестольне Євангеліє*, варшавського видання 1938 року, в Німеччині було видане 1946 року (коштом Єп. Мстислава) в Канаді 1948 року, а з благословення Митр. Іларіона воно вийшло 1955 року.

На цьому місці, до розділу про видання богослужбової літератури, треба додати згадку про видання *Священного Писання*. Першим прикладом цього було видання Бритійським Біблійним Товариством повної *Біблії* перекладу Митрополита УПЦК Іларіона, в мирі Івана Огієнка. Він вложив у цей переклад понад 30 років наукової праці. *Біблія*, перекладу Первоєпарха УПЦК була видана 1962 року. День, коли Митрополиту Іларіону був доручний перший примірник виданої його праці—був днем виняткового свята і таким він повиненувійти на сторінки нашого церковного календаря. Другим вкладом у скарбницю видавництва УПЦК повинен бути відзначеним день 1983 року, коли спільним зусиллям Консисторії УПЦК і Колегії Св. Андрея було виконане факсимільне видання *Біблії Острозької редакції*. Це неабиякі дні, неабиякі виразники видавничих зусиль УГПЦЦеркви в Канаді.

■ 5. ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНА Й ЖИТИЙНА ЛІТЕРАТУРА

Разом з розвитком видавництва літургічного значення, УГПЦК проявила неабияку динаміку в царині видання літератури церковно-релігійного змісту, а зокрема літератури церковно-історичного та життійного характеру. Провідним духом у цій ділянці виступає динаміка, творча сила й ерудиція Митр. Іларіона. Тут завважується щасливий збіг історичних обставин: дійсність українського духу в Канаді вимагав феномену Митр. Іларіона оптимально; і Митр. Іларіон, в ситуації свобод у Канаді, використовував свій творчий потенціял також оптимально.

Митрополит Іларіон—церковна й духовна постать під усяким оглядом. Все його життя і праця були пройняті церковним, отже релігійним духом і то від кожного творчого задуму до кінця. В житті церковної людини інакше не може бути. Так воно було в усіх вимірах праці Митр. Іларіона, зокрема в його широкій видавничій діяльності, а те, на що ми вже звертали увагу є наглядним прикладом цього.

За час своєї праці в молодому віці, Іван Огієнко багато займався предметами мови, культури, релігійної історії Українського народу, історії Української Церкви; але він скоро звернув увагу на т. зв. “Житійну літературу” і першу свою монографію під заголовком “Нове Небо Іоанікія Галятовського” написав саме про Іоанікія (помер 1688), славного автора “Четвірті-мінії”, тобто—“Життя Святих”. Але за час свого раннього життя, Митр. Іларіон (*тоді Іван Огієнко*) силою обставив був приневолений віддавати свої творчі сили розвиткові науки, питанням національної свідомості й української культури, вимогам державобудівництва, потребам Української Церкви, її історії, перекладам літургічної літератури, науковій праці, видавництву тощо.

Щойно ставши Первоієрархом УГПЦК і доглянувши негайні вимоги Церкви,—Іларіон—в другій половині 50-их років—почав займатися надзвичайно важливою частиною церковного життя Українського народу—вивченням і виявленням його релігійного духу в реальному житті окремих людей. Треба знати, що феномен народу і феномен вираження ним глибинних душевних почувань і переживань, отже пересвідчення в цьому процесі окремих особистостей,—надзвичайно важливий феномен.

В Священному Писанні це дуже виразно виявляється в феномені Ізраїльського народу і то саме народу! Про це багато говориться в Старому Завіті, а в Новому Завіті цю дійсність наголосив Сам Ісус Христос, Який сказав, що прийде той час, коли перед Його Судищем зберуться всі народи [Мт. 25:32].

Цей вислів не можна трактувати легкодушно. Окремі народи—це не примха історії: вони з волі Самого Бога. Про це сказано в Старому Заповіті [5 Мойсея 32:8] і це наголосив та-кож Ап. Павло в Новому Заповіті [Дії 17:26]. Тому феномен

народів, етнічності, їхня історична доля—з волі Великого Бога! Цього не можна забувати.

Далі, окрім особистості даного народу, його Святі—це виразники живого духу народу, його колективної душевної субстанції. Іларіон підходив до цієї тайни правильно,—може тільки інтуїтивно,—коли ставив на увагу людей конкретних осіб у життєписах Святих, чи в життєписах Великих Українців.

Він працював у цій площині багато. І так, 1965 р. Іларіон видав дві, праці: “Канонізація Святих” і “Українська Патрологія”. В останній, він подав довідки енциклопедичного формату про понад 170 канонізованих українських Святих. А за нашого часу до них канонізовано Преподобного Паїсія (Величковського) і Святителя Петра Могилу (1596-1647).

Феномену Св. Петра Могили був присвячений 11 номер “*Віри й Культури*” нашого видання, а про 6 вибраних особистостей Митр. Іларіон опрацював окрім монографії: 1957 року він видав монографію про Преподобного Іова Почаївського (1551?-1651); 1958 року видав монографію про Князя Константина Острозького (1527-1608); 1960 року про Преподобну Анну Всеолодівну (1055-1113) і Святого Димитрія Туптала (1651-1709); 1964 року—Арсенія Мацієвича (1697-1772), а 1975 року була видана монографія про Преподобного Паїсія Величковського, по упокіянні автора. (Цікаво, що Іларіоном І вчений не займався. Мабуть через брак джерел, бо для Івана Огієнка джерела—предмет категоричного значення).

Вся ця життєна література видавалася в межах УГПЦК, але накладом і заходами таких інститутій, як “*Наша Культура*”, “*Віра й Культура*”, Інститут Дослідів Волині, Союз Українок Канади та ін. Тут зовсім на своєму місці буде замітка, що листом від 22 вересня 1967 року Митрополит Іларіон своє урочисте уповноваження видавати і перевидавати його праці заповів виключно Управі Товариства “*Волинь*” у Вінніпезі. Цікавий курйоз.

■ 6. ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ ТА ДЕЯКІ БІОГРАФІЇ

Українська Православна Церква в Канаді внесла в скарбницю української літератури поважний вклад, виданнями

різної тематики, а зокрема працями з ділянки Історії Церкви. Першим виданням був “Короткий нарис Історії Християнської Церкви” проф. Дмитра Дорошенка, виданий Консисторією 1949 року (вийшов другим виданням 1970 року). В роках 1952-1956 було видано чотири томи праці прот. Василя Кудрика під назвою “Маловідоме з історії уніяцької Церкви” (видавець Видавнича спілка “Тризуб”). 1961 року у Вінниці вийшла “Історія Української Православної Церкви” Розділ УП Митр. Василя Липківського з вступною статтею її видавця Протопресв. С. В. Савчука. 1982 року вийшло друге поправлене й доповнене видання праці Митр. Іларіона “Українська Церква”. В роках 1984-1989 вийшло чотири із шести томів “Історії Української Греко-Православної Церкви в Канаді” авторства Семена В. Савчука і Юрія Мулик-Луцика. Але своїм листом від 18 серпня 1983 року о. д-р С. В. Савчук просив щоб автор цієї праці—д-р Юрій Мулик-Луцик—лише дав йому признання за джерела-матеріали, по використанні яких автор був обов’язаний повернути їх власниківі. При цьому треба зазначити, що д-р Ю. Мулик-Луцик не вважав цієї монументальної праці “Історією”; він говорив про неї як про “Матеріали” до історії. “Історією” цю працю назвала комісія, яка була уповноважена доглянути ввесь процес видання її. П’ятий і шостий томи готові до друку, але чи вони колись збудуть видані,—не відомо.

Д-р Ю. Мулик-Луцик опрацював також два томи “Нарису Історії Української Православної Церкви”, які Колегія Св. Андрея видала 1979 року в серії підручних скриптів. Тут можна згадати і мої есе: “Децио з нашого історичного досвіду” двомовне видання Консисторії 1985 року.

При цьому требе згадати ще такі праці Митр. Іларіона, як “Дохристиянські вірування українського народу” (1949 і 1981) — Митр. Іларіон вважав цю працю вступом до Історії Української Православної Церкви); “Українська Церква за час руїни” (1956); “Українська Церква за Богдана Хмельницького” (1956); “Іконоборство” (1954); “Православна Віра—Послання Східніх Патріярхів” (1957); “Поділ Єдиної Церкви...” (1954); “Біблійні студії” (1963); “Свята Почаївська Лавра” (1961); “Трираменний Хрест” (1951); “Служити Народові—

то служити Богові” (1965); “*Таїнство Хрещення*” (1956); “*Хресне знамення*” (1955); “*Книга нашого буття на чужині*” (1950) і десятки, якщо не сотки інших праць різного формату і багатої тематики.

Крім вищезгаданих видань з ділянки Історії Української Православної Церкви, в межах УГПЦК було видано ряд книг з нагоди ювілеїв визначних осіб, їхніх біографій і т.ін. Першою з таких книг була “*Ювілейна Книга на пошану Митрополита Іларіона*” з нагоди відзначення його 75-річчя 1958 року; 1965 року—за редакцією О. Тимофія Міненка—була видана “*Ювілейна Книга на пошану Архиєпископа Михаїла*”; 1972 року—за редакцією д-ра Юрія Мулик-Луцика—була видана “*Жалобна Книга в пам'ять Митрополита Іларіона*”; 1983 року —за редакцією Федора Онуфрійчука—була видана книга-монографія на пошану Митр. Андрея; а 1981 року, в Торонто, комітет по вшануванню протопресвітера Володимира Слюзара видав збірник з його праць “*Виbrane*”. Тут не можна поминути виданого Консисторією збірника “*Ювілейна книга Півстоліття У.Г.П.Ц. в Канаді*”, що був виданий 1968 року. Все це—великий вклад у скарбницю української духовної культури, в збагачення української історичної думки.

■ 7. БОГОСЛОВСЬКА, ДУХОВА І ДЕЯКА ПІДРУЧНА ЛІТЕРАТУРА

Крім поважного вкладу в розвиток української богословської думки Митр. Іларіона, в межах УГПЦК в цій ділянці займають місце слідуючі твори:

“*Православна Віра*”—двомовна праця Єпископа Андрея видана Консисторією УГПЦК 1962 року;

“*Богослуження Православної Церкви*” митрофорного прот. Сергія Геруса видана Консисторією 1956 року;

“*Приєднення Української Церкви до Московського Патріархату 1686 р.*” о. Григорія Удода, видана Консисторією 1972 року;

“*Встановлення Старого Завіту*” прот. Андрія Тетеренка видана Колегією Св. Андрея 1979 року;

“Розумність у світі” прот. Миколи Овчаренка—видання Видавничої спілки “Тризуб” 1969 року; його ж

“Розуміння Біблії” Колегія видала 1984 року;

“Археологія Евхаристичного культу” Митрополита Діонісія—видання Колегії Св. Андрея 1979 року;

“Граматика церковно-слов'янської мови” Юрія Мулика-Луцика, Колегія Св. Андрея, 1979 року;

“Гомілетика” прот. Степана Ярмуся в двох томах—видана в серії скриптів Колегією Св. Андрея 1980 і 1981 року;

“Церковне право” Митр. Іларіона (із записів його лекцій о. С. Ярмусем) видане в серії скриптів Колегією Св. Андрея 1986 року;

“Сучасне душпастирство” книга друга прот. Степана Ярмуся—видання Колегії Св. Андрея 1995 року;

“Православне Богопочитання як досвід віри” прот. Степана Ярмуся—друкується в Україні.

Крім вищеподаних зразків богословського мислення, висловленого в формі літератури, богослови й студенти УГПЦК розробили чимало богословських тем в магістерських та докторських дисертаціях, які ще очікують свого видавця та видання.

■ 8. ВИДАВЦІ, ФУНДАТОРИ Й ЛЮБИТЕЛІ ДРУКОВАНОГО СЛОВА

З об’єктивної перспективи сьогодення бачимо, що незважаючи на те, що українцям і їхній Церкві довелося жити і діяти на чужині,—в площині видавництва, в нас всетаки зроблено багато. Це показує навіть оцей наш огляд. Навіть у межах УГПЦК українське суспільство було обслужене друкованим словом напричуд задовільно. Чиїми силами це здобуто? Ось приклади:

Митрополит Іларіон: він почав свою журналістичну діяльність виданням органу “Слово Істини”; скоро він змінив його назив на “Наша Культура”, азгодом на “Віра й Культура”. Цей журнал, починавши від кінця 1953 року, як місячник, виходив до числа 159 за травень-червень 1967 р.

159 видань журналу на 32 сторінки. Редактором і видавцем /адміністратором його був Митр. Іларіон. Він сам турбувався

коштами на видання свого журналу. Так він видавав свої праці своїми власними силами, за винятком видань літургічного змісту, які оплачувалися коштом Консисторії.

Своїм змістом, “*Віра й Культура*” була найкращим українським журналом ХХ століття. Пізніше, традицію цього журналу продовжував орган Богословсько-Наукового Т-ва ім. Іларіона “*Віра й Культура*” книжкового формату. Пригадаємо, що автором цього органу на початку був д-р Ю. Мулик-Луцик; від 3-го числа його редактував прот. Степан Ярмусь. За його редакцією вийшло 9 томів цього солідного видання. Воно було гордістю Колегії Св. Андрея та її алюмнату. Досі вийшло 11 томів відновленої “*Віри й Культури*”. Вся праця над цим виданням відбувалася безплатно.

“*Новий Літопис*”: 1961 року, під егідою Консисторії УГПЦК, видавниче Т-во “*Новий Літопис*” почало вдавати свій орган під цією назвою. Це був квартальник суспільного життя, мистецтва й науки. Головним редактором квартальника був д-р Мулик-Луцик. Його останній номер, 16-ий, вийшов за липень-вересень 1965 року. Солідне, атрактивне видання. ...Воно виходило силою любові своїх фундаторів, що працювали безплатно.

“*В обороні Віри*”: 1955 року Православне Братство Святого Володимира Торонто—при Катедрі Св. Володимира, почало вдавати свій орган “*В обороні Віри*”, четверта частина /том якого вийшла 1959 року. І ця книга виходила силою любові самих братчиків. Після довгій перерви, 1984 р. вийшла 5 частина цього видання—книга на 493 сторінки.

“*Український рік у народніх звичаях*”: 1955 року, в Торонто вийшов перший том монументальної праці проф. Ст. Килимника “*Український рік у народніх звичаях в історичному насвітленні*”. Видавець праці—Інститут Дослідів Волині. Останній, п’тий том цієї великої студії вийшов 1984 року. Подиву гідна праця на збагачення української духової культури.

Інститут Дослідів Волині і Т-во “*Волинь*”: Волиняни, зорганізовані в Інститут Дослідів Волині і Т-во “*Волинь*” у Вінніпезі започаткували свою діяльність виданням 1953 р. органу “*Літопис Волині*”. Це науково-популярний збірник волинезнавства.

Незабаром, організовані волиняни поширили свою видавничу працю настільки, що за всю свою діяльність видали біля 70 томів солідних праць різної тематики і завершили цю працю виданням 19-20 тому свого органу “Літопис Волині” 1999 року. Волиняни ввесь час працювали в тісній кооперації з Митр. Іларіоном, який свою наукову спадщину довірив саме Управі Т-ва “Волинь” у Вінніпезі. Але ця воля Великого Митрополита не скрізь шанується.

Календар “Рідна Нива”: В додатку до пресового органу УГІЩК “Православного Вістника”, що почав виходити 1924 року,—1928 року був виданий перший примірник ілюстрованого календаря “Рідна Нива”. Регулярним, тобто—періодичним щорічним виданням цей орган став в половині 1950 -их років. Це книга на біля 200 сторінок, на зміст якої складалася календарна частина, церковний устав, різні статті церковного значення, часом статті контрверсійного змісту, різне хронікарство. Досі, вийшло біля 45 книг цього органу. Тепер, як церковний орган “Вісник”, так і календар “Рідна Нива” друкуються двомовно.

Видання Колегії Св. Андрея: Першим виданням Колегії Св. Андрея був “Короткий нарис Історії Християнської Церкви” д-ра Д. Дорошенка. Ця книга вийшла 1949 року як видання Наукового Товариства при Колегії Св. Андрея в Вінніпезі. Нарис—короткий, тільки на 100 сторінок. Другим гідним відзначення виданням був “Богословський збірник” Т-ва Студентів Богословів при Колегії Св. Андрея, що був виданий 1958 року, як книга на 234 сторінки. 1960-ті роки пройшли під знаком перенесення Колегії Св. Андрея на площу Манітобського університету, побудови її будинків та розбудови самого Богословського Факультету.

Видавнича діяльність Колегії Св. Андрея—в її асоціації з Манітобським університетом була започаткована брошурою “Митрополит Іларіон і його методологія наукової праці”. Ця брошюра—це розроблення нотатків лекції Митр. Іларіона свящ. Степаном Ярмусем 1960 року; він зредагував нотатки до друку, вони були видані 1972 року як видання Студентів Богословського факультету. Того ж 1972 року, Колегія

Св. Андрея почала видавати свій інформативний бюллетень “Вісті з Колегії”, а згодом у 1970-их та 1980-их роках Богословський факультет видав 25 підручних скриптів та 12 книжок. Між книжками виданих Колегією була книга творів філософа Памфіла Юркевича (книга на 785 сторінок), з передмовою Степана Ярмуся 1979 року; “Нариси з історії української церковної музики” Павла Мащенка 1993 року, “Причинки до мислі про сучасне душпастирство” книга перша прот. С. Ярмуся 1975 року та його ж “Причинки до мислі про сучасне душпастирство” книга друга 1995 року. 1984 року, Колегія Св. Андрея видала “Вибрані твори: Ідея-Серце-Розум і досвід” Памфіла Юркевича перекладу і з вступною статтею Степана Ярмуся.

■ 9. КІНЦЕВІ ЗАВВАГИ

Мій огляд видавництва УГПЦК за роки 1951-2001 рефлексивно-орієнтаційний, репрезентативний. Я старався включити в цей огляд видання інституцій, що структурально з УГПЦК не пов’язані, але вони—інституції православних українців Канади, тому їхня видавнича праця йшла на збагачення духовної культури всіх, отже на користь УГПЦК. Ось приклад: праця проф. Івана Гончаренка “Як виховувати наших дітей” друкувалася частинами у “Вірі й культурі”, а року 1956 була видана книжкою; “Етимологічно-семантичний словник української мови” в чотирьох томах Митр. Іларіона, виданий роках 1979-1995 Інститутом Дослідів Волині; тим же Інститутом 1983 р. видана праця Степана Ярмуся “Духовість українського народу”, а 1991 р. і його “Вибране: із статтей, проповідей і доповідей”.

Видання Т-ва “Новий Літопис”, ІДВ, Братства Св. Володимира в Торонто,—все це видавнича праця синів-дочок Української Православної Церкви в Канаді Й—на славу, а членам всього Українського народу—на душевне збагачення, на користь, на добро.

В царині видавництва в нас було зроблено багато. Але всього доконаного тут не переглянути, не перерахувати.

Деякі міркування про методологію праці та переклад Біблії Митрополита Іларіона (Огієнка)

о. Роман Божик

Я став студентом Колегії Св. Андрея у Вінниці після упокоєння блаженної пам'яті Митрополита Іларіона, а отже, й не мав нагоди почути його проповіді й лекції, хоч я багато про нього чув і згодом познайомився з його творами—особливо з перекладом Святої Біблії або книг Святого Письма Старого й Нового Заповіту із мови давноєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена. Адже й до тепер його переклад лишається головним і найбільш прийнятим українськомовним перекладом.

Через те, що я особисто не мав честі познайомитися з Митрополитом Іларіоном, я говоритиму з точки зору студента й викладача Святого Письма з пізнішого покоління. Який вплив мав, чи мав мати, переклад Митрополита Іларіона Святого Письма в історії нашої Митрополії? І чого можна теперішнім

і майбутнім членам нашої Української Православної Церкви в Канаді навчитися від його зasad праці перекладача Святого Письма взагалі?

Митрополит Іларіон пише у своєму творі “Біблійні студії”, що він скінчив початковий переклад 1 липня 1940, і що 12 червня 1962—день отримання першого друкованого примірника його перекладу—був найрадіснішим днем його життя: “найбільший, найсвітліший і найрадісніший день у всьому моєму довгому й трудящому житті!” (ст.220).

Отже, минуло вже 60 років від основної праці над цим перекладом і 40 років від першого його видання. В українській мові були видані два інших переклади, які далі вживаються. В 1905 р.явився переклад трьох осіб, здійснений під керівництвом відомого письменника Пантелеїмона Куліша; в 1963-му році—переклад отців Василіян в Римі. Між трьома перекладами переклад Митрополита Іларіона лишається, на мій погляд, найкращим і найбільше вживаним. Час покаже, який вплив матимуть нові переклади, що виходять в Україні.

Звичайно підкреслюється, що Біблія чи будь-який документ завжди краще читати в оригінальній мові, бо кожний перекладач має свій підхід, свої слабкі й сильні сторони й ніколи не можна сподіватися на точний переклад, бо як у латинській мові говориться: “*tradutore—traditore* перекладач—зрадник”. Але все одно, коли перекладачі смиренно, молитовно й академічно підступають до роботи, Дух Святий їм допомагає передати спасаочу науку Христову новим поколінням даних народів. Щоб не “зрадити” значення, стиль і світогляд авторів книг Святого Письма, треба пильно перекладати у дану мову, добре знаючи стилістику й вислови оригінальної мови й мови перекладу.

Питання перекладу Біблійних текстів нелегке—чи штучно-дослівно, чи дослівно; чи перекласти головні думки; чи вживати архаїчну мову, мовляв, з повагою до Бога, чи вживати просту мову, для легшого розуміння; чи літературну мову вживати і яку літературну мову, чи діалекти тощо. Коротко кажучи, як мовознавець і шанувальник української літературної мови, як академік і глибоко віруючий церковний діяч, —Митрополит Іларіон уміло виконав роль перекладача й

своєю методологією приготовив чудовий переклад. Я—не мовознавець, отож, не можу оцінити мову перекладу, але можна сказати, що методологію Митрополита Іларіона, його наставлення до тексту не можна знайти у всіх інших перекладах.

Пишучи про свій новий стиль в перекладах, Митрополит Іларіон написав; “Я завжди дбав, щоб моя біблійна мова передавала високу красу мови біблійної, щоб вона не була ‘буденною’ але святою мовою—мовою молитовною... українська мова ...має багато спільногого в своїй складні з біблійною гебреїською мовою—I все це спільне я зберіг... завжди пильнющи не затирати запашності біблійного стилю.” (ст. 94, 95).

Між англомовними перекладачами, наприклад, є велика дискусія щодо методології перекладу. Деякі переклади близькі до стилю Митрополита Іларіона, деякі—ні. Мова “King James Version” гарна і співуча, але така архаїчна, що багатьом тяжко її зрозуміти. Від цієї “King James Version” випливають дві версії перекладів: “New “King James Version”, яку вживав Oethodox Study Bible, і “R.S.V.” а пізніше “N.R.S.V.”—ці три версії фактично стають учасниками стару версію “King James” і одночасно затримують певну літературну красу й академічну поспідовність, помимо того, що їхня мова легша до зрозуміння. До певної міри, вони зроблені такою самою методологією, що вживав Митрополит Іларіон. Цікаво, що найпопулярніша римо-католицька версія у французькій та в англійській мовах—Jerusalem Bible/Bible de Jérusalem—Єрусалимська Біблія—подібна до версії Митрополита Іларіона, а з'явилася вона у світ 20-25 років після українського перекладу Митрополита Іларіона.

Часом в Богословії легше почати пояснювати Православіє через протиставлення з Ересями. Тобто, через перегляд крайніх думок пізнаємо середину—правду. Отож, я думаю: щоб зрозуміти цінність перекладу Митрополита Іларіона, треба дивитися на недоліки інших перекладачів, які Митрополит Іларіон вміло обминув.

У своїй книзі, Біблійні студії, Митрополит Іларіон дав аналіз й широку критику стилю перекладу Куліша. Згадую лише одну, головну: “Для нашого часу переклад П. Куліша з багатьох причин зовсім застарів—і правописом мало не кожного слова, і

мовою, і самим змістом перекладу. Трапилася найбільша письменницька трагедія: твір був перестарілий ще до свого виходу у світ." (ст.85).

Очевидні приклади: "Глаголив" замість "говорив"; "рече—каже"; "перший—перший". Ось три типові приклади, коли невідповідні архаїзми, слов'янізми чи еллінізми доведуть до непорозумінь або й до сміху:

1) У Старому Заповіті дуже важне походження кожного царя чи пророка. Початок Книги Приповістей: "*Приповісті Соломона, сина Давидового...*" (...1:1) Переклад Кулішів пише: "Приповісті Соломона Давиденка," або Йона Аманієнка (Йони 1:1) і такі подібні приклади. Чому давати козацькі призвіща старозавітним царям і пророкам? І чому Соломон Давиденко, а не Соломон Давидюк чи Давидкович?

2) У книжці Ісуса Навина 5:15 текст називає Архистратига Михаїла "вождем" Господнього війська (у перекладі Митрополита Іларіона) або "начальником" Господнього війська (у перекладі оо. Василя). Переклад Куліша занадто, надміру українізує термінологію: "Рече тоді гетьман війська Господнього до Йозея."

3) У перекладі Куліша змішуються і передаються різні поняття одним словом, наприклад, український термін з грецької мови "Архиєрей" означає, очевидно, Владика чи Єпископ. "Архи"—перший чи головніший, "ієрей"—священик. Але Митрополит Іларіон не вживає цей зрозумілій термін, щодо старозавітних єврейських первосвящеників. Термін, технічно говорячи, означає те саме—перший священик, але в дійсності, не можна вживати еллінізм "Архиєрей" щодо єврейського первосвященика.

Коли відбувся суд над Ісусом, провідники єврейського народу обговорювали, що робити з ним—і про що його питати. Читаемо приклад з Євангелії Св. Луки в перекладі Митр. Іларіона: "...зібралися старші народу, первосвященики й книжники, і повели Його в Сенедріон" [Лк.22:66]. Переклад з Риму подібний до Іларіонового.

А от у перекладі Куліша цей вірш звучить цілком інакше: "Зібралася старшина людська та Архиєреї і письменники, та й повели Його/Христа в раду свою." З такого перекладу ви-

глядає, ніби православні єпископи радилися з письменниками Шевченком чи Франком, що робити з Ісусом...

Адже книжниками (переписувачами) *scribes* були ті, які ціле життя займалися законами, тому часом в перекладах їх і називають законниками, або “*lawyers*”, а не письменниками, як подає переклад Куліша.

Мова в перекладі Іларіона не дуже проста чи легка. А проте, вона ніколи не спотворює справжнього значення слова, як це роблять деякі перекладачі на англійську мову. Ось приклад. Грецьке слово “Єпископос” Іларіон передає як Єпископ, а “Діяконос”, як “диякон”. Це означає, що у Новозавітній Церкві формується православна ієрархія. Тим часом, деякі англомовні переклади передають ці терміни як “*leader*” або “*elder*” і “*servant*” або “*helper*”. Так, що замість бачити у тексті єпископів й дияконів, англомовний читач починає думати, що нема ієрархії Церкви, а є лише провідники і помічники.

Як я згадав, Митрополит Іларіон навмисно старався передати красу старозавітньої поезії, особливо красу гебрейських дублетів, бо в них—справжній сенс тексту. Себто, щоб глибше передати зміст, в гебрейській поезії вживаються два подібні, але не однакові терміни. Суть в тому, що саме цими дублетами передається в біблійних текстах розмаїтість і глибина Божої науки. Старий Заповіт повний таких дублетів: “Людина нікчемна, чоловік злочинний” [Пріп. 6:12]. “Сину май, бережи ти Слова мої, мої ж заповіді заховай при собі...” [Пріп. 7:1]. (Заповіді - постанови) “Вино—то насмішник, напій п’янкий-галасун” [Пріп. 20:1].

Для православного Богослов’я—найкраційший приклад з Книги Буття 1:26: у перекладі Митрополита Іларіона читаємо: “І сказав Бог: ‘створимо людину за образом нашим, за подобою нашою’”.

Найнovіший і, я вважаю, шкідливий переклад англомовний—“CEV” вважає, що ці старозавітні дублети непотрібні й незрозумілі для пересічного сучасного читача, отож цей переклад принципово й навмисно їх спрошує. Отож, вищезгаданий вірш, який у добром англомовному перекладі звучить: “*Let us make man in our image after our likeness*” (KJ), у версії *Current English Version* звучить банально: “*Let us make man and*

he will be like us.”

Уся суть православного вчення про обоження-теосіс і думка Святого Григорія Палами про приймання несотвореного світла Христового зникнуть у такому легкому і ніби-то більш зрозумілому перекладі. Як з тих “легких” перекладів можна зрозуміти, що маємо в собі образ Божий і що треба постійно рости до подоби Божої?

Коротше кажучи, Митрополит Іларіон зумів передати Слово Боже в добрій літературній мові, анітрохи не спотворюючи справжнього значення слів.

Митрополит Іларіон передав нам цей великий дар, вважаючи, що дар цей змінить наставлення народу до читання Святого Письма.

“І все таки я ніколи не залишав своєї всежиттєвої мрії— видати для українського народу науковий переклад Біблії, зроблений живою літературною мовою, а до того—мовою зразковою.” (ст. 251)

Підсумовуючи, треба подумати, який слід залишив в нашій Митрополії цей титанічний труд Митрополита? Пере-клавши Біблію, Митрополит Іларіон закликав усіх до читання Святого Письма: *“Усіх до Книги закликаю, читаймо Біблію відвічну... Читаймо Біблію бездонну.”* (ст.10)

Я думаю, що здійснення мрії Митрополита Іларіона щодо читання Біблії належить, на жаль, ще до майбутніх поколінь. У цих перших 50-тіох літах Митрополії наші вірні ще не засвоїли Святе Письмо, як того бажав Митрополит Іларіон. Уявімо собі, які були б наші школи, вірні, студенти, священики; які були б збори наші, наради, засідання Консисторії тощо, якби усі краще розуміли наші Богослуження, Таїнства, історію, щоденно читаючи Слово Боже.

Церковне духовне відродження настане шляхом здійснення мрії Митрополита Іларіона відносно знання Святого Письма.

“Блажен, хто Біблію читає, Блажен, хто держить її вдо- ма—Він щастя матиме безкрає, й душа його—свята й сві- дома.” (ст. 8).

Book Reviews—Рецензії

■ В Україні вийшла друком п'ята праця канадського автора

Березні 2002 року в Україні, в серії "Мислителі української діаспори", вийшла з друку п'ята наукова праця о. д-ра Степана Ярмуся під заголовком "Досвід віри українця"—Вибрані твори. Книга на понад 500 сторінок, а в ній 6 основних розділів: 1. Духовість українського народу. 2. Виразники духу українства. 3. Православ'я на теренах України. 4. Православ'я і релігійні рухи сучасності. 5. Християнство в житті людини і 6. Проблема національного в контексті Християнства.

Книга починається короткою біографією автора, а закінчується оглядами його філософського мислення: "Світ наукових пошуків Степана Ярмуся" проф. Анатолія Колодного і "Творча лабораторія о. С. Ярмуся" д-ра Юрія Мулик-Луцика. Книга видана на рекомендацію Вченої Ради Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди національної Академії Наук України. Пред слово до книги написав Патріарх Філарет.

"Досвід віри українця"—п'ята книга о. д-ра С. Ярмуся, що була видана в Україні. Першою, виданою Духовною Академією Київського Патріархату УПЦ КП 1994 р. була книга "Сучасне душпастирство", другою "Феномен Івана Огієнка" (Митр. Іларіона) 1998 р., третьою "На нашій не своїй землі" 1999 р., а четвертою була книга "Ta не однаково мені..." 2001 р.

Упорядник видання книги “Досвід віри українця” (спонсором видання її стала громада Св. Володимира міста Кенори, Канада)—проф. Анатолій Колодний, ознайомлює читача в Україні з канадським мислителем слідуючим післясловом:

Професор Анатолій Колодний

Отець-професор Степан Ярмусь!

Що ми донедавна знали про нього? Його прізвище зустрічалося серед тих, кого, як буржуазного націоналіста, в соціалістичні часи блюзнірно зараховували до “найлютіших ворогів українського народу”. Багата і різноманітна творча спадщина науковця-богослова, філософа й історіософа залишалася недоступною для вивчення, бо ж знаходилася під забороною. Та й не доходила вона в Україну. А між тим Степан Ярмусь працював на незалежність його Рідного Краю навіть в тій далекій Канаді. Про це свідчить не лише зміст його наукових і науково-публіцистичних праць, а й діяльність у структурах Української Греко-Православної Церкви Канади.

У нас чомусь прийнято борцями за незалежність України вважати лише тих, кого ця боротьба привела за гррати Гулагу. Я не хочу тут заперечувати їх значимість у справі виборонення цієї незалежності. Але, як на мене, не фокус в той час було сісти у в'язницю “за націоналізм”. Насамперед я б віддав шану тим, хто йшов по краю прірви, інколи робив вимушено, а то й тактично, крок назад, але зрештою досяг того, що Україна стала незалежною і гррати змогли відкритися для тих, хто був поза ними. Ім тяжко було, вони були на особливому обліку, їм ставили перепони в будь-якій діяльності. Лише великий талант і особливі здібності не давав їх затерти, відправити в національне небуття.

Серед останніх був і старший науковий співробітник Інституту філософії АН України І. В. Іваньо. Через нього я познайомився з працями Ст. Ярмуся. Де він їх брав, я те не знаю. Система певно знала, а тому всіляко гальмувала наукову діяльність Івана Васильовича, а зрештою—спровокувала йому смерть.

Тому вже після одержання Україною незалежності я прагнув поблизче пізнати творчий доробок отця-професора з Канади. Зараз навіть пригадати не можу, коли я з ним вперше зустрівся. Це може тому, що ми зустрілися як брати-однодумці і знайомство наше відбулося задовго до нашого очного побачення. Степан Ярмусь ввійшов в моє серце, ввійшов у наш дім як рідна людина. В своїх листах він мене йменує “друже/брате”. І то так: ми стали братами. Нас поріднила Україна, боротьба за Помісність Українського Православ’я.

Щороку ми тепер приймаємо отця Степана у себе дома як бажану людину. Скучаємо за ним. І хоч отцю вже за 75, але ми віримо що наші щорічні зустрічі нескінчені. Кожного разу, коли проводжаємо його в Канаду, він каже, що ця подорож його в Україну остання. Але не витримує українське серце отця і це “остання” ось скоро вже вкотре ми знову почуємо від нього.

Я вважав своїм обов’язком взятися за праці Степана Ярмуся, які друкувалися в різні роки в Канаді, і, уважно прочитавши їх, підготувати на їх основі змістово цільну книгу, яка б розкривала бачення богословом досвіду віри українця, досвід цей не лише в історичному контексті, а й в контексті сьогодення.

Проте, насамперед, відзначу тут те, що отець Степан не так богослов, як релігієзнатувальник, релігієзнатувальник-філософ й історіософ. Оригінальність філософського мислення професора визначає зорієнтованість на проблемі антропології. І тут отець в українській філософській думці неперевершений, бо ж він у своїх підходах до людини, її життя керується не тільки психологічними, а й етнічними критеріями. Я повністю погоджуєсь з Ю. Муликом-Луциком, який відзначив, як здобуток, науковий висновок Ст. Ярмуся, що до справи характеру духовості українського народу треба підходити під релігійно-філософським кутом з особливим використанням етнопсихологічних критеріїв в методології дослідження цієї справи.

Враховуючи те, що розуміння духу християнства і спосіб християнського практикування залежить насамперед від

духовості народу, який прийняв його, отець-професор досить специфічно прослідковує зміну духовості українського народу від давніх часів до сьогодення, вводячи при цьому в науковий обіг поняття вісі духової орієнтації українця і відшуковуючи коріння духу народу в ґрунті його релігійних вірувань. Саме релігійність, на думку отця-професора, забезпечує людей духововою рівновагою, а православність і національні почуття є фактором їх ідентифікації.

Я не стану тут переповідати основні положення філософського (і це без якихось натяжок) світорозуміння Ст. Ярмуся. Надіюся, що читач вже опанував праці цієї збірки і сам їх виокремив.

Відзначу лише, що хоч отець Степан і богослов і священнослужитель, але йому в розумінні питань буття й історії релігії не притаманна православна ортодоксальність. Так, він не розглядає поганство як якусь небажану випадковість, а включає його в контекст духового шляху людини до істинного, живого Бога. Не все й в християнстві до душі богослову. Він обґрутовано твердить, що для Українського Християнства чужою є ідея аскетизму, відречення від радощів земного життя в ім'я якогось відлюддя.

Значну увагу дослідник приділяє з'ясуванню проблеми православності Українського Християнства. При цьому виразниками його духу в працях отця-професора постають такі постаті українства як Іларіон Київський, Петро Могила, Іларіон-Огієнко.

Степана Ярмуся турбує нинішній стан християнства у світі, яке є недалеким від кризи. Одним із виявів останньої постають релігійні бродіння нашого часу, з'явлення на релігійному полі все нових і нових релігійних течій. Професор, на відміну від багатьох православних богословів, не прагне просто відкинути їх як єресь. На прикладі харизматизму він доводить, що такі рухи з'являються з необхідністю, що вони мають свої передумови в самому християнстві. Все залежить лише від того, як ці передумови витлумачити. То ж і маемо водночас Харизматизм і "Харизматизм". Привертає увагу праця Ст. Ярмуся про масонство, в якій він доводить релігійність цієї течії

і водночас показує докорінну відмінність від православ'я.

Більше всього отця-професора турбує доля Українського Православ'я, збереження його самобутності і утвердження Помісності Української Православної Церкви. А це тому, що православність (і саме в нашему національному виявленні) він розглядає як невід'ємну рису українства.

Отця турбує те поверхове ставлення української людини до освоєння і збереження своєї православності, яке нині часто зустрічається, пошуки якоїсі іншої релігійності. Він пропонує шляхи утвердження її в своїй рідній православній духовості через освоєння досвіду віри українця, наголошуючи водночас на важливості душпастирської роботи священика. В розкритті природи душпастирства у своїх працях отець неперевершений. Тут знову виявилися його антропологічні наукові зацікавлення, психологічні підходи до людини і людських спільнот. Справжнє душпастирство, вважає отець-професор, вимагає знання людської природи, життєвого та духовного досвіду, особистого обдарування на це служіння.

Степан Ярмусь першим ввів у широкий науковий обіг в українське філософствування поняття духовості, відрізняючи його від широко вживаного в нашій суспільній науці поняття духовності. Він також розкрив природу кордоцентризму як одного із докорінних виявів української християнської духовості. Ми можемо тут погоджуватися з аргументацією дослідника, а можемо її не сприймати, але самий такий хід мислення послужив тією підвальною, яка спонукала отця взяти на себе ношу впорядкування праць геніального українського (і це отець аргументовано обстоює) мислителя -кордоцентриста Памфіла Юркевича. Це було зроблено тоді, коли в Україні ім'я цього філософа числилося в переліку розкритикованих і відкинутих філософією ленінізму з нашої духовності. Скажу тут прямо: Юркевича ми спочатку вивчали по Ярмусю. І це не випадково. Отець виокремлює антропологічну зорієнтованість як характерну рису (а чи то принцип) українського філософствування й веде її від Григорія Сковороди через Юркевича до митрополита Іларіона (Огієнка), який був його духовним наставником і який в

розробці проблем людини отцем Степаном Ярмусем знайшов своє продовження.

Враховуючи те, що проблеми духовості нині набирають універсального значення, я випкремив би ще одну характерну рису творчого думання Степана Ярмуся. Це—певна зажуреність, сумливість. Можна сказати, що вона у нього сформована довгорічним життям за умов нерідного діаспорного буття і постійною тutoю за своїм Рідним Краєм. Але тут слід ще додати, що її також сформувала та трагедійна ситуація, яка вразила Українське Православ'я після поглинення Київської митрополії Московською Церквою і яка в різних виявах вела його до тієї Шевченком названої “Церкви-домовини”, без відродження якої вже у формі Помісної Православної Церкви про вільну Україну досить говорити. Степана Ярмуся турбує нинішня ситуація в Православ'ї країни його батьків. Він всі свої сили віддає обстоюванню в Канаді права на єдине представництво в українському православному світі Церкви Київського Патріархату, за що в ці роки життя посипалися на нього різні форми несприйняття від тих, хто в засліпленні ідею канонічності—опосередковано чи прямо—став на підтримку в Україні тих з православних, для кого рідне забулося або залишається непобаченим.

Видруковуючи цю збірку праць отця-професора Степана Ярмуся, ми переслідували мету вернути його—незнаного чи мало знаного—Україні. Вернути не фізично, бо він вже прирісся до канадської землі, має там родинне коло, а духовно, повноправно включити його творчий здобуток, в контекст нинішньої філософської і релігієзнавчої думки України.

Степан Ярмусь глибокий і обширний. Його науковий і богословський доробок ще треба вивчати й опановувати.

Отець-професор вже більше десятка разів був в Україні. І хоч під час цих приїздів ми його безжалісно експлуатували, залучаючи до активної роботи—конференції, симпозіуми, конгреси, лекції в студентській аудиторії тощо, але все одното були його фізичні і тимчасові відвідини Рідного Краю.

Звернуся наприкінць до друга/брата з такими словами: Залишивши завдяки підтримці Твоїх щиріх друзів з Кенори

в Україні цю збірку основних своїх праць, Ти в такий спосіб залишаєшся в ній душею назавжди, навіть і після того, як будеш покликаний Богом. То ж ласково просимо в Україну! Твій досвід віри як українця слугуватиме Отчому Краю в роки його духовного і національного відродження, в роки вибудови незалежної держави Україна.

Ти про неї мріяв, ти за неї боровся. Вона вже є. В цьому “є” є й часточка твоєї праці, часточка твого духу, твого здоров’я.

Спасибі тобі за це і ще довгих років життя для слугування їй і її Помісній Православній Церкві.

Chronicle of the Academic Activities and Events of the Faculty of Theology St. Andrew's College in Winnipeg

Хроніка академічної праці та подій Богословського факультету Колегії Св. Андрея

September 1, 1998 to August 31, 2003

1998–1999

- September 20, 1998 – **XLII Convocation** – Degree Recipients
Distinguished Service Award (DSL)
  - Dобр. Maria Kernisky
  - Katherine Labiuk

Bachelor of Theology (B.Th.)

- Gary Allen Boychuk, B.Ed.
- Rev. Deacon Ihor Okhrimtchouk
- Rev. Fr. Vasili Popovich, Dip. Music
- Ioan Ciprian Sas
- Timotei Aurel Sas
- Reader Igor Semakov

Convocation addresses were delivered by

Dобр. Maria Kernisky and Dr. Peter A. Kondra.

- December 13, 1998 – **Annual Meeting** – of St. Andrew's College in Winnipeg

- December 13, 1998 – **Annual Khram** – Feast Day
- June 6, 1999 – **Blessing of the New Iconostasis** in the College Chapel by Metropolitan Wasyl
  - Iconostasis designer and wood carver – Vasyl Stratychuk
  - Iconostasis funders – Stefen and Dr. Roma Franko, sons Roman and Ivan (*in memory of the late Wasyl and Kateryna Franko and Roman and Sonia Stratychuk*)

1999–2000

- September 12, 1999 – **Inauguration Ceremony and Awards Celebration** Guest Speaker – Rt. Rev. Dr. Oleh Krawchenko – “*Dogmatic Theology: what is it?*”
- December 12, 1999 – **Annual Meeting** of St. Andrew’s College
- December 12, 1999 – **Annual Khram** – Feast Day
- July 12, 2000 – **XLIII Convocation** – Degree Recipients:
  - Doctor of Divinity (D.D. – honoris causa)**
    - His Beatitude Metropolitan Constantine
  - Doctor of Canon Law (D.C.L. – honoris causa)**
    - Dr. Oleh Gerus, B.A., M.A., Ph.D.
  - Distinguished Service Award (D.S.A)**
    - St. Andrew’s College Volunteer Women’s Group
  - Bachelor of Theology (B.Th.)**
    - Reader Evan Duchcherer, B.A.
    - Subdeacon Hedra Faltas
    - Reader Pavlo Fedoryna, M.P.A.
    - Reader Michael Horbay
    - Very Rev. Fr. Victor Lakusta, L.Th.
    - Reader Evan Maximuk, B.A.
    - Very Rev. Fr. Stephan Semotiuk, L.Th.
    - Rev. Fr. Cornell Zubritsky
  - Certificate in Theology (Cert. Th.)**
    - Edward Lemko
- Convocation address was delivered by Dr. Oleh Gerus.

2000–2001

- September 17, 2000 – **Inauguration Ceremony and Awards Celebration**

Guest Speaker – Very Rev. Roman Bozyk – “*Biblical Studies – the heart of Orthodox Theology*”

- December 10, 2000 – **Annual Meeting** of St. Andrew’s College.
- December 10, 2000 – **Annual Khram** – Feast Day
- July 9 - 20, 2001 – **Summer Course in Theology** – *New Testament 115* by Very Rev. R. Bozyk.
- July 13 - 14, 2001 – **Summer Seminar in Theology** – “*Pastorship in the Holy Scriptures*” by Very Rev. R. Bozyk.

2001 - 2002

- September 16, 2000 – **Inauguration Ceremony and Awards Celebration**

Guest Speaker – Dr. Denis Hlynka, Acting Director CUCS.

- October 13, 2001 – **Symposium** on “*The Ukrainian Avant-Garde Art*” (sponsored by SAC, CUCS and Department of German and Slavic Studies, U. of M.)
- November 24, 2001 – **Symposium** – “*The 50th Anniversary of the Ukrainian Orthodox Metropolia in Canada (1951-2001)*.” Co-sponsored by the Consistory of the Ukrainian Orthodox Church of Canada

Papers were delivered by Rt. Rev. Dr. O. Krawchenko, Very Rev. T. Minenko, Rt. Rev. Dr. S. Jarmus, Dr. R. Yereniuk, Very Rev. R. Bozyk.

- December 9, 2001 – **Annual Meeting** of St. Andrew’s College
- December 9, 2001 – **Annual Khram** – Feast Day.
- July 8 - 19, 2002 – **Summer Course in Theology** – *Dogmatics 131* by Rt. Rev. Dr. O. Krawchenko.
- July 13, 2002 – **Summer Seminar in Theology** – “*What is Theology*” by Rt. Rev. Dr. O. Krawchenko.

2002–2003

- September 22, 2002 – **XLIV Convocation** – Degree Recipients
- Master of Divinity (M.Div.)**

- Spenser Estabrooks, B.A., B.D., M.A.

Bachelor of Theology (B.Th.)

- Aleksey Isakov
- Rev. Deacon Christopher Parker

- Rev. Fr. Anastasy Richter, B.Sc.

Diploma in Theology (Dip. Th.)

- Archimandrite Onufrij (Dumych)

Certificate in Theology (Cert. Th.)

- Reader Dennis Ptashnik

- Clayton Ungrin

Convocation Address – Dr. Roman Yereniuk – “*Celebrating Our Past – The Student Alumni of St. Andrew’s College*”

■ September 2002 – **Publishing of Research Volume** by Raisa Moroz, Librarian, entitled “*Pokazhchyk Ridkisnoyi Literatury v Bibliotetsi Kolehii Sv. Andreia*” (Selected Guide to the Rare Book Collection of St. Andrew's) Winnipeg: St. Andrew's College Press, 2002.

■ December 15, 2002 – **Annual Meeting** of St. Andrew's College

■ December 15, 2002 – **Annual Khram** – Feast Day

■ February 24, 2003 – **Research Seminar** – by Rt. Rev. Dr. S. Jarmus on the topic “*The Function of Ethnicity in Religion*”

■ March 24, 2003 – **Research Seminar** – by Very Rev. T. Minenko on “*The Model of Governance and Stewardship in the Ukrainian Orthodox Church of Canada*”

■ July 14-18, 2003 – **Summer Course in Theology – Christian Education CE.347** by Dr. Roman Yereniuk

■ July 19. 2003 – **Summer Seminar in Theology** – by Dr. Roman Yereniuk “*The Essentials for a Quality Orthodox Christian Education Program*”.

Chronicle of Selected Academic Activities

Centre for Ukrainian Canadian Studies (CUCS)

University of Manitoba

September 1, 1998 to August 31, 2003

Dr. Denis Hlynka, Acting Director (2000-2004)

Dr. Alexandra Pawlowsky, Acting Director (January-June 2003)

Dr. Roman Yereniuk, Acting Director (1999-2000)

Dr. Natalia Aponiuk, Director (1998-1999)

Mission: The Centre for Ukrainian Canadian Studies exists to create, preserve and communicate knowledge relating to Ukrainian Canadian culture and scholarship.

The Centre for Ukrainian Canadian Studies (est. 1981) is a joint creation of St. Andrew's College and the University of Manitoba. It was the farsighted vision of the Board of Directors of the College to transfer their arts and humanities courses to the University of Manitoba so that these courses would be accessible to all students interested in Ukrainian Canadian culture. In making such a transfer, the College became a formal part of the university as an affiliated college. As a result of the affiliation agreement, the College has a seat on the senate of the University of Manitoba. As such, the Centre for Ukrainian Canadian Studies is one of the most significant legacies that the Ukrainian Orthodox community has given to Canada. Though the Centre is under the jurisdiction of the University of Manitoba, the Centre also provides a regular information update to the College.

Funding for the Centre comes from the University of Manitoba, but is supplemented through generous endowments and gifts from the community. St. Andrew's College provides the physical

facilities and office space. Scholarships and awards are funded from two sources; the University of Manitoba and St. Andrew's College Foundation.

(It should be noted that no one has ever been employed full-time at the Centre. The director must be a fulltime academic at the university, seconded part time to work at the Centre; support staff is part time; all faculty are hired or seconded on a per course basis.)

2002–2003

• **Interview** (Pawlowsky, Hlynka, Gems). “Ukrainian Origins”: In *New Canadian* (monthly magazine of the *Globe and Mail*). 6 August 2003.

• **Conference Presentation** (Klymasz). “Virtual Bibliographies”. University Teaching Services Workshop. 16 May 2003.

• **Outreach**. “What’s Ukrainian Canadian about this?” English /Ukrainian bilingual schools program summer immersion camp. St. Andrew’s College. 14 May 2003.

• **Launch/Outreach**. Archives of the Ukrainian Canadian Experience. Sponsored by the University of Manitoba Libraries. Co-sponsored by the Centre for Ukrainian Canadian Studies and Department of German and Slavic Studies. 9 April 2003.

• **National Symposium**. “A Symposium on Ukrainian Canadian Archives”. Sponsored by the Ukrainian Canadian Congress. 19-20 March 2003. Co-sponsored and with participation of the Centre for Ukrainian Canadian Studies. Website: www.umanitoba.ca/centres/ukrainian_canadian/newsletter/2003/archives_congress.html

• **Consulting** (Gerus, Pawlowsky, Yereniuk, Hryniuk, Krawchenko, Hlynka). Parks Canada. Vetting of plaque inscriptions. 2002-03.

• Wasyl Negrych Pioneer Homestead

• Josef Oleskow

• Ukrainian Catholic Church of the Immaculate Conception

• **Outreach** (Hlynka). “A Day in Hollywood, a Night in Ukraine... with a Stopover in....” (CUCS has been approached by a variety of groups throughout Western Canada. This presentation has become the most requested lecture from CUCS.)

• Vancouver. 28 September 2002.

- University of Saskatchewan, (St. Thomas More College), Saskatoon. 23 March 2003.
  - Edmonton. Booked for 25 October 2003.
  - University of Manitoba. Presented to classes 11.391 (Ukrainians in Canada) and 52.243 (Ukrainian Canadian Folklore). 10 March 2003.
  - University of Calgary, Department of Canadian Studies, Calgary. Booked for 13 November 2003.
  - J. B. Rudnyckyj Distinguished Lecture Series. University of Manitoba. Booked for 17 October 2003.
  - Regina. Booked for 7 June 2004.
  - Toronto. Booked for 15 October 2004.
- **Outreach.** CUCS invited to become a founding member and a “governor” of the Ukrainian Knowledge Internet Portal project, headquartered at Grant MacEwan College, Edmonton, Alberta.
- **Inauguration of the Tarnawecky Distinguished Lecture Series.** Inaugurated by Dr. Bill Norrie, Chancellor of the University of Manitoba. Lecture (Gerus, Hlynka). “Anthony Hlynka and the Third Wave of Immigration of Canada.” 13 November 2002.

2001–2002

- **Conference** (Krawchenko). Roundtable: “The State and Future of Ukrainian Studies in Canada”. Ukrainian Studies Committee of the Ukrainian Canadian Congress in cooperation with the Shevchenko Scientific Society and the Ukrainian Academy of Arts and Sciences of Canada, Toronto. 25 May 2002.
- **Conference.** “Ukrainians in Canada from the Great War to the Cold War”. University of Alberta, Edmonton. 11-13 April 2002.
  - Session I chaired by Yereniuk.
  - Paper by Gerus and Hlynka: “Anthony Hlynka and the Third Wave”.
- **Book Publication Project.** CUCS began a co-operative project with the University of Calgary Press. Initiated fall 2001.
- **Symposium.** Ukrainian Avant-Garde Symposium. Co-sponsored with the Department of German and Slavic Studies, St. Andrew’s College and the Winnipeg Art Gallery. 4 October 2001.
www.umanitoba.ca/centres/ukrainian_canadian/newsletter

• **Outreach.** CUCS became a founding member of the Manitoba Ukrainian Education Language Consortium (MULEC). September 2001.

• **Outreach** (Gems). “Unveiling of a Monument to the Victims of the Ukrainian Famine-Genocide, 1932-33”. Memorial Park, Selo Ukraina. Dauphin, Manitoba. 4 August 2001.

2000–2001

• **Invited Lecture** (Hlynka). “Taras Shevchenko in World Music: Tchaikovsky, Mussorgsky, Rachmaninov, Prokofiev”. Shevchenko Lecture. Ukrainian Academy of Arts and Sciences in Canada. 10 March 2001.

• **Conference.** “Multiculturalism in the New Millenium”. Ukrainian Professional and Business Association. 16-18 February 2001.

• Selected Papers. Website: www.umanitoba.ca/centres/ukrainian_canadian/ucpbf/conferences/multiculturalism.html

• Introduction of Dr. Lubomyr Luciuk, Keynote Speaker (Hlynka). Website: www.umanitoba.ca/centres/ukrainian_canadian/newsletter/2001/luciuk.html

• “Multiculturalism in the New Millenium” (Hlynka). Website: www.umanitoba.ca/centres/ukrainian_canadian/newsletter/2001/multi.html

• **Book Launch.** *The Grace of Passing: Constantine H. Andrusyshen, The Odyssey of a Slavist* by June Dutka. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, Edmonton. 22 October 2000.

1998–1999

• **Lecture** (Dr. Frank Sysyn, Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta). “Renewing Hrushevsky: The Translation of the History of Ukraine-Rus and Contemporary Scholarship”. 20 November 1998.

• **Lecture** (Myrna Kostash, Janice Kulyk Keefer). Readings from their works. 14 October 1998.

Scholarships

The Centre for Ukrainian Canadian Studies has provided some \$70,000 in scholarships and awards between 1 September 1998 and 31 August 2003 to some 50 recipients.

Автори “Віри й Культури” ч.13

- **Божик, Роман**, протоієрей УПЦК, професор Святого Письма та Dekан Богословського Факультету Колегії Св. Андрея.
- **Кравченко, Олег**, protопресвітер УПЦК, доктор філософії, професор Догматичного богослов'я та етики Богословського Факультету Колегії Св. Андрея.
- **Міненко, Тимофій**, protопресвітер УПЦК, професор Літургіки та Церковної історії Богословського Факультету Колегії Св. Андрея.
- **Єринюк, Роман**, доктор Церковної історії, професор Історії Церкви, Християнської педагогіки та Іконографії Богословського Факультету Колегії Св. Андрея та викладач в Центрі Українських Канадських Студій.
- **Ярмусь, Степан**, protопресвітер УПЦК, доктор Душпастирства і доктор Богословських Наук (православне богочитання), професор Богословського Факультету Колегії Св. Андрея.

